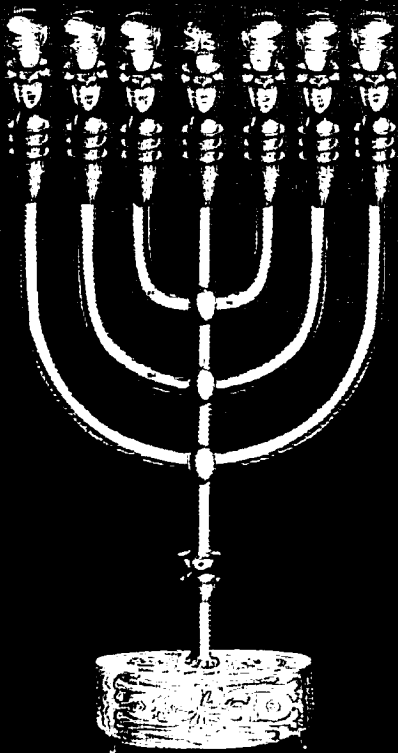

חוק לישראל

פרשת לך לך

בהוצאת

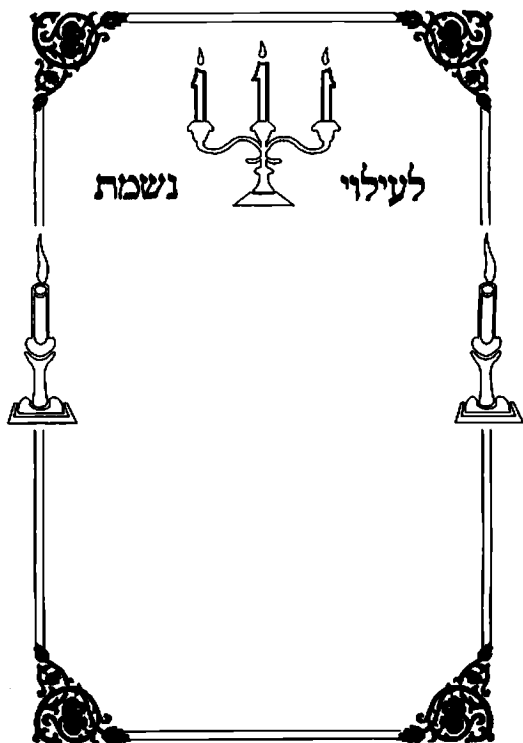

ניתן להשיג:

אצל אלימלך

טל: 02-418773, 435713

ת"ד 50109 ירושלים

בהוצאת

קה יוזמה

ת.ד. 50109 ירושלים

טל. 02-418773, 02-435713

כל זכויות צילום והעתקה
ע"פ החוק הבינלאומי וע"פ דין תורה
שמורות להוצאת "ברית יעקב"
ת.ד. 43249, ירושלים.

סדר לוחות והדפסה:

סימנים, ירושלים טל. 02-375111

בסייעתא דשמיא

חק לישראל

פרשת לך לך

סודר והוגה מחדש
מהדורת כ"ס באותיות גדולות

שנת תשנ"ה
לפ"ק ירושלים תובב"א

סודר והוגה מחדש

סבת תשנ"ה

הודעה ובקשה

בהוצאת מהדורה זו של "חוק לישראל" עמלנו והשקענו מאמצים מרובים, להקטין את הפורמט ובכל זאת להשאיר את הכתב גדול וברור.

וכן הושקע ממון רב בסידורו והגהתו מחדש כדי שיהיה נקי מכל טעות ושגיאה

אבל כבר ידוע מאמר החכם "כשם שאי אפשר לבר בלי תבן אי אפשר לספר בלי שגיאות" ובפרט בספר כה מורכב.

לכן נבקש המעיינים והלומדים בכל אתר ואתר שאם ימצאו אילו שהם טעויות ושגיאות, יואילו בסובם להודיע לנו למען יתוקן במהדורות הבאות בעז"ה

קה יוזמה ת.ד. 50109 ירושלים

גודל מעלת הלימוד ב"חק לישראל"

הנה ידוע בשער בת רבים מעלת הלימוד ב"חק לישראל" בקביעות דבר יום ביומו. וכבר כתב המקובל האלוקי מוהר"ח זלה"ה וזלה"ק: "זה היה מנהג מורי זלה"ה, בצאתו מבית הכנסת היה עדיין מעוטף בציצית ובתפילין וקורא הסדר הזה בכוונות האלו על פי סדר המדרגות ממטה למעלה, וזה הסדר: תורה, נביאים, כתובים, משנה, תלמוד, וקבלה, וזה פרטן: יום ראשון מהשבוע, היה קורא מתחילת פרשת השבוע ששה פסוקים, שנים מקרא ואחד תרגום. ואחר-כך כתובים, גם כן עם התרגום, ואין צריך לקרוא שניים מקרא אלא בתורה לבד, אבל נביאים וכתובים – פעם אחת מקרא ופעם אחד תרגום, והכל הוא בעולם העשיה וכו'. עכ"ל.

מתוך ספר פלא יועץ השלם

מאת ה"ה הרב הגדול

רבי אליעזר פאפו זצוק"ל

קביעות עתים לתורה הוא אחד מהרברים ששואלים
לאדם ביום הדין קבעת עתים לתורה והן
עתה נתפרסם בכל תפוצות ישראל ספר חק לישראל
وهוא מהרברים שמעט מחזיק את המרובה וחשוב
הרבה שבמעט זמן לומר כל מיני לימודים וידו בכל
והוא מסודר על פי הסדר מגורי האד"י ז"ל ובונה
בשמים עליותיו ולומר ממנו חכמה ומוסר ודינים ומה
טוב ומה נעים מנהג איזה ערים שנאספים באגודה
ידאי ה' וחושבי שמו ללמוד סדר חק לישראל והחכם
שבהם קורא בקול רם ומפרש להם ההלכה ולפעמים
הזו"הק וסדר יוסיף לחק באופן שכל אדם אפילו
היותר עם הארץ יוכל לזכות ללמוד הלימוד הזה
ברבים ואמידת קדישים וכ"כ חשוב הלימוד הזה וצר
לי על רבים מאחינו בני ישראל שהט להוטים אחרי
התוהו ועד שלא נגמרה התפלה בורחים להם
לפעולתם ולעבודתם ומאבד טובה הרבה שאם היה
יכולת בידי הייתי אווז את כל אחינו בני ישראל
בצואר כסותם והייתי קושר אותם בכבלים של ברזל
ובחבלי עבותות אהבת השי"ת שיעמדו זמן מועט
ללימוד ואפילו מי שאין לו ספר יהא שומע כקורא
וידווחו טובה הרבה.

לך לך לך ליום ראשון תורה

יכוין בקריאת ששה פסוקים אלו שהם כנגד ו
דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאר בו הארת
מתוספת נשמה של שבת שעברה:

יב א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם לֵךְ-
לֶךְ מֵאֶרֶץ וּמִמְּלַדְתֶּךָ וּמִבֵּית
אָבִיךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךָ: וַאֲמַר
יְי לְאַבְרָם אֵיזֶל לֶךְ מֵאֶרֶץ וּמִמְּלַדְתֶּךָ וּמִבֵּית
אָבִיךָ לָאָרֶץ דִּי אַחְזָנָךְ: ב וַאֲעִשֶׂךָ לְגֹי
גָדוֹל וַאֲבָרְכְּךָ וַאֲגַדְּלָה שְׁמֶךָ וְהָיָה
בְּרַכָּה: וַאֲעֲבֹדְנָךְ לְעַם סְגִי וַאֲבָרְכְּנָךְ וְאַרְבִּי

רש"י

(א) לך לך. להגאחך ולטובתך וסם אעשך לגוי גדול וכאן חי
חתה זוכה לבנים ועוד שאודיע טבעך בעולם: (ב) ואעשך
לגוי גדול. לפי שהדרך גורמת לשלשה דברים ממעטת פריה
ורביה וממעטת את הממון וממעטת את השם לכך הוזקק
לשלשה ברכות הללו שהבטיחו על הבנים ועל הממון ועל השם
(ס"א) וזהו ואגדלה שמך הרניי מוסיף אות על שמך שעד עכשיו
שמך אברהם מכאן ואילך אברהם ואברהם עולה רמ"ח כנגד
אבריו של אדם. ברש"י יסן: ואברכך. בממון. (ב"ר): והיה

שֶׁמֶךְ וְתֵהָא מְבָרֵךְ: ג וְאַבְרָכָה מְבָרְכִיךָ
 וּמִקְלָלֶךָ אָאָר וְנִבְרָכוּ בְּךָ כָּל
 מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה: וְאַבְרָהָם מְבָרְכֶךָ וּמִלְטָטֶךָ
 אֵילֹוֹט וַיִּתְּבָרְכוּן בְּדִילֶךָ כָּל יִרְעִית אֲרָעָא:
 ד וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כְּאִשְׁרֵי דְבַר אֱלֹוֵי
 יְהוָה וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט וְאַבְרָם בֶּן־
 חֲמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ
 מִחָרָן: וְאַזַּל אַבְרָם כְּמָא דְמַלְיִל עֲמִיה יִי וְאַזַּל
 עֲמִיה לוֹט וְאַבְרָם בֶּר שִׁבְעִין וְחֲמֵשׁ שָׁנִין בְּמִפְקִיָּה
 רש"י

ברכה. הברכות נתונות בידך עד עכשיו היו בידי ברכתי לאדם
 ונח ומעכשיו אתה תברך את אשר תחפוץ. (ב"ר). ד"א ואעשך
 לגוי גדול זה שאומרים אלהי אברהם ואברהם זה שאומרים
 אלהי יצחק. ואגדלה שמך זה שאומרים אלהי יעקב. יכול יהיו
 חותמין בטובן תלמוד לומר והיה ברכה בך חותמין ולא זהם:
 מארצך. והלא כבר יצא משם עם אביו וצא עד לחזן אלא כך
 אמר לו התרחק עוד משם ואלא מבית אביך: אשר אראך. לא
 גלה לו הארץ מיד כדי לחבבה בעיניו ולחת לו שכר על כל
 דבור ודבור. כיוצא בו את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק
 כיוצא בו על אחד ההרים אשר אומר אליך. כיוצא בו וקרא
 עליה את הקריאה אשר אנכי דובר אליך: (ג) ונברכו בך. יס

מִחֶרֶן: ה וַיִּקַּח אֲבָרָם אֶת־שְׂרֵי
 אִשְׁתּוֹ וְאֶת־לוֹט בֶּן־אָחִיו וְאֶת־כָּל־
 רִכּוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ וְאֶת־הַנַּפְשׁ
 אֲשֶׁר־עָשׂוּ בַּחֶרֶן וַיֵּצְאוּ לָלֶכֶת
 אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה כְּנָעַן:
 וַדְּבַר אֲבָרָם יָת שְׂרֵי אֶתְתִּיה וַיֵּת לוֹט בֶּר אַחוּהִי
 וַיֵּת כָּל קִנְיָנָהוֹן דִּי קִנּוּ וַיֵּת נַפְשָׁתָא דְשַׁעֲבִירָה
 לְאוֹרִיתָא בַּחֶרֶן וַנִּפְקוּ לְמִיזַל לְאַרְעָא דְכְנָעַן וְאִתּוּ
 לְאַרְעָא דְכְנָעַן: ו וַיַּעֲבֹר אֲבָרָם בְּאַרְרִין
 עַד מְקוֹם שְׂכֵם עַד אֵלּוֹן מוֹרָה

רש"י

אגדות רבות וזה פשוטו אדם אומר לבנו תהא כאברהם וכן כל
 ונזכרו כך שצמקרא זה מוכיח כך יצדך ישראל לאמר ישימד
 אלהים כאפרים וכמנשה: (ה) אשר עשו בחרן. שהכניסן
 תחת כנפי השכינה אברהם מגייר את האנשים ושירי מגיירת
 הגשים ומעלה עליהם הכחוצ כאלו עשאו (לכן כתיב אשר
 עשו) ופשוטו של מקרא עבדים ופחות שקנו להם כמו עשה
 את כל הכבוד הזה לשון קנין וישראל עושה חיל לשון קונה
 וכונס: (ו) ויעבור אברם בארין. נכנס לתוכה: עד מקום
 שכם. להתפלל על בני יעקב כשיצאו להלחם בשכם: אלון

וְהִכְנַעְנִי אֲזִי בְּאַרְצִי: וְעַבַר אַבְרָם בְּאַרְעָא

עַד אֶתֶר שָׁכַם עַד מִישַׁר מוֹרָה וּכְנַעְנָא בְּכַן

בְּאַרְעָא:

רש"י

מוֹרָה. הֵיא שָׁכַם הִרְאֵהוּ הֵר גְּרִיזִים וְהֵר עֵינַל שָׁס קַבְלוּ
יִשְׂרָאֵל שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה: וְהִכְנַעְנִי אֲזִי בְּאַרְצִי. הֵיָה הוֹלֵךְ וְכוּכַס
אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מוֹזְרֵוּ שֶׁל שָׁס שְׁבַחֲלָקוּ שֶׁל שָׁס נִפְלָה כְּשַׁחֲלָק
נַח אֶת הָאֶרֶץ לְבָנָיו שְׁנֵאמַר וּמִלְכִי לְדָק מֶלֶךְ שֶׁלֹּס לִפְיֶכֶד וַיֹּאמֶר
אֵל אַבְרָם לִזְרַעְךָ אֶתֶן אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת עַתִּיד אֲנִי לְהַחְזִירָה
לְבָנֶיךָ שְׁהֵם מוֹזְרֵוּ שֶׁל שָׁס:

נביאים ישעיה פרק מ

א לְמָה תֹּאמַר יַעֲקֹב וּתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל

נִסְתַּרְהָ דְרַבִּי מִיְהוָה וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטֵי

יַעֲבֹר: לְמָה תִּימַר יַעֲקֹב וּתְמַלִּיל יִשְׂרָאֵל מִשְׁמֵרָא

אוֹרְחֵי מִן קָדָם יְיָ וּמִן קָדָם אֱלֹהֵי דִינֵי יַעֲדֵי:

ב הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי

עוֹלָם | יְהוָה בּוֹרֵא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יֵיעָף

רש"י

א לְמָה תֹּאמַר יַעֲקֹב. בְּגִלּוֹת: נִסְתַּרְהָ דְרַבִּי מַה. הַעֲלִים

וְלֹא יִיגַע אִין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ: הֲלֹא יָדַעַתְּ אִם
 לֹא שָׁמַעַתְּ אֱלֹהָא עֲלֵמָא יי די בְּרָא יִסּוּדֵי אָרְעָא לֹא
 בְּעַמֵּל וְלֹא בְּלִיאוּ לִית סוּף לְסַכְלָתָנוּתִיהּ: ג גִּתָּן
 לִיעָפָּה כַּח וְלֵאִין אוּנִים עֲצֻמָּה יִרְבָּה: דִּיהֵב
 לְצַדִּיקָא דְמַשְׁלַחַן לְפִתְגָמִי אוּרִיתָא חוּכְמָא וְלִדְלִית
 לְהוֹן תְּקוּף נְכַסִּין מַסְגִּי: ד וִיעָפּוּ נְעָרִים וִיגָעוּ
 וּבַחֲוָרִים כְּשׁוּל יִכְשָׁלוּ: וִישְׁתַּלְהוֹן עוֹלָמִין
 חִיבִין וִילָאוּן וְרוּקִי רְשִׁיעִיא אֲתַקְלָא יִתְקַלּוּן:
 ה וְקוּי יְהוָה יַחְלִיפוּ כַּח יַעֲלוּ אֲבָר
 כְּנִשְׁרִים יָרוּצוּ וְלֹא יִיגָעוּ יִלְכוּ וְלֹא יִיעָפוּ:
 וְדַסְבְּרוּ לְפּוֹרְקָנָא דִּי יִתְכַנְשׁוּן מִבִּינֵי גְלוּתָהוֹן וְיוֹסְפוּן
 חֵיל וְיִתְחַדְּתוּן לְעוֹלִימָתָהוֹן כְּצֻמוּחַ דְּסָלִיק עַל גְּדִפֵּי
 נִשְׁרִין יִרְהֹטוּן וְלֹא יִלָּאוּן יִהְיוּן וְלֹא יִשְׁתַּלְהוֹן:
 ו הַחֲרִישׁוּ אֵלֵי אֵיִים וְלֵאמִים יַחְלִיפוּ כַּח
 יִגְשׁוּ אֹז יִדְבְּרוּ יַחְדָּו לְמִשְׁפָּט נְקַרְבָּה:

רשיי

עיניו מכל מה שעבדטוהו: ג ולאין אונים. ולמי שאין לו כח:
 עצמה ירבה. מרבה לו חומץ: ד ויעפו נערים. גבורת
 אויביכם המנוערת מן המות: ובחורים. שהם עכשו גבורים:
 ה יחליפו כח. חדש וחזק: אבר. כנף: ו החרישו אלי.
 לשמוע דברי וסתקו: איים. חומות: יחליפו כח. יתחזקו בכל

אֲצִיתוּ לְמִימְרֵי נִגּוֹן וּמִלֶּכֶן יוֹסֵפוֹן חֵיל יִתְקַרְבוּן בְּכֵן
יִמְלִלֹן כַּחֲדָא לְדִינָא נִתְקַרְבּ:

רש"י

גבורתם אולי יעמדו בדיו: יגשו. הלום וידעו: נקרב. נחוכח:

כתובים משלי ב, ג

כ לִמְעַן תֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבִים וְאַרְחוֹת
צְדִיקִים תִּשְׁמֹר: בְּדִיל הֵלֵךְ בְּאַרְחַתָּא דְטָבִי
וּשְׁבִילֵי דְצְדִיקֵי תִנְטֹר: כא כִּי־יִשְׁרִים יִשְׁכְּנוּ־
אֶרֶץ וְתַמִּימִים יִוָּתְרוּ בָּהּ: מְסוּל דְתַרְיִצִי
עֲמָדִין בְּאַרְעָא וְאַלִין דְלֹא מוֹם מִשְׁתוֹתְרִין בָּהּ:
כב וְרִשְׁעִים מֵאֶרֶץ יִכְרְתוּ וּבִוְגְדִים יִסְתּוּ
מִמֶּנָּה: וְרִשְׁעִיא מִן אֶרְעָא נְסוּפּוֹן וּבְזוּזֵי נִתְעַקְרוּן
ג א בְּנֵי תוֹרָתִי אַל־תִּשְׁכַּח וּמִצּוֹתַי
יִצַּר לִבָּךְ: בְּרִי גִימוּסִי לָא תִנְשִׂי וּפּוֹקֵדְנִי יִנְטֹר

רש"י

(כ) למען תלך. מוסב על המקרא שלמעלה (פסוק טז):
להלכך מדדך רע, למען הוליכך בדרך טובים. (כא) כי
ישרים ישכנו ארץ. לעולם הבא: יוותרו בה. כסירדו

לְבָבְךָ: ב כִּי אֶרֶךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם
 יוֹסִיפוּ לָךְ: מְטוֹל דְּנוּגָדָא דְיוֹמָתָא וּשְׁנֵיָא דְחַיִּי
 וְשָׁלְמָא נּוֹסְפוֹן לָךְ: ג חֶסֶד וְאַמֶּת אֶל-יַעֲזֹבֶךָ
 קִשְׁרָם עַל-גְּרִירוֹתֶיךָ כְּתָבָם עַל-לוּחַ
 לְבָבְךָ: טִיבוֹתָא וְקוּשְׁטָא לֹא נִשְׁבְּקוּנָךְ קְטוּרָנוֹן בְּצוּרָךְ
 וּכְתוּב אֲנוּן עַל לוּחַ דְּלְבָבְךָ:

רש"י

רשעים לניהגם. (ב) ארך ימים וגו' ושלום יוסיפו לך.
 תורתי ומלכותי.

משנה ברכות פרק ג

א מי שמתו מוטל לפניו, פטור מקריאת שמע,
 (ומן התפלה) ומן התפלין. נושאי המטה
 וחלופיהן וחלופי חלופיהן, את שלפני המטה
 ואת שלאחר המטה, את שלמטה צדך בהן

ברטנורא

א מי שמתו מוטל לפניו. אחד מן הקרובים שחייב להתאבל
 עליהם, מוטל עליו לקברו: פטור מק"ש. מקום דטריד טרדא
 דמטה: וחלופיהן. שכן דרך שמחלפין, לפי שהכל רואים לזכות
 במטה: את שלפני המטה. המזומנים לנשאה כשחגיע המטה

פְּטוּרִין, וְאֵת שְׂאִין לַמָּטָה צֹרֶךְ בָּהֶן חִיבִין. אֵלּוּ
וְאֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַתַּפְּלָה: ב קָבְרוּ אֶת הַמֵּת
וְחָזְרוּ, אִם יְכוּלִין לְהַתְּחִיל וּלְגַמֹּר עַד שֶׁלֹּא
יִגְיְעוּ לַשּׁוּרָה, יִתְחִילוּ. וְאִם לֹא, לֹא יִתְחִילוּ.
הָעוֹמְדִים בַּשּׁוּרָה, הַפְּנִימִים פְּטוּרִין, וְהַחִיצוֹנִים
חִיבִין: ג נָשִׁים וְעֹבְדִים וְקִטְנִים פְּטוּרִין מִקְרִיאַת

ברטנורא

אָלֶס: וְאֵת שְׁלֹאֲחֵי הַמָּטָה. כְּלוּמַר בֵּין אוֹתָם שְׁלֹפְנֵי הַמָּטָה,
וּבֵין אוֹתָם שְׁלֹאֲחֵי הַמָּטָה, אִם הַמָּטָה לְרִיכָה לֹהֵם לְשֹׂאֲתָהּ, פְּטוּרִים:
וְאֵת שְׂאִין לַמָּטָה צֹרֶךְ בָּהֶם. כְּגוֹן הַהוֹלְכִים לָלוּת אֶת הַמֵּת
לְכַבְּדוֹ בְּלִבְדַּח חִיבִין: אֵלּוּ וְאֵלּוּ פְּטוּרִים מִן הַתַּפְּלָה. לֵאמֹר
לְאוֹרֵייתָא הֵיא כְּמוֹ ה"ק: וְאִיכָא דְאִמְרֵי מִפְּנֵי שֶׁהֵיא לְרִיכָה כּוֹנֵנָה
יִתְרָה: ב לְהַתְּחִיל וּלְגַמֹּר. פֶּרֶשָׁה אַחַת שֶׁל ה"ק: לַשּׁוּרָה.
שֶׁהֵיוּ עוֹשִׂים שׁוֹרֹת שׁוֹרֹת סְבִיב הָאֵבֶל לְנַחֲמוֹ בְּשׂוֹבֵם מִן הַקֶּבֶר:
וְאִם לֹא. שֶׁהֵיא הַדֶּרֶךְ קְרוֹב מִן הַקֶּבֶר עַד הַמָּקוֹם שֶׁבָּ עוֹשִׂים
הַשּׁוּרָה, וְאִין פְּנָאֵי לְהַתְּחִיל וּלְגַמֹּר עַד שֶׁלֹּא יִגְיְעוּ לַשּׁוּרָה:
הַפְּנִימִים. הַרוֹאִים פְּנֵי הָאֵבֶלִים: וְהַחִיצוֹנִים. שְׂאִינֵם רוֹאִים פְּנֵי
הָאֵבֶלִים: ג נָשִׁים וְעֹבְדִים פְּטוּרִים מִקְרִיאַת הַשֵּׁם. אֵע"פ שֶׁהֵיא
מַלְּוֹת עֹשֶׂה שֶׁהֵזְמִן גִּרְמָא, וְכָל מַלְּוֹת עֹשֶׂה שֶׁהֵזְמִן גִּרְמָא נָשִׁים
פְּטוּרוֹת, סִלְקָא דַּעֲתָךְ אֲמִינָא לְחִיבֵן הָאֵיל וְאִית בֵּה מַלְּכוּת שְׁמִים,
קָא מִשְׁמַע לָן: וְתַפְּלִין מַלְּוֹת עֹשֶׂה שֶׁהֵזְמִן גִּרְמָא הֵן, לְלִילָה וְשַׁבָּת
לֹא זְמַן תַּפְּלִין נִינְהוּ: וְסִלְקָא דַּעֲתָךְ אֲמִינָא הָאֵיל וְאִתְקַשׁ תַּפְּלִין
לְמִזְזָה נָשִׁים נְחִיבֵן, הֵם"ל: קִטְנִים. אִפִּי קָטָן שֶׁהֵגִיעַ לְחִינוּךְ לֹא

שָׁמַע וּמִן הַתְּפִלִּין, וְחַיִּבִּין בַּתְּפִלָּה וּבַמְּזוּזָה
וּבַבְּרַכַּת הַמְּזוּזָה: ד' בַּעַל קָרִי מְהֵרָהּ בְּלִבּוֹ וְאִינוֹ
מְבָרֵךְ, לֹא לְפָנֶיהָ וְלֹא לְאַחֲרֶיהָ. וְעַל הַמְּזוּזָה
מְבָרֵךְ לְאַחֲרָיו, וְאִינוֹ מְבָרֵךְ לְפָנָיו. רַבִּי יְהוּדָה

ברמנורא

הטילו על חביו לחנכו בק"ש, לפי שאינו מטי חמיד אכלו בעונת
ק"ש. ולא בחפילין, משום דסחס קטן אינו יודע לשמור חפיליו שלא
יפית בהן: וחייבין בתפלה. לתפלה רחמי היא, ומדרבנן היא,
וחקונה אף לנשים ולחנך בה הקטנים: ובמזוזה. דמא דחימא
הואיל ואחזק לחלמוד תורה, כי היכי דנשים פטורות מחלמוד תורה
דכתיב (דברים יא): ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם,
הכי נמי נפטרו ממזוזה אע"פ שהיא מצות עשה שלא הזמן גרמא,
קמ"ל: בברכת המזון. מצעיא לן אי חייבות בצרכת המזון
מדאורייתא, כיון דכתיב (שם ח): ואכלת ושבעת וברכת, הו"ל ליה
מצות עשה שלא הזמן גרמא, או שמתאין חייבות מדאורייתא,
משום דכתיב (שם): על הארץ הטובה אשר נתן לך, והארץ לא
נחנה לנקבות, ולא אפשר: ד' בעל קרי. עזרא תקן שלא יקרא
בעל קרי בחורה, בין שראה קרי לאנסו בין לרענו, עד שיטבול.
ולא מפני טומאה וטהרה, שאין דברי תורה מקבלין טומאה, אלא
כדי שלא יהיו תלמידי חכמים מציין אצל נשותיהן כתרנגולים:
מהרהר. ק"ש בלבו כשהגיע זמן המקרא: ואינו מברך לפני
ולאחריה. ואפילו בהרהור, כיון דברכות לאו דאורייתא לא
אכרעוה רבנן: ועל המזון מברך לאחריו. לחיובא דאורייתא

אומר, מְבָרֵךְ לַפְּנֵיהֶם וּלְאַחֵיהֶם: הֲיִיה עוֹמֵד
בַּתְּפִלָּה, וְנִזְכֹּר שֶׁהוּא בֶּעַל קָרִי, לֹא יִפְסִיק,
אֲלָא יִקְצֹר. יָרֵד לְטַבֵּל, אִם יָכוֹל לַעֲלוֹת
וּלְהַתְּכִסּוֹת וּלְקָרוֹת עַד שֶׁלֹּא תִנָּץ הַחֲמָה, יַעֲלֶה
וְיִתְכַסֶּה וְיִקְרָא וְאִם לֹא, יִתְכַסֶּה בְּמִים וְיִקְרָא.
אֲבָל לֹא יִתְכַסֶּה, לֹא בְּמִים הָרָעִים וְלֹא בְּמֵי
הַמְּשֻׁרָה, עַד שִׁיטִּיל לְתוֹכָן מִים. וְכַמָּה יִרְחִיק
מֵהֶם וּמִן הַצּוֹאָה, אַרְבַּע אַמּוֹת: וְזֶב שֶׁרָאָה

ברטנורא

הוא. ואינו מצריך לפניו, ללא חיובא לאורייתא הוא. וכבר נפסקה
ההלכה דבטלוה לטבילותא, ובעלי קריין קורין ק"ש כדרכן ועוסקין
בתורה ומתפללין ומברכין כל הברכות, ואין מערער בדבר: ה לא
יפסיק. תפלתו לגמרי, אלא יקצר כל ברכה וברכה: ולקרות עד
שלא תנץ החמה. שהותיקין מדקדקים על עצמן לגמור אותה
עם הגץ החמה, דכתיב (תהלים עב): ייראוך עם שמך: יתכסה
במים. ודוקא מים עכורים שאין לבו רואה את הערוה, אבל
לכלים לא: במים הרעים. מים סרוחים: במי המְשֻׁרָה. מים
שקורין בהם פשתן: עד שיטיל לתוכן מים. חסורי מחסרה
והכי קחני, ולא יקרא אלל מי רגלים עד שיתן לתוכן מים, ושיעור
המים שיטיל למי רגלים של פעם אחת, רביעית: וכמה ירחיק
מחם. מן המי רגלים שלא הטיל לתוכן מים, ומן הטאה: ארבע
אמות. ודוקא כשהוא לצדדים או לאחוריו, אבל לפניו מרחיק כמלא
עיניו: ו זב שראה קרי. אע"פ שטמא טומאת שבעה משום

קָרִי, וְנָדָה שְׁפִלְטָה שְׁכַבְתָּ זָרַע, וְהַמְשַׁמֶּשֶׁת
שְׂדֵאֲתָה נָדָה, צָרִיכִין טְבִילָה, וְרַבֵּי יְהוּדָה
פּוֹטֵר:

ברטנורא

זיבה, ואין טבילה זו מטהרתו, אפילו הכי צריך טבילה לדברי תורה
כתקנת עזרא, משום קרי. וכן נדה חס בזה להתפלל, ופולטת שכבת
זרע הרי היא כבעל קרי. ושכבת זרע מטמאה האשה בפליטתה כל
שלשה ימים לאחר תשמיש, ולאחר מכאן כבר הסריח בגופה ואין
ראוי עוד להיות ולד נוצר ממנו. והכי פירשו, נדה שפלטה עתה
תשמיש ששמשו אחמול קודם שראתה, והמשמשת מטמאה שראתה
נדה אחר ששמשו, צריכין טבילה: ורבי יהודה פוטר. אף
במשמשת שראתה נדה פטר ר"י, ואע"ג דמעיקרא בת טבילה הוה
ואיכא למימר ללא פקעה חובת טבילה מינה. וכבר כתבנו לעיל
דבטלוי לטבילותא, מפני שהיתה תקנה שאין רוב הצבור יכולין
לעמוד בה:

גמרא ברכות דף י"ח ע"א

אָמַר רַחֲבֵה אָמַר רַב יְהוּדָה כָּל הָרוּאָה הֵמָּת וְאִינוּ
מְלוּוֹהוּ עוֹבְרֵי מִשּׁוּם (משלי יז) לֹוֶעַג לְרֵשׁ חָרָף
עוֹשֶׂהוּ. וְאִם הִלְוֹהוּ מֶה שִׁכְרוּ אָמַר רַב אֲשִׁי עָלָיו
רש"י

מלווה ה' חונן דל. קרי ביה מלווה את המקום מי שחונן את

הַכְּתוּב אוֹמֵר (שם יט) מְלוּה ה' חוֹנֵן דָּל וּמַכְבֵּדוֹ
 חוֹנֵן אֲבִיוֹן. רַבִּי חֵיָא וְרַבִּי יוֹנָתָן הָיוּ שֶׁקָּלִי וְאֲזִלִּי
 בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת הָיָה קָשְׁדִּיא תַּכְלֵתִיהָ דְרַבִּי יוֹנָתָן
 אָמַר לִיה רַבִּי חֵיָא דְלֵיִיָּה כְּדִי שְׁלֵא יֵאמְרוּ לְמַחַר
 בְּאִין אֲצִלְנוּ וְעַכְשֵׁיו מַחְרָפִין אוֹתָנוּ. אָמַר לִיה וּמִי
 יֹדְעֵי כּוֹלֵי הָאֵי וְהָא כְּתִיב (קהלת ט) וְהַמָּתִים אֵינָם
 יוֹדְעִים מְאוּמָּה. אָמַר לִיה אִם קָרִיתָ לֹא שְׁנִיתָ
 וְאִם שְׁנִיתָ לֹא שְׁלֹשֶׁת וְאִם שְׁלֹשֶׁת לֹא פִירְשׁוּ לָךְ.
 כִּי הַחַיִּים יוֹדְעִים שְׁיָמוּתוֹ אֱלֹו צְדִיקִים שְׁבִמִיתָתָן
 נִקְרָאִים חַיִּים שְׁנֵאמַר (ש"ב כג) וּבִנְיָהוּ בֶן יְהוֹיָדָע
 בֶּן אִישׁ חֵי רַב פְּעָלִים מְקַבְּצָאֵל הוּא הִכָּה אֶת
 שְׁנֵי אַרְיָאֵל מוֹאֵב וְהוּא יָרַד וְהִכָּה אֶת הָאָרִי בְּתוֹךְ
 הַבּוֹר בְּיוֹם הַשֶּׁלֶג. בֶּן אִישׁ חֵי אָטוּ כּוֹלֵי עֲלָמָא
 בְּנֵי מַתִּי נִינְהוּ. אֱלֹא בֶן אִישׁ חֵי שְׁאֲפִילוּ בְּמִיתָתוֹ

רש"י

הַדָּל וְהַחֵן לך לך מן המת והמלוה אותו כאלו מלוה את המקום:
 דְּלֵיִיָּה. הַגְבִּיהָנוּ: לֹא שְׁנִיתָ. לֹא חֲזַרְתָּ עָלָיו פֶּעַם שְׁנִית כְּדִי
 שְׁתַּחֲבוֹן זו: אֱלֹו צְדִיקִים. וּמֵאֵי יוֹדְעִים שְׁיָמוּתוֹ נוֹתָנִים אֵל
 לָבֶס יוֹם הַמִּיתָה וּמוֹשָׁכִים יִדְּהֵם מִן הַעֲבִירָה וּרְשָׁעִים אֵינָם
 יוֹדְעִים מְאוּמָּה שְׁעוֹשִׂים עֲלָמָם כְּאֵינָם יוֹדְעִים וְחוֹטְאִים: הוּא
 הִכָּה. הַשֶּׁפִּיל אֶת הַשָּׂנִים שֶׁל דוֹרוֹת מִשְׁנֵי מִקְדָּשִׁים שֶׁלֹּא הָיָה
 זֶהם כְּמוֹתוֹ: אַרְיָאֵל. זוֹ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁנֵאמַר הוּא אַרְיָאֵל אַרְיָאֵל
 קָרִית חֲנָה דוד: מוֹאֵב. עַל שֶׁם שְׁבַנְאוּ דוד לְחַתִּי מִרוֹת

קְרוּי חַי רַב פְּעָלִים מְקַבְּצָאֵל שְׂדָבָה וְקַבֵּץ פְּעָלִים
 לַתּוֹרָה. וְהוּא הִכָּה אֶת שְׁנֵי אַרְיָאֵל מוֹאֵב שֶׁלֹּא
 הִנִּיחַ כְּמוֹתוֹ לֹא בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן וְלֹא בְּמִקְדָּשׁ
 שֵׁנִי. וְהוּא יָרַד וְהִכָּה אֶת הָאָרִי בְּתוֹךְ הַבּוֹר בְּיוֹם
 הַשְּׁלֵג. אֲכָא דְאַמְרֵי דְתַבְר גְּזִיזֵי דְבִרְדָּא וְנַחַת
 וְטַבֵּל. וְאַכָּא דְאַמְרֵי דְתַנָּא סְפָרָא דְבִי רַב בְּיוֹמָא
 דְּסַתְוָא:

רש"י

המנאכיה: גזיזי דברדא. חתיכות של ברד והקרח שקורין
 גלגל"א בלע"ז והיינו ביום השלג: ונחת וטביל. לקריו כדי
 לעסוק בחורה. דתני ספרא דבי רב. תורת כהנים:

זוהר לך דף ע"ו ע"ב

לך לך מארצך וגו' רבי אבא פתח ואמר (ישעיה מ"ו)
 שִׁמְעוּ אֵלַי אֲבִירֵי לֵב הֲרַחֲוִקִים מִצְדָּקָה, שִׁמְעוּ אֵלַי
 אֲבִירֵי לֵב כִּמָּה תִקְיִפִּין לִבְיָהוּ דְחִיבִיא דְחִמָּאן שְׁבִילִי
 וְאוֹרְחִי דְאוֹרִיתָא וְלֹא מִסְתַּכְּלִין בֵּהוּ וְלִבְיָהוּ תִקְיִפִּין
 דְלֹא מִהֲדִירִין בְּתִיבְתָּא לְגַבֵּי מְאֲרִיהוֹן וְאַקְרוּן אֲבִירֵי
 לֵב, הֲרַחֲוִקִים מִצְדָּקָה דְּמִתְרַחֲקֵי מְאֲרִיתָא, רַבִּי חִזְקִיָּה
 אָמַר דְּמִתְרַחֲקֵי מִקְדָּשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאַנּוּן רַחֲמִין מִנִּיהּ
 וּבְגִין כֶּךָ אֲקָרוּן אֲבִירֵי לֵב, הֲרַחֲוִקִים מִצְדָּקָה דְלֹא
 בְּעָאן לְקַרְבָּא לְגַבֵּי קֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִין כֶּךָ אַנּוּן

רְחוּקִים מִצְדָּקָה כִּיּוֹן דָּאנוֹן רְחוּקִים מִצְדָּקָה רְחוּקִים
 אָנוֹן מְשָׁלוֹם דְּלִית לוֹן שְׁלוֹם, דְּכָתִיב (ישעיה מ"ח) אֵין
 שְׁלוֹם אָמַר יי לְרָשָׁעִים, מֵאִי טַעְמָא בְּגִין דָּאנוֹן
 רְחוּקִים מִצְדָּקָה, תָּא חֲזִי אַבְרָהָם בְּעֵי לְקָרְבָא לְקֹדֶשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא וְאַתְקָרַב הָדָא הוּא דְכָתִיב (תהלים מ"ה) אֶהְבֵּת
 צְדָק וְתִשְׁנֵא רָשָׁע אֶתְקָרַב לְצְדָקָה וְעַל דָּא כְּתִיב
 (ישעיה מ"א) אַבְרָהָם אוֹהֲבֵי מֵאִי טַעְמָא אוֹהֲבֵי בְּגִין
 דְּכָתִיב אֶהְבֵּת צְדָק, רְחִימוּתָא דְקֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא
 דְּרַחֲמִים לִיה אַבְרָהָם מִכָּל בְּנֵי דְרִיה דְּהוּוּ אֲבִירֵי לֵב
 וְאָנוֹן רְחוּקִים מִצְדָּקָה כְּמָה דְּאַתְמַר, רַבִּי יוֹסִי פִתַּח
 (תהלים פ"ד) מַה יִּדְּיוֹת מִשְׁכָּנוֹתֶיךָ יי צְבָאוֹת, כְּמָה
 אֵית לוֹן לְבָנֵי נָשָׂא לְאַסְתְּכָלָא בְּפוֹלְחָנָא דְקֹדֶשָׁא בְּרִיךְ
 הוּא דְהָא כָּל בְּנֵי נָשָׂא לֹא יִדְעִי וְלֹא מִסְתַּכְלִי עַל מַה
 קָאִים עֲלֵמָא וְאָנוֹן עַל מַה קִּימִין דְּכַד בְּרָא קֹדֶשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא עֲלֵמָא עֲבַד שְׁמֵיָא מֵאֵשׁ וּמַמִּים מִתְעַרְבִין
 כְּחָדָא וְלֹא הוּוּ גִלְדִי וּלְבַתֵּר אֲגִלִּידוּ וְקִימוּ בְּרוּחָא
 עֲלָאָה וּמִתְמָן שְׁתִּיל עֲלֵמָא לְקִימָא עַל סְמִכִין וְאָנוֹן
 סְמִכִין לֹא קִימִין אֱלָא בְּהוּא רוחָא וּבִשְׁעָתָא דְּהוּא
 רוחָא אֶסְתַּלֵּק כְּלָהוּ מִרְפָּפִין וְזַעֲיִן וְעֲלֵמָא אֶרְתָּת הָדָא
 הוּא דְכָתִיב (איוב ט') הַמְּרָגִיז אֶרֶץ מִמְקוֹמָהּ וְעַמּוּדֶיהָ
 יִתְפַּלְצוּן, וְכֹלָא קָאִים עַל אוּרִיתָא דְּכַד יִשְׂרָאֵל
 מִשְׁתַּדְּלִי בְּאוּרִיתָא מִתְקִים עֲלֵמָא וְאָנוֹן קִימִין וְסְמִכִין
 קִימִין בְּאַתְרֵיהּ בְּקִיּוּמָא שְׁלִים, תָּא חֲזִי בִשְׁעָתָא
 דְּאַתְעָר פְּלָגוֹת לֵילִיא וְקֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֹאֵל לְגַנְתָּא

דַּעְדוֹן לַאֲשֶׁת־עֲשָׂא עִם צְדִיקָא כְּלָהוּ אֵילָנִין דְּבִגְנָתָא
דַּעְדוֹן מְזֻמָּרִין וּמְשֻׁבָּחִין קָמִיָּה דְּכְתִיב אִז יִרְנְנוּ עֲצֵי
הָעֵר:

יוסף לחוק

הלכה פסוקה

שולחן ערוך יורה דעה סימן של"ד

א על עֲשָׂרִים וָאַרְבָּעָה דְּבָרִים מְנַדִּין אֶת הָאָדָם וְאֵלּוּ הֵן.
הַמְּבֻזָּה אֶת הַחֶכֶם אֲפִילוֹ לְאַחַר מוֹתוֹ. ב הַמְּבֻזָּה שְׁלִיחַ בֵּית
דִּין. ג הַקּוֹרֵא לְחֻבֵּירוֹ עֵבֶר. ד הַמְּזֻלָּל בְּדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֵי
סוֹפְרִים וְאִין צְדִיק לֹמֵד מִדְּבָרֵי תוֹרָה. ה מִי שֶׁשָּׁלַח לּוֹ
בֵּית דִּין וְקִבְּעוּ לוֹ זְמַן וְלֹא בָּא. ו מִי שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו אֶת
הַדִּין מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שִׁיתֵּן. ז מִי שֶׁיֵּשׁ בְּרִשּׁוֹתָיו דָּבָר הַמְּזִיק
מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שִׁיסִּיר הַנּוֹק. ח הַמּוֹכֵר קֶרֶקַע שְׁלוֹ לְנִכְרֵי
מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שִׁיקְבֵּל עָלָיו כָּל אוֹנֶס שֶׁיֵּבֵא מִהַנִּכְרֵי
לְיִשְׂרָאֵל חֻבֵּירוֹ בַּעַל הַמַּצָּד. ט הַמַּעֲיֵד עַל יִשְׂרָאֵל בַּעֲרֻכָּאוֹת
שֶׁל נִכְרִים וְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ מָמוֹן בַּעֲדוֹתָיו שֶׁלֹּא כְּדִין מְנַדִּין
אוֹתוֹ עַד שִׁישָׁלֵם. י טֶבַח כֹּהֵן שְׁאִינוֹ מְפָרִישׁ הַמִּתְנֹת
וְנוֹתֵנָם לְכֹהֵן אַחֵר מְנַדִּין אוֹתוֹ עַד שִׁיתֵּן. יא הַמַּחְלֵל יוֹם
טוֹב שְׁנֵי שָׁל גְּלוּיֹת אֶף עַל פִּי שְׁהוּא מְנַהֵג. יב הַעוֹשֶׂה
מְלָאכָה בַּעֲרֵב פֶּסַח אַחֵר חֲצוֹת. יג הַמְּזַכִּיר שֵׁם שָׁמַיִם
לְבִטְלָה אוֹ לְשִׁבוּעָה בְּדְבָרֵי הַבָּאִי. יד הַמְּבִיא אֶת הָרָבִים
לְיָדֵי אֲכִילֹת קֶרֶשִׁים בַּחוּץ. טו הַמְּבִיא רָבִים לְיָדֵי חֲלוּל
הַשֵּׁם. טז הַמַּחְשֵׁב שָׁנִים וְקוֹבֵעַ חֲדָשִׁים בַּחוּץ לְאָרֶץ.
יז הַמְּכַשִּׁיל אֶת הָעוֹר. יח הַמַּעֲכֵב אֶת הָרָבִים מִלַּעֲשׂוֹת

מִצּוּה. יֵט טַבַּח שִׁיִּצְאָתָה טְרִיפָה מִתַּחַת יָדוֹ. כ טַבַּח שֶׁלֹּא
הָרָאָה בְּדִיקַת סִכִּינוֹ לַחֲכָם. כֹּא הַמְקַשֶּׁה עֲצָמוֹ לְדַעַת.
כב הַמְגַרֵּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְעָשׂוֹ בֵּינוֹ וּבִינָה שְׁתַּפּוֹת אוֹ מִשָּׂא
וּמִתֵּן הַמְּבִיאֵן לְהִזְקֵק זֶה לָזֶה כְּשִׁיבְאוֹ לְבֵית דִּין מְגִדִּין
אוֹתָם. כג חֲכָם שֶׁשִּׁמּוּעָתוֹ רָעָה. כד הַמְּגַדֵּה לְמִי שֶׁאִינוֹ חַיִּיב
גְּדוּי (הגה) וְאֵין צְרִיכִין לַעֲנִין גְּדוּי עֲדוּת וְדֹאִיָּה בְּרוּרָה אֶלֶּא
אוֹמֵר הַדַּעַת בְּאַמְתוֹת הַדְּבָרִים שֶׁהַתּוֹבֵעַ טוֹעֵן בְּרִי וְאֵן
אֶפִּילוֹ אִשָּׁה אֶפִּילוֹ קֶטָן נֶאֱמָן אִם הַדַּעַת נוֹתֵן שְׁאֵמַת הַדְּבָר:

מוסר

מספר חסידים סימן ל"ד

יִכָּרֵת ה' כָּל שִׁפְתֵי חֲלָקוֹת לְשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדוּלוֹת (תהלים י"ב)
כָּל הַמְּסַפֵּר לְשׁוֹן הָרַע כָּאֵלּוֹ כֶּפֶר בַּעֲקָר דְּכָתִיב בַּתְּרִיָּה (שם)
אֲשֶׁר אָמְרוּ לְלִשְׁוֹנֵנוּ נִגְבִּיר שִׁפְתֵּינוּ אֶתְנוּ מִי אֲדוֹן לָנוּ. בֹּא
וְרֹאֵה כִּמָּה כָּחוֹ שֶׁל לְשׁוֹן הָרַע שָׁאִין לוֹ שִׁיעוּר וְנִלְמַד
מִמְּדַגְלִים וּמֵה הַמוֹצִיא שֵׁם רָע עַל שָׂאִין שׁוֹמְעִין וְדוֹאִים
וּמְקַפִּידִים בְּבִזְיוֹנָם כִּךְ הַמוֹצִיא שֵׁם רָע עַל חֲבִירוֹ הַנוֹצֵר
בְּצִלָּם וּדְמוּת עַל אַחַת כִּמָּה וְכִמָּה. וּמֵה יִתֵּן לָךְ לְשׁוֹן רַמְיָה
אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְלִשְׁוֹן מֵה אַעֲשֶׂה לָּךְ כָּל אֲבָרָיו שֶׁל
אָדָם מִבְּחוּץ וְאִתָּה מִבְּפָנִים. וְלֹא עוֹד אֶלֶּא שֶׁתִּקְנֶנִּי לָךְ
שְׁתֵּי חוֹמוֹת אֶחָד שֶׁל עֵצִים וְאֶחָד שֶׁל בָּשָׂר שֶׁל עֵצִים הַשָּׁנִים
וְשֶׁל בָּשָׂר הַשְּׁפָתִים. בְּרוּב דְּבָרִים לֹא יִתְּדֵל פֶּשַׁע. לְעוֹלָם
יִרְבֶּה אָדָם בְּשִׁתְיָקָה וְאֵל יִדְבֵּר כָּלֵל אֶלֶּא בְּדַבְרֵי חֲכָמִים אוֹ
בְּדַבְרֵים הַצְּרִיכִים לוֹ לְצוּרָה גּוֹפּוֹ. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַב
תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ שֶׁלֹּא שָׁח שִׁיחָה בְּטִלָּה כָּל יָמָיו.

כָּל הַשָּׁחַ שִׁיחַת חוֹלִין עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה. שְׁנֵאֲמַר (דברים ו')
וְדִבַּרְתָּ בָם וְלֹא בַדְּבָרִים אֲחֵרִים וְלֹא הִבָּא מִכָּלֵל עֲשֵׂה
עֲשֵׂה. וַיֵּשׁ אֲוִמְדִים בְּלֹא וַעֲשֵׂה שְׁנֵאֲמַר (קהלת א') כָּל
הַדְּבָרִים יִגְעִים לֹא יוֹכֵל אִישׁ לְדַבֵּר וּאֲפִילוּ בַּצִּדִּיק גּוֹפוּ לֹא
יִרְבֶּה דְּבָרִים כִּי אִם מַעַט מֵה שֶׁצָּרִיךְ לוֹ בְּהִכְרַח גּוֹפוּ. וְכֵן
בַּדְּבָרִי תוֹרָה יִהְיוּ דְּבָרָיו שֶׁל אָדָם מַעֲטִים וְעִנְיֵינֵיהֶם
מְרֻבִּים. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמִים לְעוֹלָם יִשְׁנֶה אָרֶם לְתַלְמִידָיו וְדָרֵךְ
קִצְרָה. אֲבָל אִם יִדְּבָרְיוּ מְרֻבִּים וְעִנְיָנָיו מוֹעֲטִים זֶה עֲנִין
סִכְלוֹת שְׁנֵאֲמַר (קהלת ה') וְקוֹל כָּסִיל בְּרֹב דְּבָרִים. סִיג
לְחֻמָּה שְׁתִּיקָה. לְפִיכָךְ אֵל יִמְהַר אָדָם לְהִשְׁיב וְאֵל יִרְבֶּה
לְדַבֵּר וְגַם יִלְמַד בְּשׁוּבָה וְנִחַת בְּלֹא צָעָקָה בְּלֹא אֲרִיכוֹת
שֶׁדְּבָרֵי חֲכָמִים בְּנִחַת נִשְׁמָעִים:

לך לך לך יום שני תורה

יכוין בקריאת ארבעה פסוקים אלו שהם כנגד ד'
דמילוי יו"ד דשם ב"ן להשאייר בו תוספת
הרוח של שבת שעברה:

וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם וַיֹּאמֶר
לְזֶרְעֶךָ אֶתֵּן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת וַיִּבֶן
שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה הַנִּרְאָה אֵלָיו:
וְאֵתגְּלִי נִי לְאַבְרָם וְאָמַר לְבָנֶךָ אֶתֵּן יֵת אֶרֶץ

רש"י

(ז) ויבן שם מזבח. על נשורת הזרע ועל נשורת ארץ

הָדָא וּבָנָא תַּמָּן מִדְּבַחַא קָדָם יִי דְאַתְגְּלִי לֵיהּ:
 ח וַיַּעַתֶּק מִשָּׁם הָהָרָה מִקְדָּם לְבֵית־
 אֱלֹהִים וַיֵּט אֶהְלֶה בֵּית־אֱלֹהִים מִיָּם וְהָעִי
 מִקְדָּם וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה
 וַיִּקְרָא בְשֵׁם יְהוָה: וְאַסְתָּלַק מִתַּמָּן לְטוּרָא
 מִמִּדְנַח לְבֵית אֱלֹהִים וּפְרָס מִשְׁכְּנֵיהּ בֵּית אֱלֹהִים מִמַּעַרְבָא
 וְעַי מִמִּדְיָנָחָא וּבָנָא תַּמָּן מִדְּבַחַא קָדָם יִי וְצִלִּי
 בְּשֵׁמָא דִּיִּי: ט וַיֵּסַע אַבְרָם הַלּוֹךְ
 וְנֹסֵעַ הַנִּגְבָּה: וְנָטַל אַבְרָם אֶזְלָא וְנָטַל
 לְדְרוֹמָא: פ וַיְהִי רָעַב בְּאַרְצָא וַיֵּרֶד

רש"י

ישראל: (ח) ויעתק משם. אהלו: מקדש לבית אל. במזרחה
 של בית אל נמצאת בית אל במערבו הוא שנאמר בית אל מים:
 אהלה. אהלה כתיב בתחלה נטע את אהל אשתו ואחר כך את
 שלו. (כ"ד): ויבן שם מזבח. נתנחל שעתידין בניו להכשל שם
 על עון עכן והתפלל שם עליהם: (ט) הלך ונסוע. לפרקים
 יושב כאן חדש או יותר ונסע משם ונטה אהלו במקום אחר
 וכל מסעיו הנגבה ללכת לדומה של ארץ ישראל והיא ללד
 ירושלים (פרוש ירושלים היה באמצע העולם וסוף ארץ ישראל.
 כ"פ ביסעיה) שהיא בחלקו של יהודה שנטה לדומה של ארץ

אֲבָרָם מִצְרִימָה לָגוֹר שָׁם כִּי־כָבֵד
הָרָעַב בָּאָרֶץ: וַהֲוֶה כִפְנָא בְּאַרְעָא וַנַּחַת
אֲבָרָם לְמִצְרַיִם לְאַתּוֹתָבָא תַּמָּן אָרִי תִקִּיף כִפְנָא
בְּאַרְעָא:

רש"י

ישראל הר המוריה שהיא נחלתו (ז"ר): (י) רעב בארץ.
באותה הארץ לבדה לנסותו אם ירהר אחר דבריו של הקדוש
ברוך הוא שאמר לו ללכת אל ארץ כנען ועכשו משיאו ללכת
ממנה:

נביאים ישעיה פרק מ"א

א מִי הָעִיר מְמוֹרָח צָדֵק יִקְרָאָהּ לְרִגְלוֹ
יִתֵּן לִפְנֵיו גּוֹיִם וּמַלְכִּים יִרְדּוּ יִתֵּן כַּעֲפָר
חֲרָבוֹ כְּקֶשׁ נִדְּף קִשְׁתּוֹ: מִן אֵיתִי בְּגָלְאִי
מִמְּדִינָתָא אֲבָרָהֶם בְּחִיר צְדִיקָא בְּקִשׁוֹת קִרְבִּיה
לְאַתְרֵיהּ מִסֵּר קַדְמוּהִי עִמָּמִין וּמַלְכִּין תִּקְיִפִּין תִּבְר
רש"י

א מי העיר. את אברהם להביאו מארס שהיא ממורח: צדק.
שהיה עושה: יקראהו לרגלו. בכל אשר הלך: יתן לפניו. יתן
לפניו ד' מלכים וחילותיהן: ירדו. מושל עליהם: יתן. הרגוים

וְמֵא כַּעֲפָרָא קְטִילִין קָדָם חֲרִבִּיהַּ כְּקֶשֶׁא רְדִפִּינוּן קָדָם
 קִשְׁתִּיהַּ: ב יְרֻדְפִּם יַעֲבֹר שְׁלוֹם אֲרַח
 בְּרַגְלָיו לֹא יָבוֹא: רְדִפִּינוּן עֲדָא שְׁלָם חִילַת אֲוִרַח
 בְּרַגְלוֹהִי לֹא עֲלָת: ג מִי־פַעַל וְעִשָּׂה קָרָא
 הַדְּרוֹת מֵרֹאשׁ אֲנִי יְהוָה רֹאשׁוֹן וְאֶת־
 אַחֲרָנִים אֲנִי־הוּא: מִן אָמַר אֵלֶין קָיִים אָמַר
 וְעֵבִיד וְסֹדֵר דְּרִיא מִלְּקַדְמִין אָנָּא יי בְּרִית עֲלָמָא
 מִבְּרֵאשִׁית אֲפֻ עֲלָמִי עֲלָמִי דִּילִי אֵינוּן בְּרַ מְנִי לִית
 אֱלֹהָא: ד רָאוּ אֵיִם וַיִּירָאוּ קַצּוֹת הָאָרֶץ
 יַחֲרָדוּ קָרְבוּ וַיֵּאֲתִיּוּן: חֲזוּ נִגּוּתָא וַיִּדְחִלוּן
 דְּבִסְיָפִי אֲרַעָא יִזְעֻעוּן יִתְקַרְבוּן וַיִּיתֻן:

רש"י

כעפר לפני חרכו: כקש נדף. היו לפני קשתו: ב יעבור
 שלום. לא נכשל בעברו: אורח. דרך אשר לא בא קודם לכן
 ברגליו: ג מי פעל ועשה. לו זאת מי שהוא: קורא הדורות
 מראש. זה אדם הראשון: אני ה' ראשון. לעזור: ואת
 אחרונים. אף עמכם בניס אחרונים אהיה ואעזור אתכם:
 ד איים. עובדי עכומ"ז:

כתובים משלי ג

ד וּמִצָּא־חֵן וּשְׂכָל־טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים

וְאָדָם: וְתִשָּׁכַח חֶסֶדָא וְשִׁכְלָא וְטִיבוּתָא קֳדָם אֱלֹהָא
 וְקֳדָם בְּנֵי אָנָשָׁא: ה בְּטַח אֶל־יְהוָה בְּכָל־
 לִבְךָ וְאֶל־בִּינְתְּךָ אֶל־תִּשְׁעֶנָּה: סְבִיר בְּאֱלֹהָא מִן
 כָּלִי לִבְךָ וְעַל בִּיזְנִתָּא דְלִבְךָ לֹא תִסְתַּמֵּיךְ: ו בְּכָל־
 דְּרִבְיֶיךָ דְּעָהוּ וְהוּא יִישָׁר אֲרַחֲתֶיךָ: בְּכָל
 אֲרַחֲתֶךָ דְּעָהוּ וְהוּא יִתְרֵץ שְׁבִילֶךָ: ז אֶל־תִּהְיֶה
 חֲכָם בְּעֵינֶיךָ יִרְא אֶת־יְהוָה וְסוּר מֵרַע:
 לֹא תִהְיֶה חֲכָם בְּאַפֶּךָ דְּחִיל מִן אֱלֹהָא וְסָטָא מִן
 בִּישָׁתָא:

רש"י

(ה) בטח אל ה'. ופזר מעותיך לבקש לך רב ללמוד ממנו,
 ואל בינתך אל תשען. (ז) אל תהי חכם בעיניך. להיות
 מואס בדברי מוכיחך.

במשנה שבת פרק ג

א פִּירָה שֶׁהִטִּיקוּהָ בִקְשׁ וּבִגְבָבָא, נוֹתְנִים עָלֶיהָ
 ברמנורא

א בירה. מקום עשוי בצרף כדי שפיתת שתי קדירות והאש
 עוברת תחת שתי הקדירות: בגבבא. עלים דקים כהש שגובבין מן
 הקצה: נותנים עליה תכשיל. מערב שבת להשקותו שם בשבת:

תְּבַשִּׁיל, בְּגִפֶּת וּבַעֲצִים, לֹא יִתֵּן עַד שִׁיגְרָף, אוֹ
 עַד שִׁיתֵּן אֶת הָאֶפֶר. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, חֲמִין
 אֲבָל לֹא תְבַשִּׁיל. וּבֵית הֵלֵל אוֹמְרִים, חֲמִין
 וְתְבַשִּׁיל. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, נוֹטְלִין אֲבָל לֹא

ברטנורא

בגפת. פסולת של זיתים ושומשמין לאחר שהולאו שמנו: לא יתן.
 מערב שבת כדי להשהותן שם בשבת: עד שיגרוף. הגחלים
 ויוציאם מן הכירה: או שיתן האפר. על גבי גחלים לכסוחם
 וללננס. וטעמא, גזירה שמא יחתה בגחלים בשבת כדי למהר
 ביסולו. ודוקא כחבשיל שלא בשל כל צרכו, או אפילו בישל כל צרכו
 ומלטמק ויפה לו, הוא דגזרינן שמא יחתה, אבל תבשיל שלא בשל
 כלל, או שבישל כל צרכו ומלטמק ורע לו, מותר להשהותו על גבי
 כירה אע"פ שאינה גרופה וקטומה, ולא חיישינן שמא יחתה הואיל
 והסיח לעתו ממנו. וכן תבשיל שבשל כל צרכו והסליך בחוץ אחר
 חי סמוך לבין השמשות נעשה הכל כחבשיל שלא בשל כלל, שהרי
 הסיח לעתו ממנו: בית שמואי אומרים. מים חמין טוחנין על
 גבי כירה לאחר שגרף, דלא לריכי לבסולי וליכא למגזר שמא יחתה:
 אבל לא תבשיל. אע"פ שגרף, שאי אפשר לגרף כל הגחלים עד
 שלא יסאר שם ניצוץ אחד ואחי לחתויי מאחר דניחא ליה בבסוליה:
 בית שמואי אומרים נוטלין וכו'. אפילו חמין דשרינן להשהות
 על גבי כירה גרופה וסנתן את האפר, לאחר שנטלן אין מחזירין,
 דמחזי כמבשל בשבת: ובית הלל אומרים. בין חמין בין תבשיל

מִחֲזִירִין. וּבֵית הַלֵּל אֹמְרִים, אַף מִחֲזִירִין:
 בַּתְּנוּרָה שֶׁהִסִּיקוּהוּ בְּקֶשׁ וּבִגְבָבָא, לֹא יִתֵּן בֵּין
 מִתּוֹכוֹ בֵּין מַעַל גַּבּוֹ. כִּפְּחָה שֶׁהִסִּיקוּהוּ בְּקֶשׁ
 וּבִגְבָבָא, הָרִי זֶה כִּפְרִים, בְּגִפְתָּה וּבַעֲצִים, הָרִי
 הוּא כִּתְנוּרָה: גֵּי אֵין נוֹתֵנִין בִּיצָה בְּצַד הַמַּחֲסֵם
 בְּשִׁבְלִי שֶׁתִּתְּגַלְּגַל. וְלֹא יִפְקִיעֶנָּה בְּסוּדְרִין. וְרַבִּי

ברטנורא

יכולין להחזיר לאחר שנטלן. ולא שרו בית הלל להחזיר אלא בעוון
 בידו, שלא הגיחון על גבי דבר אחר, אבל לאחר שהגיחון בקרקע או
 על גבי דבר אחר אסור להחזירן אפילו לבית הלל, דהוי כמטמין
 לכתחילה בשבת: בַּתְּנוּרָה. מתוך שר לא למעלה ורחב למטה נקלט
 חומו לחוכו טפי מכירה, ואפילו הסיקוהו בקש ובגבבא חיישינן
 שמא יחתה, ולעולם אינו מסיח דעתו ממנו: בֵּין מַגְבִּי. לסמוך
 אלא דפטו: בַּרְפָּח. עשוי ככירה אלא שארכו כרחבו ואין בו אלא
 מקום שפיתת קדירה אחת והאש עוברת תחתיו. והבלי רב מהבלי
 הכירה, שהכירה פתוחה מלמעלה שיעור שתי קדירות והטופח אין
 פתוח אלא שיעור קדירה אחת, ופתוח מהבלי התנור: גֵּי אֵין
 נוֹתֵנִין. בשבת: בִּיצָה בְּצַד הַמִּיחָם. קומקום של נחושת
 שמחממים בו האדים על גבי האש: שֶׁתִּתְּגַלְּגַל. שתיכלה קצת עד
 שתהא מגולגלת, כלומר מעורבת: וְלֹא יִפְקִיעֶנָּה בְּסוּדְרִין. לא
 ישברנה על סודר שהוחם בחמה כדי שתיכלה בו, דגזרינן תולדות
 חמה אטו תולדות האור: וְרַבִּי יוֹסִי מִתִּיר. דסבר לא גזרינן

יוסי מתיר. ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים
 בשביל שתצלה: ד מעשה שעשו אנשי טבריא
 והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין.
 אמרו להן חכמים, אם בשבת, כחמין שהוחמו
 בשבת, אסורין ברחיצה ובשתיה, ביום טוב,
 כחמין שהוחמו ביום טוב, אסורין ברחיצה
 ומתריין בשתיה. מוליאר הגרופ, שותין הימנו

ברטנורא

תולדות חמה אטו תולדות האור. ואין הלכה כרבי יוסי: לא
 יטמיננה בחול ובאבק דרכים. שהוחמו מכח החמה. ובהא
 לא שרי רבי יוסי, דגזר חול אטו רמץ, הואיל ותרומיהו דרך
 הטמנה אחי למימר מה לי רמץ מה לי חול. אי נמי גזר רבי יוסי
 שמא יזיז עפר ממקומו, שמא לא יהא שם חול עקור ככל האורד
 ואחי לאזוזי עפר הדבוק, והוי תולדה דחורק: ד סילון. ליטור
 שממשיכין המים לתוכו. והיה אותו ליטור משוקע בחמי טבריה
 ומתחמם מכח אותם המים החמים, וכשהיו המים לונגין נמשכין
 בתוכו מתחממים באותו סילון שנתחמם בתוך חמי טבריא. ואמרו
 חכמים שהמים שנמשכו באותו ליטור בשבת דינם כדין חמין
 שהוחמו בשבת, שאסורין לרחוץ בהן אפילו אבר קטן ואסורין אף
 בשתיה, והמים שעוברין בו ביום טוב דינם כדין חמין שהוחמו
 ביו"ט, שאסורים לרחוץ בהם כל הגוף אבל מותר לרחוץ בהן ידיו
 ורגליו ומותרין בשתיה. והלכה כחכמים. וחזרו בהם אנשי טבריא
 וקברו את הסילון: מוליאר. פירשו בגמרא מים מבפנים וגחלים

בשֶׁבֶת. אֲנִיכִי, אִף עַל פִּי שְׁגִרֹפָה, אֵין
 שׁוֹתִין מִמָּנָה: הַמַּחֲסָם שְׁפָנָהוּ, לֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ
 צוֹנֵן בְּשִׁבִּיל שִׁיחֲמוֹ, אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְתוֹכוֹ אוֹ
 לְתוֹךְ הַכּוֹס כְּדֵי לְהַפְשִׁירָן. הָאֵלֶפֶס וְהַקְדָּרָה
 שֶׁהַעֲבִירָן מִרְתָּחִין, לֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ תְּבִלִין, אֲבָל

ברטנורא

מבחוץ, והוא כלי שיש לו בית קיבול קטן אלכל דפנו מבחוץ מחובר
 לו, ונתנין שם גחלים, והמים בקיבולו הגדול. ואם גרפוהו מן
 הגחלים מצעוד יום שוחין מן המים שנקיבולו הגדול בשבת ואף על
 פי שהוחמו קצת מחמת כלי, לפי שאינו מוסיף הכל אלא משמר
 ומקיים חוס שלהם שלא יטענו: אֲנִיכִי. הוא כלי נחושת שיש לו
 שתי שולים ומשימין המים למעלה והאש למטה בין שתי השולים,
 ומחוך שהאש למטה בין שתי השולים חומו נשאר הרבה, ואע"פ
 שגרף הגחלים מערב שבת המים מתחממים בו בשבת, לפיכך אין
 שוחים מהם בשבת: הַבִּיחָם. קומקום של נחושת שמשימין
 אותו על גב האש לחמם המים שבתוכו: שְׁפִינָהוּ. מעל הכירה,
 ויש בתוכו מים חמים: לֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ. מים מועטים כדי
 שיחממו מן המים החמים שנשארו בתוך הביחם, דהוה ליה כמבשל
 בשבת: אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹכוֹ. מים מרובים עד שישונו הכל פושרין:
 או לְתוֹךְ הַכּוֹס. ואע"פ שהוא כלי שני דוקא להפשירין מותר,
 אבל מועטים כדי שיחמו לא, דס"ל להאי תנא דכלי שני מבשל.
 ולקמן תנינן אבל נותן הוא לתוך הקערה, דמשמע דכלי שני אינו
 מבשל. והלכה דכלי שני אינו מבשל: שֶׁהַעֲבִירָן. מן האור:

נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי. רבי יהודה אומר, לכל הוא נותן, חוץ מדבר שיש בו חמץ וציר: ו אין נותנין כלי תחת הגר לקבל בו את השמן. ואם נתנו מבעוד יום, מתר. ואין נאותין ממנו, לפי שאינו מן המוכן. מטלטלין גר חדש, אבל לא ישן. רבי שמעון

ברטנורא

מרותחין. בין השמסות: לא יתן לתוכן תבלין. משתחשך, דכלי ראשון כל זמן שרותח מבשל: אבל נותן הוא לתוך הקערה. דכלי שני אינו מבשל: תמחוי. כמין קערה גדולה שמערה כל האילפס לחוכו ומסס מערה לקערות: לכל הוא נותן. אפילו לכלי ראשון, חוץ מדבר שיש בו חומץ או ציר הגוסף ממליחת דגים, שהם מבשלין התבלין. ואין הלכה כרבי יהודה. ודוקא תבלין הוא ואסור ליתן בכלי ראשון אפילו לאחר שהעבירו מן האור, אבל מלח אפילו בכלי ראשון לא בשלה אלא על גבי האור בלבד, לפיכך מותר לתת מלח אפילו בכלי ראשון לאחר שהעבירו מן האור: ו אין נותנין. בשבת: כלי תחת חצר לקבל בו את השמן. המטפטף, מקום דשמן מוקפה הוא, ואסור לבטל כלי מהיכנו, כלומר להוסיב כלי במקום שלא יוכל עוד ליטלו מקום, דהוה ליה כקובע לו מקום ומחברו בטיט ודמי למלאכה, וכלי זה מסיפול בו השמן מוקפה הוא ואסור לטלטלו: אין נאותין. אין נהנין מן השמן המטפטף מן הגר בשבת: לפי שאינו מן המוכן. שכבר הוקפה להדלקה: מטלטלין גר חדש. שאינו מאוס וחזי לאשתמושי ביה: אבל לא ישן. למוקפה מחמת מיאוס

אומר, כל הנרות מטלטלין, חוץ מן הנר הדולק בשבת. נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות. ולא יתן לתוכו מים, מפני שהוא מכבה:

ברטנורא

הוא: חוץ מן הנר הדולק. בעור שהוא דולק אסור, גזירה שמא יכבה. ולית ליה לרבי שמעון מוקפה מחמת מיאוס ולא מוקפה מחמת איסור. ואין הלכה כרבי שמעון שמחיר לטלטל כל הנרות חוץ מן הנר הדולק, שגר שהדליקוהו ללילי שבת אע"פ שכבה אסור לטלטלו כל אותו שבת, דמיגו דאיתקלאי לבין השמשות איתקלאי לכולי יומא, אבל בשאר נרות הלכה כמותו, שאין מוקפה לשבת אלא מוקפה מחמת חסרון כים דמודה ביה ר"ש: נותנין כלי תחת הנר. בשבת: לקבל ניצוצות. שכל שלהבת הגוטפות מן הנר כדי שלא ידלק מה שמחתו, דניטות אין בהם ממס ואין הכלי מצוטל מהיכנו בהכי: ולא יתן לתוכו מים. ואפילו מערב שבת, דגזרינן ערב שבת אטו שבת, ובשבת אי הוה עביד כי האי גוונא הוי מכבה וחייב, הילכך בערב שבת אסור:

גמרא שבת דף מ"א ע"א

רבי זידא הוה קא משתמיט מדרב יהודה דבעי

רש"י

משתמיט. היה ירא ליראות לו מקום דהוה בעי רבי זידא

לְמִיֶּסֶק לְאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל דְּאָמַר רַב יְהוּדָה כָּל
הָעוֹלָה מִבָּבֶל לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה שְׁנֵאמַר
בְּבִלָּה יוֹבֵאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ. אָמַר אִיזִיל וְאַשְׁמַע מִנִּיה
מִלְתָּא וְאִיתִי וְאַסֵּק אֶזֶל אֲשַׁכְחִיה דְּקָאִי בִּי בְּאַנִּי
וְקָאמַר לִיה לְשִׁמְעִיה הֵבִיאוּ לִי נֶתֶר הֵבִיאוּ לִי
מִסְדֵּק פִּתְחוּ פּוֹמִיִּיכוּ וְאַפִּיקוּ הַבֵּלָא וְאַשְׁתּוּ מִמֵּיא
דְּבִי בְּאַנִּי אָמַר אֶלְמָלָא לֹא בָּאתִי אֶלָּא לְשִׁמּוּעַ
דְּבַר זֶה דִּי. בְּשַׁלְמָא הֵבִיאוּ נֶתֶר וְהֵבִיאוּ מִסְדֵּק
קָא מְשַׁמַּע לֶן דְּבָרִים שֶׁל חוּל מִתֵּר לְאוּמָדָם
בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ. פִּתְחוּ פּוֹמִיִּיכוּ וְאַפִּיקוּ הַבֵּלָא גַּמִּי
כְּדִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר שְׁמוּאֵל הַבֵּלָא מִפִּיק הַבֵּלָא אֶלָּא
אֲשְׁתּוּ מֵיא דְּבִי בְּאַנִּי מֵאִי מַעְלִיּוּתָא דִּתְנִיָּא אָכַל
וְלֹא שָׁתָה אֲכִילְתּוּ דָם וְזֶהוּ תַּחֲלַת חוּלֵי מַעֲסִים

רש"י

למיסק לארעא דישראל ורז יהודה לא סבירא ליה וירא פן
יגזור עליו מליכך: בבילה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי
וגו'. ור' זירא אמר כך האזי קרא בכלי שרת כחייב כדאמרינן
בכחוצות: הביאו לי נתר. לחוף את ראשי וקאמר להו בלשון
הקודש: פתחו פומיכו. ויכנס הבל בית המרחץ לחוך הגוף
ויוציא הבל סל זיעה: ואשתו. מן מים חמין ואפילו לא האחמו
אלא לרחיכה: מותר לאומרם. בבית המרחץ ואפילו בלה"ק:
הבלא. למרחץ הגכנס דרך הפה: מפיק הבלא. זיעה: ולא

אֶכַל וְלֹא הָלַךְ אַרְבַּע אַמוֹת אֲכִילָתוֹ מִרְקַבַּת וְזוֹהוּ
תַּחֲלַת רֵיחַ רַע. הַנֶּצֶרֶךְ לְנִקְבֵּיוֹ וְאֶכַל דּוֹמָה לְתַנּוּר
שֶׁהִסִּיקוּהוּ עַל גְּבִי אִפְרוֹ וְזוֹהוּ תַּחֲלַת רֵיחַ זוֹהָמָא.
רַחֵץ בְּחַמִּין וְלֹא שָׁתָה מִהֵן דּוֹמָה לְתַנּוּר
שֶׁהִסִּיקוּהוּ מִבְּחוּץ וְלֹא הִסִּיקוּהוּ מִבְּפָנִים. רַחֵץ
בְּחַמִּין וְלֹא נִשְׁתַּטֵּף בְּצוֹנָן דּוֹמָה לְבִרְזֵל
שֶׁהִכְנִיסוּהוּ לָאוּר וְלֹא הִכְנִיסוּהוּ לְצוֹנָן. רַחֵץ וְלֹא
סָךְ דּוֹמָה לְמִים עַל גְּבִי חֲבִית:

רש"י

הלך ארבע אמות. קודם שישן: מרקבת. אינה מחעכלת
לעשות זבל: ריח רע. ריח הפה: ריח זוהמא. כל גופו מזוהם
כזיעה תמיד: ולא הסיקוהו מבפנים. שאינו מועיל לחפות בו
כלום: ולא הכניסוהו לצונן. שהן מחזקין את הכרזל: למים
על גבי חבית. על קוליו ולדליו שאינם נכנסים לחוכו:

זוהר לך דף ע"ח ע"ב

וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי יי, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר תָּא
חַזִּי דְהָא לָא כְּתִיב וַיֵּצֵא אַבְרָם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי יי
אֵלָא וַיֵּלֶךְ כְּמָה דָּאֵת אָמַר לָךְ לָךְ דְּהָא יִצְיָאָה
בְּקַדְמִיתָא עֲבָדוּ דְכְּתִיב וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאוּר כַּשְׁדִּים
לְלַכְתָּ אֶרְצָה כְּנַעַן וְהִשְׁתָּא כְּתִיב וַיֵּלֶךְ וְלֹא כְּתִיב

וַיֵּצֵא, כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵי יְיָ דַּאֲבֹטָח לִיה בְּכֻלָּהוּ
הַבְּטָחוֹת, וַיִּלְךְ אֹתוֹ לוֹט דַּאֲתַחְבֵּר עֲמִיה בְּגִין לְמִילָף
מַעֲבֹדָיו וְעַם כָּל דָּא לֹא אוֹלִיף כְּלִי הָאִי. אָמַר רַבִּי
אַלְעָזָר זָכַאִין אַנּוּן צְדִיקָא דְאוֹלָפִי אֲרַחֲוִי דְקַדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא בְּגִין לְמִיָּהָר בְּהוּ וּלְדַחֲלָא מִנִּיה מַהֲהוּא יוֹמָא
דְּדִינָא דְזִמִּין בַּר נֶשׁ לְמִיָּהָב דִּינָא וְחוֹשְׁבֵנָא לְקַדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא, פֶּתַח וְאָמַר (שם) בֵּיד כָּל אָדָם יַחְתּוּם לְדַעַת
כָּל אַנְשֵׁי מַעֲשֵׁהוּ הָאִי קָרָא אוֹקְמוּהָ, אָבֵל תָּא חֲזִי
בְּהוּא יוֹמָא דְאַשְׁלִימוּ יוֹמוֹי דְּבַר נֶשׁ לְאַפְקָא מַעֲלָמָא
הוּא יוֹמָא דְּגוּפָא אַתְּבַר וְנַפְשָׁא בַּעֲיָא לְאַתְפָּרְשָׁא
מִנִּיה כְּדִין אַתִּיָּהִיב רֶשׁוּ לְבַר נֶשׁ לְמַחְמִי מַה דְּלֹא הָוָה
לִיה רֶשׁוּ לְמַחְמִי בְּזִמְנָא דְּגוּפָא שְׁלֵטָא וְקָאִים עַל
בוּרְיָה וְכְדִין קִיָּמִי עֲלִיה תִּלְת שְׁלִיחִין וְחֻשְׁבֵּי יוֹמוֹי
וְחוּבוֹי וְכָל מַה דְּעֵבֵד בְּהָאִי עֲלָמָא וְהוּא אוֹדִי עַל כָּלָא
בְּפוּמִיה וּלְבַתֵּר הוּא חֲתִים עֲלִיה בִּידִיה הָדָא הוּא
דְּכִתִּיב בֵּיד כָּל אָדָם יַחְתּוּם וּבִידִיה כָּלָהוּ חֲתִימִין
לְמִידֵּן לִיה בְּהוּא (ר"א בְּהָאִי) עֲלָמָא עַל קַדְמָאִי וְעַל
בְּתָרָאִי עַל חֲדָתִי וְעַל עֲתִיקִי לֹא אַתְנָשִׁי חֵד מִנִּיהוּ
הָדָא הוּא דְּכִתִּיב לְדַעַת כָּל אַנְשֵׁי מַעֲשֵׁהוּ וְכָל אַנּוּן
עוֹבְדִין דְּעֵבֵד בְּהָאִי עֲלָמָא בְּגוּפָא וְרוּחָא הֲכִי נְמִי יְהִיב
חוֹשְׁבֵנָא בְּגוּפָא וְרוּחָא עַד לֹא יְפּוֹק מַעֲלָמָא, תָּא חֲזִי
כַּמָּה דְּחִיבִיא אַקְשֵׁי קִדְל בְּהָאִי עֲלָמָא הֲכִי נְמִי אַפְלוּ
בְּשַׁעְתָּא דְּבַעֲי לְנַפְקָא מֵהָאִי עֲלָמָא אַקְשֵׁי קִדְל, בְּגִין

כִּךְ זָכָא הוּא בַר נֶשׁ דִּילִיף בְּהַאי עֲלָמָא אֲרַחוּי
דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּגִין לְמִיָּהּ דְּבוּ:

יוסף לחוק

הלכה פסוקה

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ"ו

א מִצְוֹת עֲשֵׂה לִתֵּן צִדְקָה כְּפִי הַשְּׁגַת יָד וְכַמָּה פְּעָמִים
נִצְטְוִינוּ בָּהּ בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה וְיֵשׁ לֹא תַעֲשֶׂה בְּמַעֲלִים עֵינָיו
מִמֶּנּוּ שֶׁנֶּאֱמַר לֹא תֵאֱמָץ אֶת לִבְבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ
וְכָל הַמַּעֲלִים עֵינָיו מִמֶּנּוּ נִקְרָא בְּלִיעַל וְכֹאֵל עוֹבֵד עֲבוּדָה
זָרָה וּמֵאוֹד יֵשׁ לִיזְהַר בָּהּ כִּי אֲפָשָׁר שִׁיבֹא לְיָדֵי שְׁפִיכוֹת
דָּמִים שְׂמֹת הָעֲנִי הַמִּבְקֵשׁ אִם לֹא יִתֵּן לוֹ מִיָּד כְּעוֹבְדֵי
דְּנָחוּם אִישׁ גַּם זֶה: ב לְעוֹלָם אֵין אָדָם מַעֲנִי מִן הַצִּדְקָה וְלֹא
דָּבָר רָע וְלֹא הֶזֶק מִתְגַּלְגֵּל עַל יָדָהּ שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה מַעֲשֵׂה
הַצִּדְקָה שְׁלוֹם: ג כָּל הַמֵּרַחֵם עַל הָעֲנִיִּים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
מֵרַחֵם עָלָיו: ד הַצִּדְקָה דוֹחָה אֶת הַגְּזִירוֹת הַקְּשׁוֹת וּבִרְעֵב
תִּצְלִי מִמּוֹת כְּמוֹ שְׁאִירָע לְצַרְפִּית:

מוסר

מספר חסידים סימן מ"ד

אַרְבַּע כְּתוּת אֵינָן מִקְבֻלוֹת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה כֵּת שְׁקָרִים כֵּת
חֲנֻפִּים כֵּת מִסְפָּרֵי לְשׁוֹן הָרַע כֵּת לִיצָנִים וְכֵלֶן מְפֹרָשִׁים
בְּכַתוּבִים. כֵּת שְׁקָרִים דּוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן לִגְנוֹד עֵינָיו וְגַם
בְּמִלְחַמַת אַחָב כְּשֶׁבֹא וְשָׂאֵל אֶל הַנְּבִיאִים אִם יֵצֵא אֵלֵיהֶם
בָּא רוּחוֹ שֶׁל נְבוֹת לִפְנֵי ה' וַיֹּאמֶר אֵצֶא וְהִיִּיתִי רוּחַ שְׁקָר

בפי כל נביאיו ויאמר צא ודרשו חכמים צא ממחיצתי.
 חנפים כי לא לפניו חנף יבא. מספרי לשון הרע שנאמר כי
 לא אל חפץ רשע אתה לא יגורף רע. לא יגור אתה רע
 לא יכנס במחיצתך. ליצנים לא יתיצבו הוללים לנגד
 עיניך. בני אדם ליצנים מערבבין את העולם. לשון הרע
 מספר בגנות של חבירו אפילו דבר אמת וגם משל הדיוט
 הוא. מי שהוציא שם רע על חבירו או חרפו בחרפות שלא
 היה חשוד בה ולא הכיר אדם בה מעולם וזה גלוה אין
 עונו מתכפר מפני שאינו יכול לתקן את אשר עותו ואינו
 יכול להחזיר חרפת חבירו וזהו שאמר שלמה פן יחסדך
 שומע:

לך לך יום שלישי תורה

יבין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה'
 דמילוי הזה ראשונה דשם ב"ן להשאיר בו תוספת
 נפש משבת שעברה:

יֵא וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבֹא
 מִצְרִימָה וַיֹּאמֶר אֶל־שָׂרֵי אֲשֶׁתּוֹ
 הַנְּהִינָא יִדְעָתִי כִּי אֵשֶׁה יִפְת־
 מִרְאֵה אֹתָּ: וְהָיָה כֹּד קָרִיב לְמִיעַל לְמִצְרַיִם

רש"י

(יֵא) הנה נא ידעתי. מדרש אלגה עד עכשיו לא הכיר זה

ואמר לשרי אתתיה הא כען ידעית ארי
 אתתא שפירת חיזו את: יב והיה כי יראו
 אתך המצרים ואמרו אשתו זאת
 והרגנו אתי ואתך יחיו: ויהי כד (ג"י ארי) יחזון
 יתיד מצראי וימרון אתתיה דא ויקטלון יתי
 ויתיד יקימון: יג אמרי-נא אחתי את
 למען ייטב לי בעבורך וחיתיה
 נפשי בגלגלך: אמרי כען אחתי את בדיל
 דייטב לי בדילך ותתקיים נפשי בפתגמיכי: שני
 יד ויהי כבוא אברם מצרימה
 ויראו המצרים את-האשה כי-יפה

רש"י

מחוד לניעות שצנניהם ועכשיו הכיר בה על ידי מעשה. דבר
 אחר מנהג העולם שעל ידי טורח הדרך אדם מתבזה וזאת
 עמדה ביפיה ופשוטו של מקרא הגה נא הגיע השעה שיש
 לדאוג על יפך ידעתי זה ימים רבים כי יפת מראה את ועכשיו
 אנו באים בין אנשים שחורים ומכוערים אחיהם של כושים ולא
 הורגלו באשה יפה ודומה לו הגה נא אדני סורו נא: (יג) למען
 יטב לי בעבורך. יחנו לי מתנות: (יד) ויחי כבוא אברם

הוא מאד: והוה פד על אברם למצרים וחזו
מצראי ית אתתא ארי שפידא היא לתדא:
טו ויראו אתה שרי פרעה ויהללו
אתה אל-פרעה ותקח האשה בית
פרעה: וחזו יתה רברבי פרעה ושפחו יתה
לפרעה ואדברת אתתא לבית פרעה:

רש"י

מצרימה. היה לו לומר כבואם מצרימה חלל למד שהעמין
אוחה בתיבה ועל ידי שהצעו את המכס פתחו וראו אותה:
(טו) ויהללו אתה אל פרעה. הללוה בנייהם לומר הגונה זו
למלך:

נביאים ישעיה פרק מ"א

א איש את-רעהו יעזרו ולאחיו יאמר
חזק: גבר ית חבריה יסעדון ולאחוזי יימר תקיף:
ב ויחזק חרש את-צורף מחליק פטיש

רש"י

א יאמר חזק. למלחמה אולי יעמדו להם אלהיהם: ב ויחזק
חרש. נסך הפסל: את צורף. המרקע בזהב: מחליק.

אֶת־הוֹלָם פָּעַם אָמַר לְדָבֶק טוֹב הוּא
וַיִּחְזְקוּהוּ בַּמַּסְמָרִים לֹא יָמוּט׃ הֲלֹא יִבְהַתּוּן
בְּעוֹבְדֵיהוֹן דְּמַתְקִיף נִגְרָא עִם קִנְאָה מְחִי בַּפְּטִישָׁא עִם
דְּמַטְפַּח בְּקִרְנָסָא זִמְנָא אָמַר עַל דְּבָקָא תִּקִּין הוּא
וּמַתְקִיף לִיה בַּמַּסְמָרִין דְּלֹא יִצְטָלִי׃ ג וְאַתָּה
יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב אֲשֶׁר בַּחֲרִיתִּיךָ זָרַע
אֲבָרָהָם אֱהָבִי׃ וְאַתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב
דְּאַתְרַעִיתִי בְּךָ זָרַעִיה דְּאַבְרָהָם רְחִימִי׃ ד אֲשֶׁר
הִחְזַקְתִּיךָ מִקְצוֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיהָ
קִרְאתִיךָ וְאָמַר לְךָ עַבְדִּי־אַתָּה בַּחֲרִיתִּיךָ
וְלֹא מֵאִסְתִּיךָ׃ דְּקָרִיבְתָּךְ מִזְרַעִית אֲרָעָא
וּמִמְלָכוֹתָא בַּחֲרִתָּךְ וְאָמַרְתִּי לְךָ עַבְדִּי אַתָּה אֶתְרַעִיתִי
בְּךָ וְלֹא אֲרַחֲקִינָךְ׃ ה אֱלֹהֵי־תִירָא כִּי עִמָּךְ־אֲנִי
אֱלֹהֵי־תִשְׁתַּע כִּי־אֲנִי אֱלֹהֶיךָ אִמְצָתִיךָ אֶף־

רש"י

באחרונה בפטיוס: את חולם פעם. הוא המתחיל להולמה פעם
ראשונה: אומר לדבק טוב הוא. לאותו שהוא חופרין בקרקע
טובה לחזק ולחצר זה עשקית כדל: לא ימוט. שלא ימוט:
ד מקצות הארץ. משאר העובדי כוכבים: ומאציליה. מן
הגדולים שבהן: קראתיך. לחלקי בני בכורי ישראל: ה אל

עֲזַרְתִּיךָ אֶף־תִּמְכַּתִּיךָ בַּיָּמִין צִדְקִי: לֹא
תִדְחַל אֲרִי בְּסַעֲדֶךָ מִיָּמְרִי לֹא תִתְּבַר אֲרִי אֲנִי אֱלֹהֶךָ
אֶתְקַפֵּינֶךָ אֶף אֶסְעִידֶנֶךָ אֶף אֶחְדִּינֶךָ בַּיָּמִין קִשְׁטִי:

רש"י

תשעת. אל ימס לבך להיות כשעוה:

כתובים משלי ג

ח רַפְּאוֹת תִּהְיֶה לְשֹׁרֶךְ וְשִׁקּוּי לַעֲצָמוֹתֶיךָ:
אִסִּיּוֹתָא תִּהְיֶה לְכוֹנֶשֶׁרְךָ וְדוֹהָנָא לְגִרְמֶיךָ: ט בְּבֹד
אֶת־יְהוָה מִהוֹנֶךָ וּמֵרֵאשִׁית כָּל־תְּבוּאָתְךָ:
יָקָר לֵאלֹהֶיךָ מִן מְמוֹנֶךָ וּמֵרִישׁ כְּלָהוֹן עֲלֵלְתָךָ:
י וַיִּמָּלְאוּ אֲסָמֶיךָ שִׁבְעָה וְתִירוֹשׁ יִקְבִּיךָ
יִפְרְצוּ: וּמִתְמַלֵּין אוֹצְרֶיךָ שִׁבְעֵנָא וּמַעֲצָרְתָךְ חִמָּרָא
נִשְׁפָּעֵן: יא מוֹסֵר יְהוָה בְּנֵי אֶל־תִּמְאָם

רש"י

(ח) רפאות תהי לשורך. החכמה: לשורך. כמו (סיר
הסירים ו יג). שררך, זהו טבורך: ושקוי לעצמותיך. הוא
המוח, כענין שנאמר (איוב כא כד). ומה עצמותיו יסוקה:
(ט) מהונך. מכל מה שחנך, אפילו מקול ערב (אל תקרי
מהונך, אלא מגרונך): ומראשית. אלו חרומות ומעשרות:

וְאֵל־תִּקַּן בְּתוֹכָהֶן: בְּרִי מַרְדּוּתָא דְאַלְהָא לָא
 תִּסְלָא וְלֹא תִמְרִיק בְּמַכְסְנוּתֶיהָ: יב כִּי אֵת אֲשֶׁר
 יֵאָהֵב יִהְיֶה יוֹכִיחַ וְכֹאֵב אֶת־בֶּן יִרְצֶה:
 מְטוּל דְּלָמֵן דְּרַחֵם לִיה אֲלֹהָא רְדִיה לִיה וְהִיךְ אֲבָא
 דְּרְדִי לְבִרְיָה:

רש"י

(יא) מוסר ה' בני אל תמאס. חס יצואו עליך יסורין, יהיו
 חניכין עליך: ואל תקין. מלשון (בראשית כז מו): קלחי בחיי:
 (יב) וכאב את בן ירצה. שרולה צנו להטיב לו, ויפיוסו
 לאחר שמכּו בשבט, כן יערב לך הטובה אחר המכה:

משנה יבמות פרק ג

א אַרְבַּעַה אַחִין שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אַחִיוֹת
 וּמֵתוּ הַנְּשׂוּאִים אֶת הָאֲחִיוֹת, הָרִי אֵלָיו חוֹלְצוֹת
 וְלֹא מֵתֵיבָמוֹת. וְאִם קִדְּמוּ וְכִנְסוּ, יוֹצִיאוּ. רַבִּי
 אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים יְקִימוּ, וּבֵית
 הֵלֵל אוֹמְרִים יוֹצִיאוּ: ב הִיתָה אַחַת מֵהֶן אֲסוּרָה

ברשנורא

א ארבעה אחין. חולצות ולא מתיבמות. לכיון דתרווייהו
 זקוקין להאי ולהאי, קמא דמיבס פגע בלחות זקוקתו דהויא
 כחשטו: ב"ש אומרים יקיימו ובית הלל אומרים יוציאו.

עַל הָאֶחָד אֲסוּר עֲרוּהָ, אֲסוּר בָּהּ וּמִתָּר
בְּאַחֹתָהּ, וְהַשְּׁנִי אֲסוּר בְּשִׁתִּיהֶן אֲסוּר מִצּוּה
וְאֲסוּר קִרְשָׁהּ, חוֹלֶצֶת וְלֹא מְתִיבָמַת: ג הִיתָה
אֶחָת מֵהֶן אֲסוּרָה עַל זֶה אֲסוּר עֲרוּהָ, וְהַשְּׁנִיָּה
אֲסוּרָה עַל זֶה אֲסוּר עֲרוּהָ, הָאֲסוּרָה לָזֶה מִתָּרַת
לָזֶה, וְהָאֲסוּרָה לָזֶה מִתָּרַת לָזֶה. וְזוֹ הִיא
שְׂאֵמְרוֹ, אַחֲוָתָהּ כְּשֶׁהִיא יְבָמָתָהּ, אוֹ חוֹלֶצֶת אוֹ
מְתִיבָמַת: ד שְׁלֹשָׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִין

ברטנורא

בגמרא מפכינן לה, ב"א יולאו ובה"א יקיימו. דבכל מקום ב"א
לחומרא וב"ה לקולא חוץ מהמקומות הידועים מקולי בית שמאי
ומחומרי בית הלל, והכי אמרינן בעלמא, ב"א במקום ב"ה אינה
משנה, כלומר, כל היכא דאשכחן במשנה בית שמאי מקילין, וב"ה
הוא שדרכן להקל ונמצאו עתה בית שמאי עומדים במקום בית הלל,
אינה משנה ומשכסתא היא ונריך להפכה, אלא אם כן היא
מהמשניות הידועות שהם מקולי בית שמאי ומחומרי בית הלל.
ובמסכת עדיות מני לה בשם רבי אליעזר מקולי בית שמאי
ומחומרי בית הלל: ב איסור ערוה. כגון חמותו ואם חמותו:
ומותר באחותה. ללא אחות זקוקתו היא, לערוה לא רמיא
קמיה ליבומי: איסור מצוה. רמיא קמיה מדאורייתא, הילכך
אסור באחותה, לאחות זקוקתו היא: ג אחותה כשהיא
יבמתה. אחותה של ערוה כשהיא יבמתה אשת אחי בעלה,
כשנפלת עמה ליבום: או חולצת או מתיבמת. ללא אחות

שְׁתֵּי אֲחִיּוֹת, או אִשָּׁה וּבִתָּה או אִשָּׁה וּבֵת בִּתָּה, או אִשָּׁה וּבֵת בִּנָּה, הָרִי אֶלּוֹ חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתִּיבָמוֹת. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר. הִיְתָה אַחַת מֵהֶן אֲסוּרָה עָלָיו אֲסוּר עֲרוּהָ, אֲסוּר בָּהּ וּמִתָּר בְּאַחֲוֶתָהּ. אֲסוּר מִצֻּוֹה או אֲסוּר קִדְּשָׁהּ, חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתִּיבָמוֹת: הַשְׁלָשָׁה אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶם נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אֲחִיּוֹת, וְאַחַד מִפְּנֵהּ, מִת אֶחָד מִבְּעָלֵי אֲחִיּוֹת, וַעֲשֶׂה בָּהּ מִפְּנֵה מֵאִמֶּר, וְאַחֲרֵי כֵן מִת אֶחָיו הַשְּׁנַיִ, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, וְהִלָּה תִצָּא מִשּׁוּם אַחֲוֹת אִשָּׁה. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים, מוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ בְּגִט וּבַחֲלִיצָה,

ברטנורא

זקוקתו, היא דערוה לא רמיא קמיה: ד זר"ש פוטר. טעמא דר"ש, דכתיב (ויקרא י"ח) ואשה אל אחותה לא תקח לזכור, בשעה שנעשו כרות זו לזו, כגון הכא ששתייהן זקוקות זו ליבוס, לא יהא לך לקוחין לא בזו ולא בזו. ואין הלכה כר"ש: ה ואחר מופנה. כלל אשה: אשתו עמו. דקסברי בית שמאי בעלת מאמר היא חשובה ככנוסה, וכשנפלה אחותה לאחר כן לא מתסרא משום אחות זקוקתו: והלה תצא. אף מן החליצה. משום אחות אשה: מוציא אשתו בגט. ללא חלים מאמר לשויה ככנוסה, וזו אוסרתה משום אחות זקוקה. ולריכה גט מפני המאמר דהוי קדושין במקלח ולא פקעי קדושין כלל גט, ולריכה חליצה דהואיל ולא הוי מאמר קדושין

וְאִשֶּׁת אָחִיו בַּחֲלִיצָה. זֶה הִיא שְׂאֵמְדוֹ, אוֹי לוֹ
עַל אִשְׁתּוֹ וְאוֹי לוֹ עַל אִשֶּׁת אָחִיו: וְשִׁלְשָׁה
אַחִין, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אָחִיוֹת, וְאֶחָד
נְשׂוּי נְכָרִית, מִתְּ אֶחָד מִבְּעָלֵי אָחִיוֹת, וְכֵּן
נְשׂוּי נְכָרִית אֶת אִשְׁתּוֹ, וְמִתְּ, הָרֵאשׁוֹנָה יוֹצֵאָה
מִשּׁוּם אָחוֹת אִשָּׁה, וְשִׁנְיָה מִשּׁוּם צָרְתָּהּ. עֲשֵׂה
בָּהּ מֵאֵמֶד, וְמִתְּ, נְכָרִית חוֹלֶצֶת וְלֹא מִתִּיבָמָה.
שִׁלְשָׁה אָחִים, שְׁנַיִם מֵהֶם נְשׂוּאִים שְׁתֵּי אָחִיוֹת,
וְאֶחָד נְשׂוּי נְכָרִית, מִתְּ הַנְּשׂוּי נְכָרִית, וְכֵּן
אֶחָד מִבְּעָלֵי אָחִיוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ, וְמִתְּ, הָרֵאשׁוֹנָה
יוֹצֵאָה מִשּׁוּם אָחוֹת אִשָּׁה, וְשִׁנְיָה מִשּׁוּם צָרְתָּהּ.
עֲשֵׂה בָּהּ מֵאֵמֶד, וְמִתְּ, נְכָרִית חוֹלֶצֶת וְלֹא
מִתִּיבָמָה: וְשִׁלְשָׁה אָחִים, שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִים
שְׁתֵּי אָחִיוֹת, וְאֶחָד נְשׂוּי נְכָרִית, מִתְּ אֶחָד
מִבְּעָלֵי אָחִיוֹת, וְכֵּן נְשׂוּי נְכָרִית אֶת אִשְׁתּוֹ,
וְמִתְּ אִשְׁתּוֹ שֶׁל שֵׁנִי, וְאַחֲרֵי כֵן מִתְּ נְשׂוּי
נְכָרִית, הָרִי זֶה אֲסוּדָה עָלָיו עוֹלָמִית, הוֹאִיל

ברטנורא

גמורין עדיין זקוקתו היא ולריכה חליצה לזיקתה. וברישא יהיב לה
גיטא, והדר חליץ לה. וכן הלכה: ו נכרית. שאינה קרובה לא
לזו ולא לזו: נכרית חולצת ולא מתיבמת. הוא הדין לע"ג

וּנְאֻסְרָה עָלָיו שְׁעָה אַחַת. שְׁלֹשָׁה אַחִים, שְׁנַיִם
 מִהֶן נִשְׁוֹאֲיִן שְׁתֵּי אַחִיוֹת, וְאַחַד נָשׁוּי נְכָרִית,
 גִּרְשׁ אֶחָד מִבְּעָלֵי אַחִיוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ, וּמֵת נָשׁוּי
 נְכָרִית, וּכְנָסָה הַמִּגְרֶשׁ, וּמֵת, זֶה הִיא שְׁאֻמְרוֹ,
 וְכֻלָּן שְׁמֵתוֹ אוֹ נִתְגַּרְשׁוּ, צָרוֹתֵיהֶן מִתָּרוֹת:
 ה' וְכֻלָּן שֶׁהָיוּ בָהֶן קְדוּשִׁין אוֹ גִּירוּשִׁין בְּסִפְקָא,
 הָרִי אֵלֶּי צָרוֹת חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתִּיבְמוֹת. כִּי־צַד
 סִפְקָא קְדוּשִׁין, זֶרֶק לָהּ קְדוּשִׁין, סִפְקָא קָרוֹב לֹא
 סִפְקָא קָרוֹב לָהּ, זֶהוּ סִפְקָא קְדוּשִׁין סִפְקָא גִּירוּשִׁין
 פָּתַב בְּכַתֵּב יָדוֹ וְאִין עָלָיו עֲדִים, יֵשׁ עָלָיו
 עֲדִים וְאִין בּוֹ זְמַן, יֵשׁ בּוֹ זְמַן וְאִין בּוֹ אֶלָּא עַד

ברטנורא

דל"א עשה זה מאמר, ומת, נכרית מחלץ חלצה יבומי לא מיבמה,
 דהויא לה כרת אחות אשה בזיקה. והאי דקתני מאמר, לאפוקי
 מדבית שמיא דאמרי מאמר קונה קנן גמור ואפילו חליצה נמי לא
 חיבעי, המ"ל דלריכה חליצה: ז' שעה אחת. כנפילה ראשונה
 כשנפלה מאחיו הראשון, שאז היתה אשתו קיימת והיתה זאת אסורה
 עליו כאשת אח שיש לו בנים. ולרתה הנכרית לא אחפרש דינה,
 ומסתברא דחולצת ולא מתיבמת: ח' וכולן. ט"ו עריות, שהיו בהן
 לאחיו קדושי ספק או גירושין ספק, דהויא ספק כרת ערוה:
 חולצת. ולא מפטרה בלא כלום, דלילמא לאו כרת ערוה היא:
 ספק קרוב לו. שהיו ח' אמות מטמאמות ביניהן ברשות הרבים,

אָחֵר, זֶהוּ סֶפֶק גְּרוּשִׁין: ט שְׁלֹשָׁה אַחִין נְשׂוּאִין
 שְׁלֹשׁ נְכָרִיּוֹת, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן, וְעָשָׂה בָּהּ הַשְׁנִי
 מֵאֲמֵר, וּמֵת, הָרִי אֵלּוּ חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתִּיבָמוֹת,
 שְׁנֵאֲמַר, (דברים כה) וּמֵת אֶחָד מֵהֶם, יִבְמָה יָבֵא
 עֲלֶיהָ, שְׁעָלֶיהָ זִקָּת יָבָם אֶחָד, וְלֹא שְׁעָלֶיהָ זִקָּת
 שְׁנֵי יִבְמִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, מִיבָם לְאִיזוֹ
 שִׁירָצָה, וְחוֹלֵץ לַשְּׁנִיָּה. שְׁנֵי אַחִין נְשׂוּאִין לְשֵׁנִי
 אַחִיוֹת, וּמֵת אֶחָד מֵהֶן, וְאַחֵר כֶּךָ מֵתָה אִשְׁתּוֹ
 שֶׁל שְׁנֵי, הָרִי זֶה אֶסְוֶרָה עָלָיו עוֹלָמִית, הוֹאִיל

ברטנורא

וד' אמות של אדם קוּטֹת לוֹ סָם, וזרקו סֶפֶק בִּארְבַּע אֲמוֹתָיו סֶפֶק
 בִּארְבַּע אֲמוֹתֶיהָ: ט זִיקָת שְׁנֵי יִבְמִין. דַּכּל זֶמֶן שֶׁלֹּא כִנְסָה זֶה
 עֲדִין זִיקָת רֵאשׁוֹן עָלָיו, וְנִחוּסָפָה עָלָיו זִיקָת שְׁנִי בְּשִׁבִּיל הַמֵּאֲמֵר,
 וּכְשֶׁמֶת טַחְרוּ עָלֶיהָ זִיקָת שְׁנִי יִבְמִין: ר"ש אוֹמֵר וְכוּ'. דִּקְסָבֵּר
 מִסְּפָקָא לָן אִי מֵאֲמֵר קוֹנֵה לַגִּמְרִי אוֹ לֹא קֵנִי כֻּלָּ, לַכֵּךְ מֵיבָם לְאִיזוֹ
 שִׁירָצָה, לְאִי מֵאֲמֵר קֵנִי לֹא הוּא עֹלָה חֹלָא זִיקָת שְׁנִי, וְאִי מֵאֲמֵר לֹא
 קֵנִי לֹא הוּא עֹלָה חֹלָא זִיקָת הָרֵאשׁוֹן: וְחוֹלֵץ לַשְּׁנִיָּה. דַּחֲדָא לֹא
 מִפְטֵרָה בְּבִיחָת אִידֵךְ, דְּלִמָּא מֵאֲמֵר לֹא קֵנִי וְהוּא שְׁתֵּי יִבְמוֹת
 הַבָּאוֹת מִב' בְּתִים. וַיְבוּמִי תְרוּוּיָהּ לֹא, דְּלִמָּא מֵאֲמֵר קֵנִי וְהוּא ב'
 יִבְמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד. וְאִין הִלְכָה כַּר"ש. וְאֵע"ג לְאִמְרִינָן
 בְּמַתְנִיתִין דְּזִיקָת שְׁנֵי יִבְמִין לְאִוְרִייתָא מִקְרָא דִּיבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ,
 בְּגִמְרָא מוֹכַח דְּזִיקָת שְׁנֵי יִבְמִין דְּרַבְנָן הִיא, גְּזִירָה שְׁמָא יֵאֲמְרוּ שְׁתֵּי
 יִבְמוֹת הַבָּאוֹת מִבֵּית אֶחָד מִתִּיבָמוֹת: י הִיוּ אַחִין. אֵף מִשּׁוּם

וּנְאֻסְרָה עָלָיו שְׁעָה אַחַת: י שָׁנִים שֶׁקָּדְשׁוּ שְׁתֵּי
 נָשִׁים, וּבִשְׁעַת כְּנִיסַתָּן לַחֲפָה הַחֲלִיפּוֹ אֶת שֶׁל
 זֶה לָזֶה, וְאֶת שֶׁל זֶה לָזֶה, הָרִי אֵלּוֹ חֲיִבִּים
 מְשׁוּם אֵשֶׁת אִישׁ. הָיוּ אַחִין, מְשׁוּם אֵשֶׁת אֶח.
 וְאִם הָיוּ אַחֲיוֹת, מְשׁוּם אִשָּׁה אֶל אַחֲוָתָהּ. וְאִם
 הָיוּ גְדוֹת, מְשׁוּם גְּדָה. וּמִפְּרִישֵׁין אוֹתָן שְׁלֹשָׁה
 חֲדָשִׁים, שְׁמָא מַעֲבְרוֹת הֵן. וְאִם הָיוּ קְטָנוֹת
 שְׂאִינָן רְאוּיוֹת לֵילָד, מַחֲזִירִין אוֹתָן מִיָּד. וְאִם
 הָיוּ כְּהֵנוֹת, נִפְסְלוּ מִן הַתְּרוּמָה:

ברטנורא

אֵשֶׁת אֶח וכו'. אַע"ג דְּקוּי"ל אִין אִיסוּר חַל עַל אִיסוּר, חֵית לִיה
 לְהֵאִי תִנָּא דְבְּאִיסוּר כּוֹלָל וְאִיסוּר מוֹסִיף וְאִיסוּר בַּת אֶחָת כִּי הִבָּא,
 אִיסוּר חַל עַל אִיסוּר, וְחִיִּיב לְהֵבִיא קֶרֶבֶן עַל כָּל אִיסוּר וְאִיסוּר:
 וּמִפְּרִישֵׁין אוֹתָן. שְׁלָא לְחַזֹּר לְבַעֲלֵיהֶן: שְׁמָא מַעֲבְרוֹת הֵן.
 וְהוֹלְדוֹת מִמַּזְרִים, וּבַעֲיֵנָּה הִבְחֵנָה בֵּין זָרַע כֶּסֶר לְזָרַע פְּסוּל שְׁלָא יִתְּלוּ
 הַעוֹבְרִים בְּבַעֲלֵיהֶן: וְאִם הָיוּ כְּהֵנוֹת. בְּנוֹת כְּהֵנִים: נִפְסְלוּ
 מִתְּרוּמָה. מִלְּאֲכֹל בְּתֵרוּמַת בֵּית אֲבִיהֶן אֲפִילוּ אַחֵר מֵיִתַּח בְּעֵלָהּ,
 וְאַע"פ שֶׁנֶּאֱמָר:

גְּמָרָא יבמות דף ל' ע"א

**אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב כָּל יְבָמָה שְׂאִין אֲנִי קוֹדֵא
 בָּהּ בִּשְׁעַת גְּפִילָה יְבָמָה יָבֵא עָלֶיהָ הָרִי הִיא**

כַּאֲשֶׁת אֶח שֵׁשׁ לָהּ בָּנִים וְאַסּוּרָה. מָאִי קָא מְשַׁמַּע
 לָן תַּנְיִנָן הָרִי זֶה אַסּוּרָה עָלָיו עוֹלָמִית הוּאִיל
 וְנֶאֱסָרָה עָלָיו שְׁעָה אַחַת. מָהוּ דְּתִימָא הֵנִי מִיִּלִּי
 הֵיכָא דְּלֹא אִיחֻזְיָא לָהּ בְּנִפְיָלָה רִאשׁוֹנָה אֲבָל
 הֵיכָא דְּאִיחֻזְיָא לָהּ בְּנִפְיָלָה רִאשׁוֹנָה אִימָא תִּשְׁתַּרִּי
 קָא מְשַׁמַּע לָן. הָא נָמִי תַּנְיִנָא שְׁנֵי אַחִים נְשׁוּאִים
 שְׁתֵּי אַחִיוֹת מֵת אַחֵר מֵהֶם וְאַחֵר כֶּךָ מֵתָה אִשְׁתּוֹ
 שֶׁל שְׁנֵי הָרִי זֶה אַסּוּרָה עָלָיו עוֹלָמִית הוּאִיל
 וְנֶאֱסָרָה עָלָיו שְׁעָה אַחַת. מָהוּ דְּתִימָא הָתָם הוּא
 דְּאֶדְחִי לָהּ מֵהָאִי בֵּיתָא לְגַמְרִי אֲבָל הֵכָא דְּלֹא
 אֶדְחִי לָהּ מֵהָאִי בֵּיתָא לְגַמְרִי אִימָא מִגּוּ דְּחֻזְיָא
 לְהָאִי נְשׁוּי נְכָרִית חֻזְיָא נָמִי לְהָאִי קָא מְשַׁמַּע לָן:

רש"י

הרי היא באשת אח וכו'. ואע"ג דהדר לחזחזיא: בנפילה
 ראשונה. כל זמן נפילה ראשונה שהיתה אשתו קיימת שהיא
 אסורה: אבל היכא דאיתחזיא בנפילה ראשונה. כגון
 שמתה אשתו אחר מיתת אחיו ולא כנסה נשוי נכרית: דאדחי
 לה מהאי ביתא לגמרי. משנפלה ואין כאן אחר אלא זה
 בעל אחותה נדחית וניתנת לשוק ואין עליה כד זיקה עוד: אבל
 היכא דלא אדחי לה מהאי ביתא לגמרי. כשעת נפילה שהיה
 שם נשוי נכרית וזקוקה ליבס: אימא מגו דחזיא. לנשוי
 נכרית עדיין זיקתה עליה וכי מתה אחותה ועודה בנפילה
 תחייבס לזה בנפילה: קא משמע לן. רב יהודה דלא:

זוהר לך דף פ"א ע"ב

וְיִהי כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב לְבַא מִצְרִימָה, אָמַר רַבִּי אֲלֻעֶזֶר
כַּאֲשֶׁר הִקְרִיב כַּאֲשֶׁר קָרַב מִבְּעֵי לֵיהּ, מֵאֵי כַּאֲשֶׁר
הִקְרִיב אֶל־אֲכַדְכָּתִיב (שמות י"ד) וּפְרָעָה הִקְרִיב דֹּאקְרִיב דֹּאִיהוּ
אִקְרִיב לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל לְתִיבְתָּא אוֹף הָכָא הִקְרִיב גְּרַמִּיה
לְקִדְשָׁא בְּרִיד הוּא כְּדָקָא יֵאוּת, לְבַא מִצְרִימָה
לְאַשְׁגָּחָא בְּאַנּוֹן דְּרַגִּין וּלְאַתְרַחְקָא מִנִּיהוּ וּלְאַתְרַחְקָא
מִעוּבְדֵי מִצְרַיִם, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה תָּא חֲזִי כִּיּוֹן (ס"א
בְּגִין) דְּנַחַת אַבְרָהָם לְמִצְרַיִם בְּלֹא רָשׁוּ אֶשְׁתַּעֲבִידוּ בְּנוֹי
בְּמִצְרַיִם אַרְבַּע מֵאָה שָׁנִין דְּהָא כְּתִיב וַיֵּרֶד אַבְרָם
מִצְרִימָה וְלֹא כְּתִיב רֹד מִצְרַיִם וְאַצְטַעַר כָּל הַהוּא
לִילֵיא בְּגִנָּה דְשָׂרָה, וַיֹּאמֶר אֶל שָׂרִי אֲשֶׁתּוֹ הִנֵּה נָא
יָדַעְתִּי כִּי אִשָּׁה יָפֶת מְרָאָה אַתְּ וְכִי עַד הָיָא שְׁעָתָא
לֹא הוּא יָדַע אַבְרָהָם דֵּאִשָּׁה יָפֶת מְרָאָה הָיָת, אֶל־הָא
אוֹקְמוּהָ דְעַד הָיָא שְׁעָתָא לֹא אֶסְתַּכַּל בְּדִיּוֹקְנָא דְשָׂרָה
בְּסִגִּיאוֹת צְנִיעוּתָא וְדָהוּת בִּינִיהוֹן וְכַד קָרִיב לְמִצְרַיִם
אֶתְגַּלִּיא אִיהִי וְחָמָא בָּהּ, ד"א בְּמָה יָדַע אֶל־עַל יָדָא
דְּטוֹרַח אוֹרְחָא בֶּר נֶשׁ מִתְבַּזָּה וְהִיא קִימָא בְּשִׁפְירוֹ
דִּילָה וְלֹא אֶשְׁתַּבֵּי, ד"א הִנֵּה נָא יָדַעְתִּי דְחָמָא עֲמָה
שְׂכִינְתָא וּבְגִין כֹּךְ אֶתְרַחֵץ אַבְרָהָם וַאֲמַר אַחוּתִי הִיא,
וּמָלָה דָּא אֶסְתַּלַּק לְתַרִי גּוֹנִין, חַד כְּמִשְׁמַעוֹ, וְחַד
כְּדָכְתִּיב (משלי ז') אָמור לַחֲכָמָה אַחוּתִי אַתְּ, וְכָתִיב

אמרי גא אחותי את וכתיב (דברים ה') ואת תדבר אלינו, למען ייטב לי בעבורך כלפי שכינה אמר בעבורך ייטב לי קדשא בריך הוא, וחיתה נפשי בגללה, בגין דבדא יסתלק בר נש ויזכה לאסתלק לאורחא דחיי:

יוסף לחוק

הלכה פסוקה

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ"ה

א כל אדם חייב ליתן צדקה אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן ממה שיתנו לו ומי שנותן פחות ממה שראוי (לו) ליתן ב"ד כופין אותו ומכין אותו מכות מרדות עד שיתן מה שאמרוהו ליתן ויורדים לגכסיו בפניו ולוקחין ממנו מה שראוי לו ליתן: ב ממשכנים על הצדקה אפילו בערב שבת: ג יתומים אין פוסקין עליהם צדקה אפילו לפדיון שבויים אפילו יש להם ממון הרבה אלא אם כן פוסקים עליהם לכבודם כרי שיצא להם שם: ד גבאי צדקה אין מקבלים מהנשים ומהעבדים ומהתינוקות אלא דבר מועט אבל לא דבר גדול שחזקתו גזול או גנוב משל אחרים וכמה הוא דבר מועט הפל לפי עושר הבעלים ועניותם והני מילי בסתמא אבל אם הבעל מוחה אפילו כל שהוא אסור לקבל מהם:

מוסר

מספר חסידים סימן מ"ד

שנו בתלמוד ירושלמי מי שסדה על חבירו תחלה והלך
ובקש ממנו מחילה פעם ראשונה ושניה ולא קבל ממנו
יעשה שורות של בני אדם ויפייסנו בפניהם הדין הוא
דאמר (איוב לג) ישוד על אנשים ויאמר חטאתי לפלוני והרי
נחמתי ואם עשה כן פדה נפשו ממות דכתיב בתריה (שם)
פדה נפשו מעבוד בשחת. אמר רבי יוסי הדין דאמרי
באותו שלא הוציא שם רע על חבירו אבל הוציא שם רע
אין לו מחילה עולמית. ציער אדם כאלו ציער עולם מלא
שכל מה שבעולם יש באדם. רקק בפניו ולא הגיע בו
הרוק פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים אפילו ציער כל
שהוא על כל צער וצער שהוא מצער את חבירו יענש
בידי שמים שנאמר (קהלת יב) כי על כל אלה יביאך
האלהים במשפט על כל נעלם. רבותינו דרשו מאי על כל
נעלם. זה ההורג כינה בפני חבירו ונמאס בה ויש אומרים
זה הרוקק ולכן כל יראי ה' הצדיקים אשר אין הקדוש
ברוך הוא מביא תקלה על ידם יהיו נוהרים למחול מיד
להורג כינה או רוקק או עושה כל דבר מאוס שלא יהיה
נכשל על ידם:

לך לך לך ליום רביעי תורה

יבוינ בקריאת ששה פסוקים אלו שהן כנגד ו' דמילוי
ו' דשם ב"ן לקנות הארת נפש יתירה משבת הבאה:

טז וְלֹא־אָבְרָם הִיטִיב בְּעִבּוֹרָהּ וַיְהִי־
לּוֹ צֶאֱזָן וּבָקָר וַחֲמֹרִים וְעֶבְדִּים
וְשִׁפְחֹת וְאֶתֶּנַּת וְגַמְלִים: וְלֹא־אָבְרָם
אוֹטִיב בְּדִילָהּ וְהוּא לִיה עֶאֱזָן וְתוֹרִין וְחֲמֹרִין
וְעֶבְדִּין וְאִמָּהּ וְאֶתֶּנָּן וְגַמְלִין: יז וַיִּנְגַּע
יְהוָה | אֶת־פְּרָעָה נִגְעִים גְּדֹלִים
וְאֶת־בֵּיתוֹ עַל־דְּבַר שְׂרִי אִשְׁת
אֲבָרָם: וְאִתִּי יי עַל פְּרָעָה מִכְתָּשִׁין רַבְרַבִּין
וְעַל אָנֶשׁ בֵּיתֶיהָ עַל עֵיֶסֶק שְׂרִי אֶתֶּת אֲבָרָם:
יח וַיִּקְרָא פְּרָעָה לְאֲבָרָם וַיֹּאמֶר

רש"י

(טז) וְלֹא־אָבְרָם הִיטִיב. פרעה בעבורה: (יז) וַיִּנְגַּע ה' וגו'.
מכת ראתו לקה שהתשמיש קשה לו (כ"ד): ואת ביתו.
כתרגומו ועל אינש ביתיה (והרשו לרבות כוחליו ועמודיו וכליו
כרש"י יסו): על דבר שרי. על פי דבורה אומרת למלאך הך

מִה־זֹאת עָשִׂיתָ לִי לָמָּה לֹא־הִגַּדְתָּ
לִי כִי אֲשַׁתְּךָ הוּא: וְקָרָא פֶּרֶעָה לְאַבְרָם
וַאֲמַר מָה דָּא עֲבַדְתָּ לִי לָמָּה לֹא חֲוִיתָא לִי אֲרִי
אַתְתָּךְ הִיא: יט לָמָּה אָמַרְתָּ אֲחֹתִי
הוּא וַאֲקַח אֹתָהּ לִי לְאִשָּׁה וְעַתָּה
הִנֵּה אֲשַׁתְּךָ קַח וְלֵךְ: לָמָּה אָמַרְתָּ אֲחֹתִי
הִיא וּדְבַרִּית יָתָה לִי לְאֹתוֹ וּכְעַן הָא אַתְתָּךְ דְּבַר
וַאֲיִזְל: כ וַיֵּצֵאוּ עָלָיו פֶּרֶעָה אֲנָשִׁים
וַיִּשְׁלַחוּ אוֹתוֹ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־כָּל־
אֲשֶׁר־לוֹ: וּפְקִיד עֲלוּהִי פֶּרֶעָה גּוֹבְרִין וְאֱלוֹיָאוּ
יְתִיָּה וְיִת אֶתְתִּיָּה וְיִת כָּל דִּילִיָּה: יג א וַיַּעַל
אַבְרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל־
אֲשֶׁר־לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנִּגְבָּה: וּסְלִיק

רש"י

והוא מכה: (יט) קח ולך. ולא כאבימלך שאמר לו הגה חרצו
לפניך אלא אמר לו לך ואל תעמוד שהמלכים שטופי זמה הם
שנאמר וזרמת סוסים וזרמתם: (כ) ויצאו עליו. על אודותיו
לשלחו ולשמרו: וישלחו. כהרגומו ואלויאו: (א) ויעל אברם

אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאֶתְתִּיה וְכָל דִּילֶיהָ וְלוֹט

עֲמִיה לְדְרוֹמָא:

רש"י

וז' הנגבה. לבא לדרומה של ארץ ישראל כמו שאמר למעלה
הלוך ונסוע הנגבה להר המוריה ומכל מקום כשהוא הולך
ממצרים לארץ כנען מדרום לצפון הוא מהלך שארץ מצרים
בדרומה של ארץ ישראל כמו שמוכיח במסעות ובגבולי הארץ:

נביאים ישעיה פרק מ"א

א הֵן יִבְשׁוּ וַיִּכְלְמוּ כָּל הַנְּחָרִים בְּךָ יְהוֹן
כְּאֵין וַיֵּאבְדוּ אַנְשֵׁי רִיבְךָ: הָא יִבְדְּתוֹן
וַיִּתְכַּנְּעוּ כָּל עַמֵּמִיָּא דְהוּן מִתְגָּרִין בְּךָ יְהוֹן כְּלָמָא
וַיִּבְדּוּן אַנְשֵׁי דִינְךָ: ב תִּבְקֶשׁם וְלֹא תִמְצָאם
אַנְשֵׁי מִצְתְּךָ יְהוֹן כְּאֵין וְכֹאפִס אַנְשֵׁי
מִלְחֻמְתְּךָ: תִּבְעִינוּן וְלֹא תִשְׁכַּחֲנוּן לְאַנְשֵׁי מִצְוֹתְךָ
יְהוֹן כְּלָמָא וְכֹלָא מִדְּעַם גְּבָרִין דְהוּן מִתְגָּרִין לְמַעַבְד
עֲמֻךְ קָרֵב: ג כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִחֲזִיק

רש"י

א הנחרים. המתגרים בך: ב אנשי מצותך. אנשי ריבך:

יְמִינֶךָ הָאָמַר לְךָ אֶל־תִּירָא אֲנִי עֲזַרְתִּיךָ:
 אֲרִי אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִתְקִיף יְמִינֶךָ דְּאִמְרִית לְךָ לֹא
 תִּדְחַל מִימָרִי בְּסַעֲדָךָ: ד אֶל־תִּירָאִי תוֹלַעַת
 יַעֲקֹב מִתִּי יִשְׂרָאֵל אֲנִי עֲזַרְתִּיךָ נֶאֱמַר־
 יְהוָה וּגְאֻלְךָ קָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: לֹא תִדְחַלֹּן
 שְׁבִטָא דְּבֵית יַעֲקֹב וְדַעִיתָא דִּישְׂרָאֵל מִימָרִי בְּסַעֲדָכֹן
 אָמַר יְיָ וּפְדֻקִּיכֹן קְדִישָׁא דִּישְׂרָאֵל: ה הִנֵּה
 שְׂמַתִּיךָ לְמוֹרֵג חֲרוּץ חָדָשׁ בְּעַל פִּיפְיוֹת
 תְּדוּשׁ הָרִים וְתוֹלֵךְ וּגְבָעוֹת כַּמָּץ תְּשִׁים:
 הָא שׁוֹיְתִיכֹן לְמוֹרֵג תְּקִיף חֲדַת מְלִי סִמְפוּרִין תְּקַטֵּל
 פְּלָחִי כּוֹכְבָּיָא וְתַשְׁיִצִי וּפְלָחִי כּוֹכְבָּיָא כְּמוֹצָא תְּשׁוּי:
 ו תַּזְרֵם וְרוּחַ תִּשְׁאַם וּסְעָרָה תְּפִיץ אֲתָם
 וְאַתָּה תִּגִּיל בִּיהוָה בְּקָדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל

רש"י

ד תולעת יעקב. משפחת יעקב החלוסה כחולעת: מתי
 ישראל. מספר ישראל: ה למורג. מגירה עשוי חריצן חריצן:
 בעל פיפיות. הן החריצן: תדוש הרים. עכומ"ז וקרים:
 ו תזרם. תזרז אותם כמזרה: ורוח תשאם. לגיהנם:

תַּתְּהַלֵּל: תַּבְּדִירֶנּוּן וְרוּחָא תַטּוּלִינוּן וּמִימְרִיה
כַּעֲלֻעוּלָא לְקִשָּׁא יְבִדֵּר יִתְהוֹן וְאַתְּ תַבּוּעַ בְּמִימְרָא דִי
בְּקַדִישָׁא דִישְׂרָאֵל תִּשְׁתַּבַּח:

כתובים משלי ג

יג אֲשֶׁרִי אָדָם מֵצֵא חֲכָמָה וְאָדָם יִפִּיק
תְּבוּנָה: טוֹבוּהִי לְבֵר נָשָׂא דְאֶשְׁכַּח חֲכָמְתָּא וְכֵר נָשָׂא
דְּמַבִּיעַ בִּינוּנְתָּא: יד כִּי טוֹב סַחְרָה מִסַּחֲרִי
כַּסָּף וּמַחְרוּץ תְּבוּאָתָהּ: מְטוּל דְּטָבָא תַגְרוּתָהּ
מִן תַּגְרוּתָא דְּסִימָא וּמִן דְּהָבָא סְנִינָא עֲלִלְתָּהּ:
טו יִקְרָה הִיא מִפְּנִיִים (מִפְּנִינִים קרי) וְכָל־
חֲפָצֶיהָ לֹא יִשְׁוּוּ בָּהּ: יִקְרָא הִיא מִן כִּיפִי

רש"י

(יג) אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה. שלומד חכמה עד שגורה היא להוציא מפיו: (יד) כי טוב סחרה מסחר כסף. כל חליפין שאדם מחליף בסחורה, זה נוטל זה וזה נוטל זה, אבל האומר לחזירו: שנה לי פרקד, ואני אשנה לך פרקי, נמלאו שניהם ציד כל אחד ואחד: ומחרוץ. מין זהב הוא: (טו) וכל חפציה. כל חמדותיה: לא ישוו בה. לא

טַבְתָּא וְכָל מִדְעָם לֹא פָחִים לִיה: טז אַרְךְ יָמִים
 בִּימִינָה בְּשִׁמְאוּלָה עֶשֶׂר וְכָבוֹד: נוגדא
 דְּיוֹמָתָא בִּימִינָה וּבְשִׁמְאָלָה עוֹתָרָא וִיקָרָא:
 יז דְּרַבְּיָה דְּרַכִּי-נָעַם וְכָל-נְתִיבוֹתֶיהָ
 שְׁלוֹם: אֲרַחֲתָהּ אֲרַחֲתָא דְּבוֹסְמָא וְכִלְהוֹן הִלִּיכְתָּהּ
 שְׁלָמָא: יח עֵץ-חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ
 וְתַמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר: אֵילָנָא דְחַיִּי הִיא לְאֵלִין
 דְּמַתְחִזְקִין בָּהּ וְאֵלִין דְּמַתְעַסְקִין בָּהּ טוֹבִיּהוֹן:

רש"י

יהיו שוין בשוויה ודמיהן בדמיה: (טז) בימינה. למימיני
 זה ועוסקים זה לשמה, ארך ימים, וכל שכן עושר וכבוד:
 בשמאלה. ולשמאלים זה, שעוסקים זה שלא לשמה,
 מכל מקום, עושר וכבוד יס: (יח) למחזיקים בה. לאוחזים
 בה, כמו (שמות ד' ד'): וישלח ידו ויחזק בו: ותמכיה מאשר.
 המתקדשים לה, וכן כל לשון תמיכה שבספר זה, שהוא אוחז
 בה.

יח

משנה בבא קמא פרק ג

א הַמְנִיחַ אֶת הַכֹּד בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים וּבֹא אַחֵר

ברטנורא

א המניח את הכד וכו' ושברה פטור. לפי שאין לך בני

וְנִתְקַל בָּהּ וּשְׁבֶרָהּ, פֶּטוּר. וְאִם הִזָּק בָּהּ, בְּעַל
הַחֲבִית חַיֵּב בְּנִזְקוֹ. נִשְׁבֶּרָה כְּדוֹ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים,
וְהִחָלַק אֶחָד בָּמִים, אוֹ שְׁלָקָה בַּחֲרָסִיָּה, חַיֵּב.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, בְּמִתְכּוֹן, חַיֵּב. בְּאִינוֹ מִתְכּוֹן,
פֶּטוּר: בַּשּׁוֹפֵךְ מִים בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְהִזָּק בָּהֶן
אַחֵר, חַיֵּב בְּנִזְקוֹ. הַמְצַנִּיעַ אֶת הַקּוֹץ, וְאֶת
הַזְכוּכִית, וְהַגֹּדֵד אֶת גִּדְּדוֹ בְּקוֹצִים, וְגִדְּדוֹ
שֶׁנֶּפֶל לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְהִזָּקוֹ בָּהֶן אַחֲרֵים, חַיֵּב

ברטנורא

אדם להתכונן בדרכים: ואם הוזק בח בעל החבית חייב.
ואפילו הפקירה, שכל המפקיר נזקיו שלא היה לו רשות מתחלה
לעשותן, כאילו לא הפקירן: או שלקה בחרסיה חייב. דסבר
נתקל פושע הוא ולאו אנוס הוא, ולכך חייב: במתכוין חייב.
אם נתכוין לזכות בחרסיה ובמים אחר שנסברה כדו, חייב בהזיקו,
דהוי ליה בורו שהזיק. ואם לא נתכוין לזכות בהן, הואיל ועיקרו
אנוס הוא, דסבר נתקל לאו פושע הוא, הרי הארסים והמים הפקר
לאחר שנאנס, ולפיכך פטור. והלכה כר' יהודה דנתקל לאו פושע
הוא. ומאחר דאנוס הוא ולא נתכוין לזכות בחרסים ובמים, הוי
כאילו לא היו מעולם שלו ופטור על נזקיהם: ב השופך מים
ברה"ר. אע"ג דנכסות קעביל, כגון בימות הגשמים שמוחר
לשפוך מים ברה"ר אפילו הכי אם הוזק בהן אחר, חייב בנזקו:
המצניע את הקוץ וכו'. וכגון שהלניעו ברה"ר. וכן הגודר גדלו

בְּנִזְקוֹן: ג' הַמוֹצֵיא אֶת תְּבִנּוֹ וְאֶת קִשּׁוֹ לְרִשּׁוֹת
הָרַבִּים לְזִבְלִים, וְהִזְק בָּהֶן אַחֵר, חֵיב בְּנִזְקוֹ,
וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה. רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
אוֹמֵר, כָּל הַמְקַלְקֵלִין בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים וְהַזִּיקוֹ,
חֵיבִין לְשֵׁלֶם, וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה. הַהוֹפֵךְ אֶת
הַגָּלֵל בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וְהִזְק בָּהֶן אַחֵר, חֵיב
בְּנִזְקוֹ: ד' שְׁנֵי קִדְרִין שֶׁהָיוּ מֵהֶלְכִין זֶה אַחֵר זֶה,
וְנִתְקַל הָרֵאשׁוֹן וְנִפְּל, וְנִתְקַל הַשֵּׁנִי בְּרֵאשׁוֹן,
הָרֵאשׁוֹן חֵיב בְּנִזְקֵי שְׁנֵי: ה' זֶה בָּא בְּחֻבֵּיתוֹ, וְזֶה
בָּא בְּקוֹרְתּוֹ, נִשְׁפָּרָה כִּדּוּ שֶׁל זֶה בְּקוֹרְתּוֹ שֶׁל
זֶה, פָּטוּר, שֶׁלֹּא רִשּׁוֹת לְהֵלֵךְ וְלֹא רִשּׁוֹת
לְהֵלֵךְ. הִיָּה בַּעַל קוֹרָה רֵאשׁוֹן, וּבַעַל חֻבֵּית
אַחֲרוֹן, נִשְׁפָּרָה חֻבֵּית בְּקוֹרָה, פָּטוּר בַּעַל

ברטנורא

בְּקוֹלִים וְהַפְרִיחוֹן לְרַה"ר. אֲבָל הַמַּמְלֵאם בְּחוּךְ שָׁלוֹ וְהוֹזַק בָּהֶן אַחֵר,
פָּטוּר. שְׁאִין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לִהְיוֹת כְּחֻלִּים: ג' לְזִבְלִים. שִׁירְקָבו
הַחֲבוֹן וְהַקָּשׁ וְנִעְשִׂים זָכַל לְזָכַל שְׁדוֹת וְכַרְמִים: כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן
זָכָה. דִּקְנָסִינְהוּ רַבָּנִן: כָּל הַמְקַלְקֵלִים בְּרַה"ר. וְאִפְּלוּ עוֹשִׂים
בְּרִשּׁוֹת, כַּגֹּן בִּשְׁעַת הַאֲלָאָה זָכָלִים. אִם הִזִּיקוּ חֵיבִים: חִידָה הוֹפֵךְ
אֶת הַגָּלֵל. לוֹאֵת בָּקָר: ד' הָרֵאשׁוֹן חֵיב בְּנִזְקֵי שְׁנֵי. וְכַגֹּן
שֶׁהִיָּה יוֹכֵל לַעֲמוֹד וְלֹא עֹמֵד, דְּפוּשָׁע הוּא. אֲבָל לֹא הִיָּה יוֹכֵל לַעֲמוֹד,
פָּטוּר, דֵּהֵא קִיִּימָא לֵן נִתְקַל לֹא פוּשָׁע הוּא: ה' חִידָה בַּעַל קוֹרָה

הַקֹּדֶה. וְאִם עֲמַד בַּעַל הַקֹּדֶה, חֵיב. וְאִם אָמַר
 לְבַעַל הַחֲבִית עֲמַד, פָּטוּר. הִיא בַּעַל חֲבִית
 רִאשׁוֹן וּבַעַל קֹדֶה אַחֲרוֹן, נִשְׁפָּרָה חֲבִית
 בַּקֹּדֶה, חֵיב. וְאִם עֲמַד בַּעַל חֲבִית, פָּטוּר. וְאִם
 אָמַר לְבַעַל קֹדֶה עֲמַד, חֵיב. וְכֵן זֶה בֶּאֱבָרָה
 וְזֶה בַּפְּשָׁתָנוּ: וְשְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מִהֶלְכִין בְּרִשּׁוֹת
 הָרַבִּים אֶחָד רֶץ וְאֶחָד מִהֶלֶךְ, אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם
 רָצִים, וְהִזִּיקוּ זֶה אֶת זֶה, שְׁנֵיהֶם פָּטוּרִין:
 וְהַמִּבְקֵעַ בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד וְהִזִּיק בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים,
 בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים וְהִזִּיק בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד, בְּרִשּׁוֹת
 הַיָּחִיד וְהִזִּיק בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד אַחֵר, חֵיב: ה' שְׁנֵי

ברטנורא

ראשון וכו' פטור. שזה מהלך כדרכו וזה מיהר ללכת:
 ו אחד רץ ואחד מהלך וכו'. מתניתין חסורי מחסרא והכי
 קתני, אחד רץ ואחד מהלך בערבי שבתות וימים טובים, או שהיו
 שניהם רצים בשאר ימות השנה, שניהם פטורים. דבערבי שבתות
 וימים טובים מי שרץ רץ ברשות, שהולך לדבר מזה להכין ללכת
 שבת ויו"ט, ומשום הכי פטור. ובשאר ימות השנה כששניהם רצים,
 האיל ושניהם משנים, שניהם פטורים: ז המבקע. עלים: והזיק
 ברשות היחיד. של אחרים: ברשות היחיד. שלו: והזיק
 ברשות היחיד אחר. של אחרים: חייב. ואלע"ג דברשותיה
 קעביד ולא שכיחי רבים קם דנימא הוה ליה לעיוני, אפילו הכי

שׁוֹרִים תָּמִים שְׁחָבְלוּ זֶה אֶת זֶה, מְשַׁלְּמִים
בַּמוֹתֵר חֲצִי נֶזֶק. שְׁנֵיהֶם מוֹעְדִים, מְשַׁלְּמִים
בַּמוֹתֵר נֶזֶק שָׁלֵם. אֶחָד תָּם וְאֶחָד מוֹעֵד, מוֹעֵד
בְּתָם מְשַׁלֵּם בַּמוֹתֵר נֶזֶק שָׁלֵם, תָּם בַּמוֹעֵד
מְשַׁלֵּם בַּמוֹתֵר חֲצִי נֶזֶק. וְכֵן שְׁנֵי אֲנָשִׁים שְׁחָבְלוּ
זֶה בָּזֶה, מְשַׁלְּמִים בַּמוֹתֵר נֶזֶק שָׁלֵם. אָדָם
בַּמוֹעֵד וּמוֹעֵד בְּאָדָם, מְשַׁלֵּם בַּמוֹתֵר נֶזֶק שָׁלֵם.
אָדָם בְּתָם וְתָם בְּאָדָם, אָדָם בְּתָם מְשַׁלֵּם בַּמוֹתֵר
נֶזֶק שָׁלֵם, תָּם בְּאָדָם מְשַׁלֵּם בַּמוֹתֵר חֲצִי נֶזֶק.
רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אִף תָּם שְׁחָבַל בְּאָדָם, מְשַׁלֵּם
בַּמוֹתֵר נֶזֶק שָׁלֵם: ט שׁוֹר שׁוּה מִנֶּה שֶׁנִּגַּח שׁוֹר
שׁוּה מֵאֲתֵימ, וְאֵין הַנִּבְלָה יָפָה כָּלוּם, נוֹטֵל אֶת

ברטנורא

חייב: ח במוותר חצי נזק. שמין מה הזיקו של זה יותר על
נזקו של זה ובאותו מותר משלם מי שהזיק יותר, את החצי: מועד
בתם משלם במוותר. כלומר אם הוא הזיק את התם יותר ממה
שהזיקו תם: אדם בתם משלם במוותר נזק שלם. לאדם
מועד לעולם: ותם באדם משלם במוותר חצי נזק. דכתיב
(שמות כ"א) או בן יגח או בת יגח כמשפט הזה יעשה לו, כמשפט
שור בשור כך משפט שור באדם, מה שור בשור תם משלם חצי נזק
ומועד משלם נזק שלם, אף שור באדם תם משלם חצי נזק ומועד
משלם נזק שלם: ר"ע אומר אף תם שחבל באדם משלם

השור. שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים, ואין הנבלה יפה כלום, אמר רבי מאיר, על זה נאמר (שמות כא) ומכרו את השור החי וחצו את כספו. אמר לו רבי יהודה, וכן הלכה, קיימת ומכרו את השור החי וחצו את

ברטנורא

במותר נזק שלם. דדריש כמשפט הזה, לדינא דסליק האי קרא מיניה, דבשור מועד מיירי. והכי קאמר קרא, כמשפט הזה של שור מועד שמשלם נזק שלם. יעשה לו לכל שור שנגח את האדם ואפילו הוא שור חס. ואין הלכה כר"ע: ט וכן הלכה. ודאי כן הלכה דמנה נותן לו דהיינו חצי נזק. אבל אין זה שור האמור בתורה, דקיימת ומכרו את השור החי וכו'. ופלוגתא דר"מ ורבי יהודה הוא בשבח נבלה, כגון שבשעת מיתה לא היתה שוה כלום ונתייקרה אחר כך והיא שוה להאכילה לכלבים או למכרה לנכרי, ר"מ סבר שבח נבלה דניזק הוי, ולא שקיל בה מזיק כלום אלא נותן לו חצי נזק, והיינו דקאמר ר"מ על זה נאמר ומכרו את השור החי וחצו את כספו, כלומר, שצריך ליתן לו דמי חצי נזקו מדמי שור החי ואינו מנכה לו כלום בעבור השבח שהשביחה הגבלה. ור' יהודה סבר דחצי שבח נבלה דמזיק הוי, וכשבא מזיק לשלם לניזק דמי חצי נזקו, מנכה לו חצי שבח שהשביחה הגבלה משעת מיתה עד שעת העמדה בדיון, והיינו דקאמר ר' יהודה לרבי מאיר קיימת ומכרו את השור החי ולא קיימת וגם את המת יחצו, שצריך לחלק השבח שהשביח המת ושקל ליה מזיק פלגא. והלכה כרבי יהודה:

כספו, ולא קימת וגם את המת יחצון, ואיזה, זה שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים, והנבלה יפה חמשים זוז, שוה נוטל חצי החי וחצי המת, וזה נוטל חצי החי וחצי המת: יש חיב על מעשה שורו ופטור על מעשה עצמו, פטור על מעשה שורו וחיב על מעשה עצמו. שורו שביש, פטור, והוא שביש, חיב. שורו שסמא את עין עבדו, והפיל את שנו, פטור, והוא שסמא את עין עבדו, והפיל את שנו, חיב. שורו שחבל באביו ובאמו, חיב, והוא שחבל באביו ובאמו, פטור. שורו שהדליק את הגדיש בשבת, חיב, והוא שהדליק את הגדיש בשבת, פטור, מפני שהוא מתחיב בגפשו: יא שור שהיה רורף אחר שור אחר, והזק, זה

ברטנורא

י שורו שביש פטור. דכתיב איך בעמיתו, ולא שור בעמיתו. אי נמי, איך המבייש חיב אלא כשמבייש בטונה, ושור לאו מכין לביוס הוא: שורו שסימא את עין עבדו פטור. ואין העבד יולא בן חורין על ידו: והוא שסימא את עין עבדו חיב. שנאמר (שמות כ"א) לחפשי יסלחנו: שורו שחבל באביו ובאמו חיב. בתשלומי נזק: והוא שחבל באביו ובאמו פטור. מן התשלומין. שאין אדם מת ומשלם: שור

אומר שורך הזיק, וזה אומר לא כי, אלא בסלע לקה, המוציא מחברו עליו הראיה. היו שנים רודפים אחד אחר, זה אומר שורך הזיק, וזה אומר שורך הזיק, שניהן פטורין. אם היו שניהם של איש אחד, שניהן חייבין. היה אחד גדול ואחד קטן, הנזק אומר גדול הזיק, והמזיק אומר לא כי, אלא קטן הזיק. אחד תם ואחד מועד, הנזק אומר, מועד הזיק, והמזיק אומר לא כי, אלא תם הזיק, המוציא מחברו עליו הראיה. היו הנזקין (שנים), אחד גדול ואחד קטן, והמזיקים שנים, אחד גדול ואחד

ברטנורא

שהדליק את הגדיש בשבת חייב. חזי נזק. למסונה הוא: י בסלע לקה. מתחכך היה בסלע ולקה: היו שנים רודפין אחד אחר. שני שוורים של שני בני אדם רודפים אחד שור של אדם אחד: שניהם פטורים. לתרוייהו מדחו ליה: שניהם חייבים. בגמרא מפרש למתניתין כגון ששניהם חמין, שאין התם משלם אלא מגופו. וכי איתנהו לתרוייהו קמן משלם הגיזק חזי נזקו מבין שניהם, אבל ליתנהו לתרוייהו מצי אמר ליה זיל אייתי ראיה דהאי תורא אזקך ואשלם לך: גדול הזיק. ויש בגופו שזה חזי נזק: קטן הזיק. ודמי הקטן תקח, ומוחר חזי נזקך תפסיד: קטן הזיק את הגדול. ואע"פ שחזי נזקו של גדול מרובה, לא

קָטַן, הַגָּזֵק אוֹמֵר, גָּדוֹל הַזֵּיק אֶת הַגָּדוֹל וְקָטַן
 אֶת הַקָּטָן, וְהַמִּזִּיק אוֹמֵר לֹא כִי, אֲלֹא קָטַן אֶת
 הַגָּדוֹל וְגָדוֹל אֶת הַקָּטָן. אַחֵד תָּם וְאַחֵד מוֹעֵד,
 הַגָּזֵק אוֹמֵר, מוֹעֵד הַזֵּיק אֶת הַגָּדוֹל וְתָם אֶת
 הַקָּטָן, וְהַמִּזִּיק אוֹמֵר לֹא כִי, אֲלֹא תָם אֶת
 הַגָּדוֹל וּמוֹעֵד אֶת הַקָּטָן, הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו

הַרְאִיָּה:

ברטנורא

תקח אלא קטן שלי. וחלי נזקו של קטן שלך, קח מן הגדול. וכל הנד
 המוילא מחבירו עליו הראיה דתנינן במתניתין, חס לא הביא ראה
 אין לו כלום ואפילו דמי חס, ואפילו קטן שהודה לו אין לו,
 שהטוען את חברו חטין והודה לו בשעורים פטור אף מדמי
 שעורים. ואי חפס הגזק שיעור מה שהודה לו המזיק, לא מפקינן
 מיניה:

גמרא בבא קמא דף ל"ב ע"א

שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים. מִתְּנִיתִין דְּלֹא כְּאִיסִי בֶן יְהוּדָה
 דְּתִנְיָא אִיסִי בֶן יְהוּדָה אוֹמֵר רֵץ חֵיִיב מִפְּנֵי שְׁהוּא
 מְשוּנָּה. וּמוֹדָה אִיסִי בְּעֶרְבַּ שַׁבָּת בֵּין הַשְּׂמֻשּׁוֹת

רש"י

מפני שרץ ברשות. מפסל לקמן: הוא תו למח לי. השתא

שהוא פטור מפני שרץ ברשות. אמר רבי יוחנן הלכה כאיסי בן יהודה. ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אחד רץ ואחד מהלך או שהיו שניהם רצין פטורים. מתניתין בערב שבת בין השמשות ממאי מדקתני או שהיו שניהם רצין פטורים הא תו למה לי השתא אחד רץ ואחד מהלך פטור שניהם רצין מבעיא אלא הכי קאמר אחד רץ ואחד מהלך פטור במה דברים אמורים בערב שבת בין השמשות אבל בחול אחד רץ ואחד מהלך חייב שניהם רצין אפילו בחול פטורים. אמר מר ומודה איסי בערב שבת בין השמשות שהוא פטור מפני שרץ ברשות. בערב שבת מאי ברשות איכא כדדבי חנינא דאמר רבי חנינא בואו ונצא לקראת כלה מלכתא ואמרי לה לקראת שבת כלה מלכתא רבי ינאי מתעטף וקאי ואמר בואי כלה בואי כלה:

רש"י

אחד רץ ואחד מהלך דרץ שינה ומהלך לא שינה פטור שניהם רצין מבעיא: בואו ונצא. כאלם המקנל פני המלך:

זוהר לך דף פ"ג ע"א

פֿתַח וְאָמַר (ישעיה כ"ו) נִפְשֵׁי אֲוִיתֶיךָ בְּלִילָה אֶף רוּחִי
בְּקֶרְבִּי אֲשַׁחֲרֶךְ הָאִי קָרָא אֲוִקְמוּהּ וְאֲוִקִּימָנָא לִיהּ, אָבֵל
תָּא חֲזִי נִפְשָׁא דְּבַר נֶשׁ כַּד סָלִיק לְעַרְסִיהּ נִפְקָא מִגִּיהּ
וְסִלְקָא לְעִילָא, וְאִי תִּימָא דְכִלְהוּ סִלְקָאָן, לָאו כָּל חַד
וְחַד חֲמִי אִפִּי מַלְכָּא אֱלָא נִפְשָׁא סִלְקָא וְלֹא אֲשַׁתָּאֵר
בֵּהּ בְּהָדִי גּוּפָא בַּר חַד רְשִׁימוּ (נְשִׁימוּ) דְקִסְטָא דְחִיּוּתָא
דְּלִבָּא וְנִפְשָׁא אֲזֵלָא וּבִעֵיא לְסִלְקָא, וְכַמָּה דְרָגִין
לְדָרְגִין לְסִלְקָא שְׁטָאָת וְהִיא אֲתַעְרַעַת בְּהַנִּי קוּמְרִין
טְהִירִין דְּמִסְאָבוּתָא, אִי הִיא דְכִיאָת דְּלֹא אֲסַתָּאֲבַת
בִּימָמָא סִלְקָא לְעִילָא וְאִי לָאו דְכִיאָת אֲסַתָּאֲבַת בִּינִיּוּהּ
וְאֲתַדְבַּקַת בְּהוּ וְלֹא סִלְקָא יִתִּיר וְתַמֵּן מוֹדְעִי לָהּ מְלִין
וְאִיהִי אֲתַדְבַּקַת מֵאֲנוּן מְלִין דְּזִמֵּן קָרִיב וְלִזְמָנִין דְּחִיכִין
בֵּהּ וּמוֹדְעִין לָהּ מְלִין כְּדִיבִין, וְכַדִּין אֲזֵלָא כְּהִיא גּוּנָא
כָּל לִילְיָא עַד דִּיתַעַר בַּר נֶשׁ וְתַאֲבַת לְאַתְרָהּ, וְכַאֲדִין
אֲנוּן צְדִיקְיָא דְגָלִי לֶזֶן קִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא רִזִּין דִּילִיהּ
בְּחִלְמָא בְּגִין דִּיסְתַּמְרוּן מִן דִּינָא וְוִי לְאֲנוּן חִיבִי עֲלִמָּא
דְּמִסְאָבִין גְּרַמְדִּהּ וְנִפְשִׁיהּ, תָּא חֲזִי אֲנוּן דְּלֹא אֲסַתָּאֲבו
כַּד סָלִיק בְּעַרְסִיהּ נִפְשָׁא סִלְקָא וְעָאֲלַת בֵּין כָּל הַנִּי
דְרָגִין בְּקוּדְמִיתָא וְסִלְקָא וְלֹא אֲתַדְבַּקַת בְּהוּ וּלְבַתָּר
אֲזֵלָא וְשְׁטָאָת וְסִלְקָא כְּפּוּם אֲוִרְחָהּ הִיא נִפְשָׁא דְזִכַּת
לְסִלְקָא אֲתַחֲזִיאָת קָמִיהּ דְּסִבְר אִפִּי יוֹמִין וְאֲתַדְבַּקַת
בְּרַעוּתָא לְאַתְחֲזָאָה בְּתִיאֻבְתָּא עֲלָאָה לְמַחְמִי בְּנוּעָם
מַלְכָּא וּלְבִקְרָא בְּהִיכְלִיהּ וְדָא הוּא בַּר נֶשׁ דָּאִית לִיהּ

חולקא תדיר בעלמא דאתי ודא היא נפשא דכסופא
 דילה כד סלקא בקדשא בריך הוא (תדיר) ולא
 אתדבקת בהני זינן טהירין אחרנין והיא אזלת בתר
 זינא קדישא באתרא (ד"א בתר אתרא) דנפקת מתמן,
 ובגין כך כתיב נפשי אויתיך בלילה בגין למרדף
 בתרך ולא לאתפתאה בתר זינא אחרא נוכראה:

יוסף לחוק

הלכה פסוקה

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמ"ט

א שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו. מעלה הגדולה
 שאין למעלה ממנה המחזיק ביד ישראל המקדש ונותן לו
 מתנה או הלואה או עושה שותפות או ממציא לו מלאכה
 כדי לחזק ידו שלא יצטרך לבריות ולא ישאל ועל זה
 נאמר והחזקת בו. ה פחות מזה הנותן צדקה לעני ולא ידע
 למי יתן ולא ידע העני ממי מקבל וקרוב לזה הנותן
 לקופה של צדקה ולא יתן אדם לקופה של צדקה אלא אם
 כן יודע שהממונה עליה נאמן ויודע לנהוג בה כשורה.
 ג פחות מזה שידע הנותן למי נותן ולא ידע העני ממי
 לוקח כגון גדולי החכמים שהיו הולכים בסתר ומשליכים
 המעות בפתחי העניים וכזה ראוי לעשות ומעלה טובה היא
 אם אין הממונים על הצדקה נוהגים כשורה. ד פחות מזה
 שידע העני ממי נוטל ולא ידע הנותן למי נותן כגון
 החכמים שהיו צוררים המעות בסדיניהם ומשליכים אותם
 לאחוריהם ובאים העניים ונוטלין כרי שלא יהיה להם

בושה. ה פחות מזה שיתן לעני בידו קודם שישאל.
ו פחות מזה שיתן לו כראוי אחר שישאל. ז פחות מזה
שיתן לו פחות מהראוי בסבר פנים יפות. ח פחות מזה
שיתן לו בעצב (והגהה ועל כל פנים לא יתפאר האדם
בצדקה שנותן ואם מתפאר לא דיו שאינו מקבל שכר אלא
אפלו מענישין אותו עליה ומכל מקום מי שמקדיש דבר
לצדקה מותר לו שיכתוב שמו עליו שיהא לו לזכרון וראוי
לעשות כן):

מזמור

מרב סעדיה גאון

בשביל שבעה דברים אין תפלתו של אדם נשמעת ואין
עתירתו מתקבלת אחת אם כבר נגזרה גזרה עליו ונחתמה.
וראיה לדבר ממשה רבינו כיון שנגזר עליו שלא יכנס
לארץ אף על פי שהתחנן לא נעתר פלול שלו כמו שנאמר
(ורבים ג) ואתחנן אל ה' בעת ההיא וכך נענה לו רב לך
אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה. והשנית המתפלל בלא
כונת הלב אין תפלתו נשמעת כמו שכתוב (תהלים עח)
ויפתוהו בפיהם ולבם לא נכון עמו. והשלישית השונא את
התורה ואינו מקשיב לדברי תורה אין תפלתו נשמעת וכן
כתוב (משלי כח) מסיר אָזְנוֹ מִשְׁמוֹעַ תּוֹרָה גַם תִּפְלֹתוֹ
תועבה. והרביעית מי שאינו מקשיב לדברי העני ואוֹטֵם
אָזְנוֹ מִזְעָקָתוֹ (שם כא) שנאמר אוֹטֵם אָזְנוֹ מִזְעָקָת דָּל גַּם
הוא יקרא ולא יענה. והחמישית שעושק וגוזל ואוכל את
האסור לו אין תפלתו נשמעת כמו שכתוב (מיכה ג) ואֲשֶׁר
אָכְלוּ שָׂאֵר עַמִּי וגו' אֲזִי יִזְעַקוּ אֶל ה' וְלֹא יַעֲנֶה אוֹתָם.

והששית המתפלל בלא נקיות וטהרה אין תפלתו נשמעת
כמו שכתוב (ישעיה א) גם כי תרבו תפלה אינני שומע
ידיכם דמים מלאו. והשביעית אשר גברו עונותיו עצמו
משבותיו. והוא מתפלל. בלי עשות תשובה אין תפלתו
נשמעת כדכתיב (זכריה ז) ויהי כאשר קרא ולא שמעו וגו'.

לך לך יום חמישי תורה

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו שהם כנגד ה'
רמילוי הה' אחרונה רשם ב"ן לקנות הארת רוח
יתירה משבת הבאה:

ב ואברם כבד מאד במקנה
בכסף ובזהב: ואברם תקיף לתאב בבעירא
בכסף ובזהב: ג וילך למסעיו מנגב
ועד בית אל עד המקום אשר
היה שם אהלה בתחלה בין בית
אל ובין העי: ואזל למטלנוהי מדרומא ועד
בית אל עד אתרא די פרס תמן משכניה בקדמיתא

רש"י

(ב) כבד מאד. טעון משאות: (ג) וילך למסעיו. כשחזר
ממזרים לארץ כנען היה הולך ולן באכסניות שכן בהם
בהליכתו למזרים למדך דרך ארץ שלא יסנה אדם מאכסניא
שלו. דבר אחר כחזרתו פרע הקפותיו: מנגב. ארץ מזרים

בֵּין בֵּית אֵל וּבֵין עַי: ד אֶל־מְקוֹם הַמִּזְבֵּחַ
 אֲשֶׁר־עָשָׂה שָׁם בְּרֹאשׁוֹנָה וַיִּקְרָא שָׁם
 אֲבָרָם בְּשֵׁם יְהוָה: לְאַתֵּר מִדְּבָחָא דִּי עֲבַד
 תַּמָּן בְּקִדְמִיתָא וְצִלִּי תַמָּן אֲבָרָם בְּשֵׁמָא דִּי: שְׁלִישִׁי
 ה וְגַם־לְלוֹט הֶחֱלֵךְ אֶת־אֲבָרָם הָיָה
 צֵאֵן־וּבָקָר וְאַהֲלִים: וְאַף לְלוֹט וְאַזִּיל עִם
 אֲבָרָם הָוּה עֵאן וְתוֹרִין וּמִשְׁכָּנִין: ו וְלֹא־נִשְׂא
 אֶתֶם הָאָרֶץ לְשַׁבַּת יַחֲדוּ כִּי־הָיָה
 רְכוּשָׁם רָב וְלֹא יָכֻלוּ לְשַׁבַּת יַחֲדוּ:
 וְלֹא סוּבְרַת יְתִהוֹן אֶרְעָא לְמִיתַב כַּחְדָּא אַרִי הָוּה
 קִנְיָנְהוֹן סָגִי וְלֹא יָכִילוּ לְמִיתַב כַּחְדָּא:

רש"י

בדרומה של ארץ כנען: (ד) אשר עשה שם בראשונה
 ויקרא שם. ואשר קרא שם אברם בשם ה'. וגם יק לומר
 ויקרא שם עכשיו בשם ה': (ה) החלך את אברם. מי גרם
 שהיה לו זאת הליכתו עם אברם: (ו) ולא נשא אותם. לא
 היחה יכולה להספיק מרעה למקניהם ולשון קצר הוא ונריך
 להוסיף עליו כמו ולא נשא אותם מרעה הארץ לפיכך כתב ולא
 נשא בלשון זכר:

נביאים ישעיה פרק מ"א

א הָעֲנִיִּים וְהָאֲבִיּוֹנִים מִבְּקָשִׁים מִים וְאִין
 לְשׁוֹנָם בְּצִמָּא נִשְׁתָּה אֲנִי יְהוָה אֶעֱנֶם אֱלֹהֵי
 יִשְׂרָאֵל לֹא אֶעֱזָבָם: עֲנוּתֵנִיָּא וְחִשִּׁיכֵיָּא דְמַחְמְדִין
 לְאַלְפָנָא הָא כְּצִחֵיָּא לְמִיָּא וְלֹא מִשְׁכַּחֲתִין רוּחֵיהוֹן בְּסַגּוּפָא
 מִשְׁלֵהִיָּא אֲנִי יְיָ אֶקְבִּיל צְלוֹתְהוֹן אֱלֹהֵא דִישְׂרָאֵל לֹא
 אֲדַחֲקֶנּוּ: ב אֶפְתָּח עַל־שְׁפִיִּים נְהָרוֹת וּבִתְרוֹךְ
 בְּקָעוֹת מַעֲיֵנוֹת אֲשִׁים מְדַבֵּר לְאַגְמֵי־מִים
 וְאַרְץ צִיָּה לְמוֹצְאֵי מִים: אֶקְרַב גְּלוֹתְהוֹן מִבְּנֵי
 עַמִּמִּיָּא וְאֲדַבְּרֶנּוּ בְּאוֹרַח תְּקֵנָא וְאֶפְתָּח לְהוֹן עַל נִגְדִין
 נְהָרִין וּבְנוּ מִשְׁרָיִין מִבּוֹעֵין אֲשׁוּי מְדַבְּרָא לְאַגְמִין דְּמִיָּין
 וְאַרְעַ בֵּית צִחוּנָא לְמַבּוֹעֵי מִיָּא: ג אֶתֵּן בְּמִדְבָּר אֲרוֹז
 שִׁטָּה וְהֶדֶם וְעֵץ שֶׁמֶן אֲשִׁים בְּעֶרְכָּה בְּרוֹשׁ
 תִּדְהָר וּתְאֲשׁוּר יַחְדָּו: אֶתֵּן בְּמִדְבָּר אֲרוֹזִין שִׁטִּין
 וְהֶדְסִין וְאֶעִין דְּמִשַּׁח אֲרָבִי בְּמִישְׁרָא בְּרוֹן מוֹרְגִין
 וְאֲשַׁכְּרוּעִין כַּחֲדָא: ד לְמַעַן יֵרְאוּ וַיִּדְּעוּ וַיִּשְׁיִמוּ
 וַיִּשְׁכָּילוּ יַחְדָּו כִּי יִדְ-יְהוָה עֲשֵׂתָהּ זֹאת

רש"י

א מבקשים מים. זז התורה: נשתה. יבשה:
 ב מדבר. מקום סלח היה חכמת התורה: ג אתן במדבר
 ארז שטה וכו'. כל מיני יסוב: תדהר ותאשור. מיני חילני

וּקְרוּשׁ יִשְׂרָאֵל בְּרָאָה: בְּדִיל דִּיחֻזֵּן וְיַדְעוּן וַיִּשְׁוֹן
 דְּחִלְתִּי עַל לַבְּהוֹן וַיִּסְתַּכְּלוּן פְּחָדָא אַרִי גְבוּרְתָא דִּי עֲבַדְתָּ
 דָּא וְקִדִּישָׁא דִּישְׂרָאֵל בְּרָא יְתָה: ה קָרְבוּ רִיבְכֶם
 יֹאמְרוּ יְהוָה הִגִּישׁוּ עֲצָמוֹתֵיכֶם יֹאמְרוּ מֶלֶךְ
 יַעֲקֹב: קָרִיבוּ דִינִכּוֹן אִמְר יְיָ אָעִילוּ חֲזוֹתִכּוֹן אִמְר מֶלְכִּיה
 דִּיעֲקֹב:

רש"י

סרה לצנין: וישימו. על לב: ה קרבו ריבכם. כל הרשעים
 בואו וריבו והתוכחו עם בני: עצמותיכם. טענות חזקות שלכם:

כתובים משלי ג

יט יְהוָה בַּחֲכָמָה יָסַד-אָרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם
 בַּתְּבוּנָה: אֱלֹהֵא בַּחֲכָמָתָא שְׁתַּאֲסִיָּא אֶרְעָא וְאַתְקִין
 שָׁמַיָּא בְּבִיּוֹנָה: כ בְּדַעְתּוֹ תְּהוֹמוֹת נִבְקְעוּ
 וְשַׁחֲקִים יִרְעֶפּוּ-טָל: בְּדַעְתִּיהָ תְּהוֹמֵי אֲתַבְּזִיעוּ
 וְשָׁמַיָּא צָעִי מִטְּלִיָּא: כא בְּנֵי אֵל-יִלְזוּ מֵעֵינֶיהָ
 נֹצֵר תִּשְׁלִיָּה וּמִזְמָה: בְּרִי לֹא גִזַּל בְּעֵינֶךָ נֹסֵר מִדַּעָא
 וְתִרְעִיתָא: כב וַיְהִיו חַיִּים לְנֶפֶשׁךָ וְחַן

רש"י

(יט) ה' בחכמה יסד ארץ. על פי התורה, והיא התורה, והיא
 התבונה והיא הדעת; ואחר שכל העולם נברא בהם,
 לכך: (כ) ירעפו. כמו יטיפו. (כא) אל ילזו מעיניך. אל
 תעקמו מנגד עיניך, להסירם מכנגדך. (כב) ויהיו חיים

לַגְרָגְרִיתִיךְ: וַיְהוֹז חַי לְנַפְשֶׁךָ וַחֲסָדָא לְצוּרֶךָ: כג א
 תֵּלֶךְ לְבַטַח דְּרַבְּכָךְ וְרַגְלֶךָ לֹא תִגּוֹף: הדין
 תִּיזַל בְּסִבְרָא בְּאַרְחָתְךָ וְרַגְלֶךָ לֹא תִתְקַל:

רש"י

לנפשך. שהרי עץ חיים הוא, וחוץ לגרגרתיך. שהרי זה
 שבחא האמור למעלה (ולעיל א ט): וענקים לגרגרותיך.
 (כג) לא תגוף. לשון כשון (אנפ"ר בלע"ז, אשאפע"ר
 בל"א שטרויכלען). וכן (מהלים לא יב): פן חגוף בלבו רגלך,
 וכן (ירמיה יב טז): בטרם יתגפו רגליכם, וכן (שמות כא כב):
 ונגפו אשה הרה.

משנה זבחים פרק ג

א כל הפסולין ששחטו, שחיטתן כשרה.
 שהשחיטה כשרה בזרים, בנשים, ובעבדים,
 ובטמאים, אפילו בקדשי קדשים, ובלבד שלא

ברטנורא

א כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה. והוא הדיו
 דאפילו לכתחילה שוחטין, דכתיב (ויקרא ח) ושחט את בן הבקר
 והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם, מקבלה ואילוך מלוח כהונה,
 לימד על השחיטה שכשרה בזרים ובפסולים. ולא קחני ששחטו
 דמשמע דיעבד אין לכתחלה לא, אלא משום טמאים בלבד, דטמא

יְהוָה טְמֵאִים נוֹגְעִים בַּבֶּשֶׂר. לְפִיכָךְ הֵם פּוֹסְלִים
בַּמַּחֲשָׁבָה. וְכֵלֶן שֶׁקִּבְּלוּ אֶת הַדָּם חוּץ לְזִמְנוֹ
וְחוּץ לְמִקְוָמוֹ, אִם יֵשׁ דָּם הַנֶּפֶשׁ, יִחְזֹר הַבֶּשֶׂר
וְיִקְבֹּל: ב קִבֵּל הַבֶּשֶׂר וְנָתַן לַפֶּסוּל, יִחְזֹר
לַבֶּשֶׂר. קִבֵּל בְּיָמֵינוּ וְנָתַן לְשִׁמְאֻלוֹ, יִחְזֹר
לְיָמֵינוּ. קִבֵּל בְּכָלִי קֶרֶשׁ וְנָתַן בְּכָלִי חָל, יִחְזֹר
לְכָלִי קֹדֶשׁ. נִשְׁפָּךְ מִן הַכָּלִי עַל הָרֶצֶפָה וְאַסְפּוֹ,

ברטנורא

לכתחלה לא ישחוט, גזירה שמה יגע בכשר. וטמא ששחט בקדשים
דכשרים, לא משכחת לה אלא בסכינא אריכא וכגון שהוא עומד חוץ
לעזרה ושוחט את הבהמה שבחוץ העזרה, דהא שחיטת קדשים
בעזרה היא, ואין טמא נכנס לעזרה. ובטמא בשרץ, שאינו מטמא
את הסכין, דלאו אב הטומאה הוא, או בטמא מת וכגון שבדק
קרומית של קנה ושחט בה, אבל בסכין לא, שטמא מת מטמא את
הסכין להיות אב הטומאה כיוצא בו, והסכין מטמא את הבשר:
לפיכך הן פוסלים את הקרבן במחשבה. הואין וראויין לעבודה
זו, מחשבתן מחשבה ופוסלת: וכולן. הפסולים: שקבלו את
הדם על מנת לאכול ולהקטיר חוץ לזמנו או חוץ למקומו: אם יש
דם הנפש עוד בבהמה, יחזור הכשר לעבודה ויקבל ויזרוק,
והזבח כשר. שאין מחשבתן של אלו פוסלת בקבלה, לפי שאינן ראויין
לה, ואין המחשבה פוסלת אלא במי שראוי לעבודה, ובדבר הראוי,
ובמקום הראוי לעבוד, דכתיב (ויקרא ז) המקריב אותו לא יחשב,
בראוי להקרבה הכתוב מדבר: ב יחזיר לבשר. ולא מפסיל

כָּשָׁר. נָתַנוּ עַל גְּבִי הַכֶּבֶשׂ, שְׁלֹא כִנְגַד הִיסוֹד,
 נָתַן אֶת הַנֶּתָּנִין לַמָּטָה לַמַּעְלָה, וְאֶת הַנֶּתָּנִים
 לַמַּעְלָה לַמָּטָה, אֶת הַנֶּתָּנִים בְּפָנִים בַּחוּץ, וְאֶת
 הַנֶּתָּנִין בַּחוּץ בְּפָנִים, אִם יֵשׁ דָּם הַנֶּפֶשׁ, יִחְזוֹר
 הַכָּשָׁר וַיִּקְבֹּל: ג' הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבַח לֶאֱכֹל דָּבָר
 שְׂאִין דִּרְכוֹ לֶאֱכֹל, וּלְהַקְטִיר דָּבָר שְׂאִין דִּרְכוֹ
 לְהַקְטִיר, כָּשָׁר. דְּבִי אֲלִיעֶזֶר פּוֹסֵל. לֶאֱכֹל דָּבָר
 שְׂדִרְכוֹ לֶאֱכֹל וּלְהַקְטִיר דָּבָר שְׂדִרְכוֹ לְהַקְטִיר,
 פָּחוֹת מִכִּזִּית, כָּשָׁר. לֶאֱכֹל כִּחְצִי זֵית וּלְהַקְטִיר
 כִּחְצִי זֵית, כָּשָׁר, שְׂאִין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה

ברטנורא

במה שנתן אותו לפסול: נתנו. פסול: על גבי הכבש שלא
 כנגד היסוד. דהויא נחינה שלא במקומה. או שנתן את הגתנים
 למטה למעלה. יחזור הכשר ויקבל. וצריכא לאשמועינן בכולהו דאית
 ליה תקנתא בחזרה. דאי אשמועינן ברישא, הוא אמינא הגך דחזו
 לעבודת צבור כגון טמא דחזי לכחולה בצבור, הלכך גבי יחיד איכא
 תקנתא בחזרה, אבל שמאל ללא חזיא לעבודת צבור אימא דלית ליה
 תקנתא בחזרה. ואי אשמועינן שמאל, הוא אמינא שמאל אית ליה
 תקנתא בחזרה, שכן יא זה הכשר ביום הכפורים, שכהן גדול נוטל
 את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו, אבל כלי חול אימא לא. ואי
 אשמועינן כלי חול, משום דחזו לקדושינהו, אבל הגך אימא לא,
 צריכא: ג' לאכול דבר שאין דרכו לאכול. חוץ לזמנו או

מִצְטָרְפִין: ד' הַשּׁוֹחֵט אֶת הַזֶּבֶחַ לֶאֱכֹל כְּזֵית מִן
הָעוֹר, מִן הָרֶטֶב, מִן הַקִּיפָה, מִן הָאֵלֶּל, מִן
הָעֲצָמוֹת, מִן הַגִּידִים, מִן הַטְּלָפִים, מִן הַקֶּרְנִים,
חוּץ לְזִמְנוֹ אוֹ חוּץ לְמִקְוֵמוֹ, כָּשָׁר וְאִין חֵיבִים
עֲלֵיהֶם מְשֹׁם פְּגוּל וְנוֹתֵר וְטָמֵא: ה' הַשּׁוֹחֵט אֶת
הַמִּקְדָּשִׁין לֶאֱכֹל שְׁלִיל אוֹ שְׁלִיָּא בַחוּץ, לֹא
פִּגּוּל. הַמּוֹלֵק תּוֹרִין בְּפָנִים לֶאֱכֹל בִּיצֵיהֶם
בַּחוּץ, לֹא פִּגּוּל. חֵלֵב הַמִּקְדָּשִׁין וּבִיצֵי תּוֹרִין,

ברטנורא

חוץ למקומו: ור' אליעזר פוסל. ואין הלכה כרבי אליעזר:
ד' קיפה. חבלין ודק דק שבשולי קדשה: אלל. שוורי הבשר
הנדבקים בעור בשעת הפשט. פירוש אחר, גיד העור שחור קשה
ואינו ראוי לאכילה שקורין קפילו בלע"ז: הקרנים והטלפים.
ואפילו מה שיש בהן קרוב לבשר שבשחוחתין אותו יולא ממנו דם,
לא חשיב כבשר: ואין חייבין עליהם משום פגול. אם היה
הזבח פגול, שחשב על בשרו לאכלו חוץ לזמנו, ואכל מאלו, פטור:
וטמא. אם אכל מאחת מאלה בטומאת הגוף מזבח כשר, אינו
חייב משום אוכל קדשים בטומאת הגוף: ה' השוחט את
המוקדשין. כל היכא דנקט האי ליטנא, מיידי בנקבות: לאכול
שליל. שבמעיה: או שליא. העור החופה את הולד. אין מחשבה
זו פוסלת את הזבח. דשליל ושליא לאו גופא דזבחא הוא: לא
פיגול. הכי קאמר, האוחט את המוקדשין לאכול שליל או שליא חוץ
למקומו, לא פסל. ואם חשב לאכול מהן חוץ לזמנו, לא פיגול: חלב

אין חייבין עליהם משום פגול ונותר וטמא:
 ו שחטו על מנת להניח דמו או את אמוריו
 למחר, או להוציאן לחוץ, רבי יהודה פוסל,
 וחכמים מכשירין. (שחטו) על מנת לתנו על
 גבי הכבש שלא כנגד היסוד, לתן את הנתנן
 למטה למעלה, ואת הנתנן למעלה למטה, את
 הנתנן בפנים בחוץ, ואת הנתנן בחוץ בפנים,
 שיאכלוהו טמאים, שיקדיבוהו טמאים,
 שיאכלוהו עדלים, שיקדיבוהו עדלים, לשבר
 עצמות הפסח ולאכול הימנו נא, לערב דמו
 בדם פסולין, כשר, שאין המחשבה פוסלת אלא

ברטנורא

חמוקדשין וביצי תורין אין חייבין עליהן משום פגול.
 אם פיגל בזבח ואכל מחלב שדדדיה, לא מייחייב עליה מקום פגול.
 ללאו גופא דזבחא הוא: ו להניח את דמו או את אמוריו
 למחר. לא שיקטירם למחר, דהאי מחשבת חוץ לזמנו היא ופגול
 גמור הוי. אלא על מנת שניח הכל למחר ולא יקטירם: רבי
 יהודה פוסל. ואין ומיפסל בהולאה ובהגות, מיפסל נמי
 במחשבת האלצה והגות. וכשם שאם הגיחן למחר פסול, דדס נפסל
 בשקיעת החמה, כך אם חשב עליהן להניחם למחר, פסל: וחכמים
 מכשירין. ואילך ולא חשב לא להקטיר ולא לזרוק ולא לאכול חוץ
 לזמנו, וכן לא חשב לא להקטיר ולא לזרוק ולא לאכול חוץ למקומו.

חוץ לזמנו וחוץ למקומו, והפסח והחטאת שלא לשמן:

ברטנורא

אע"פ שחשב להגיע למחר או להוציא חוץ למקומו, לא פסל. והלכה כחכמים. והא דלא פסל רבי יהודה במחשב בדמים הגתנין למטה לתת אותם למעלה הואיל ואם עשה כן פסל, משום דסבירא ליה לר' יהודה שהחושב לזרוק הדם על המזבח אפילו שלא במקומו כאילו חשב לזרוק במקומו, ובלבד שלא יחשוב לזרוק חוץ לעזרה:

גמרא זבחים דף ל"ב ע"א

כָּל הַפְּסוּלִים שֶׁשָּׁחֲטוּ וְכוּ'. שֶׁחֲטוּ דִּיעֲבַד אֵין לְכַתְּחֻלָּה לָא וְרַמִּינְהִי וְשָׁחַט שְׁחִיטָה בְּזֶד כְּשֶׁרָה שֶׁהִשְׁחִיטָה כְּשֶׁרָה בְּזָרִים בְּנָשִׁים וּבְעֶבְדִּים וּבְטַמְאִין וְאִפִּילוּ בְּקִדְשֵׁי קֳדָשִׁים אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּכֹהֲנִים אֲמֵרָת וְכִי מֵאֵין בָּאת מְכַלֵּל שְׁנֶאֱמַר (במדבר יח) אֹתָהּ וּבְנֶיהָ אֹתָהּ תִּשְׁמְרוּ אֶת כְּהוֹנֵתְכֶם לְכָל דָּבָר הַמְּזַבֵּחַ יָכוֹל אֵף בְּשְׁחִיטָה תִּלְמֹד לֹמֵר (ויקרא א) וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבֶּקֶר לִפְנֵי ה' וְהִקְרִיבוּ

רש"י

ח"ג. ורמינחי ושחט שחיתת בזר בשירה. מדלל כתיב ושחט הכהן: וכי מאין באת. לומר שצריכה כהונה והלל לא נאמר

וגו' מקבלה ואילך מצות כהונה למד על
 השחיטה שכשרה בכל אדם הוא הדין דאפילו
 לכתחלה גמי ומשום דקא בעי למתני טמאים
 דלכתחלה לא גזירה שמה יגעו בפשר תנא
 ששחטו. וטמא דיעבד שפיר דמי ורמינהי וסמך
 ושחט מה סמיכה בטהורים אף שחיטה בטהורים
 מדרבנן. מאי שנא סמיכה דכתיב לפני ה' שחיטה
 גמי הכתיב לפני ה' אפשר דעבד סכין ארוכה
 ושחט סמיכה גמי אפשר דמעיל ידיה וסמך
 קסבר ביאה במקצת שמה ביאה. רב חסדא מתני
 איפכא וסמך ושחט מה שחיטה בטהורים אף
 סמיכה בטהורים מאי שנא שחיטה דכתיב לפני
 ה' סמיכה גמי כתיב לפני ה' אפשר דמעיל ידיה
 וסמך שחיטה גמי אפשר דעבד סכין ארוכה
 ושחט הא מני שמעון התימני היא דתניא ושחט

רש"י

זה כהן: והקריבו הבהנים. ומדכתיב בקבלה כהונה ובשחיטה
 לא כתיב לומר על השחיטה ששכרה בזר: מה סמיכה
 בטהורים. כדמפרש לקמיה: מדרבנן. שמה יגעו בכשר: מאי
 שנא סמיכה. דטהורים מדאורייתא: דכתיב לפני ה'. ושחט
 את בן הבקר לפני ה' וכיון דבעינן חכף לסמיכה שחיטה אין
 סמיכה מבחוץ ושחיטה מבפנים אלא אף הסמיכה בפנים ואין

אֶת בֶּן הַבֶּקֶר לִפְנֵי ה' וְלֹא הִשׁוּחַט לִפְנֵי ה'
שִׁמְעוֹן הַתִּימָנִי אוֹמֵר מִנֵּן שִׁיְהִיו יָדָיו שֶׁל שׁוֹחֵט
לִפְנֵים מִן הַנִּשְׁחַט תִּלְמוּד לֹאמַר וְשַׁחַט אֶת בֶּן
הַבֶּקֶר לִפְנֵי ה' שׁוֹחֵט אֶת בֶּן הַבֶּקֶר יִהְיֶה לִפְנֵי ה':

רש"י

טמא נכנס לעזרה: ולא השוחט לפני ה'. שחט ראה עומד
חוץ לעזרה ושוחט בסכין ארוכה: לפניו מן הנשחט. לפניו
מן הבהמה:

זוהר לך דף פ"ה ע"א

תָּא חֲזִי כַּמָּה דְּשִׁכִּינְתָּא לָא אֲתַגְלִיא אֱלָא בְּאַתְרָא
דְּאַתְחֲזִי לָהּ אוֹף הָכִי לָא אֲתַחֲזִי וְלֹא אֲתַגְלִיא אֱלָא
בְּבֵר נֶשׁ דְּאַתְחֲזִי לָהּ דְּהָא מִן יוֹמָא דְּסָלִיק עַל רְעוּתִיהּ
דְּלוּט לְאַתְהַפְכָּא בְּסִרְחָנִיהּ אֲסִתְלַקְתָּ רוּחָא קְדִישָׁא
מֵאַבְרָהָם, וְכֵד אֲסִתְלַק לׁוט מִנִּיהּ מִיַּד שָׂרָא רוּחַ
קְדִישָׁא בְּדוֹכְתִּיהּ הִדָּא הוּא דְּכָתִיב וַיִּי אָמַר אֶל אַבְרָם
אַחֲרֵי הַפֶּרֶד לׁוט מַעֲמוֹ וְגו', תָּא חֲזִי כִּיּוֹן דְּחָמָא
אַבְרָהָם דְּלוּט הוּא תָּב לְסִרְחָנִיהּ הוּא דְּחִיל אַבְרָהָם
אָמַר דִּילְמָא חֶס וְשָׁלוֹם בְּגִין חֲבֵרוֹתָא דְּדָא אֲבִידְנָא
בְּגִנִּיהּ חוּלְקָא קְדִישָׁא דְּאַעֲטָר לִי קְדִישָׁא בְּרִיךְ הוּא
כִּיּוֹן דְּאַתְפָּרֶשׁ מִנִּיהּ אָמַר לִיהּ שָׂא נָא עֵינֶיךָ וְרָאָה מִן
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֵתָּה שָׁם מֵאִי מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֵתָּה שָׁם
דְּאַתְדַּבְּקַת בֵּיהּ בְּקִדְמִיתָא וְאַתְעֲסֶרֶת בְּמַהִימְנוּתָא

שְׁלִימָתָא, צְפוּנָה וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וְיָמָה, אֵלֶּיךָ אֲנֹנִי
 מִסְעִי וְהָיוּ בְּקִדְמִיתָא דְכְּתִיב וַיֵּלֶךְ לְמִסְעָיו, וְכְּתִיב
 הַלֹּךְ וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה, אֵלֶּיךָ דְרָגִין עֲלָאִין דְּאִתְעֵשֶׂר
 בְּמַהִימְנוּתָא שְׁלִימָתָא בְּקִדְמִיתָא וּכְדִין אִתְבְּשֵׁר דְּלֹא
 יַעֲדִי מִנִּיהּ וּמִן בְּנוֹי לְעִלְמִין דְּכְּתִיב כִּי אֵת כָּל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה מֵאִי אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה, דָּא דְרָגָא
 קִדְמָא דְּאִתְגַּלִּיא לִיהּ כְּמָה דְּאִתְּ אָמַר לִי הַנִּרְאָה
 אֵלָיו וּבְגִין כֶּךָ אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה בְּגִין דְּדִרְגָא דָּא
 קִדְמָא אִתְכַּלִּיל מִכְּלָהּ דְרָגִין וְכִלְהוּ אִתְחַזֵּן בֵּיהּ
 וּבְגִין כֶּךָ כִּי אֵת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה וְגו'.

יוסף לחוק

הלכה פסוקה

שולחן ערוך יורה דעה סימן רנ"ג

א מי שיש לו מזון ב' סעודות לא ישול מהתמחוי מזון י"ד
 סעודות לא ישול מהקופה ואם יש לו ר' זוז ואינו נושא
 ונותן בהם או שיש לו נ' זוז והוא נושא ונותן בהם לא
 ישול צדקה. ואם יש לו ר' זוז חסר דינר ואינו נושא ונותן
 בהם אפילו נותנים לו אלף זוז בבית אחת הרי זה ישול ואם
 יש לו הרבה והוא עליו בחוב או שממשכן לכתובת אשתו
 הרי זה ישול. ואם יש לו בית וכלי בית הרבה ואין לו ר'
 זוז הרי זה ישול ואינו צריך למכור כלי ביתו ואפילו הם
 של כסף וזהב במה דברים אמורים בכלי אכילה ושתיה
 ומלבוש ומצעות וכיוצא בהם אבל מגרדה או עלי שהם

שֶׁל כֶּסֶף מוֹכְרִים וְלֹא יִטּוֹל מִהַצְדָּקָה וְהָא דַּאִין מְחַיִּיבִים
 אוֹתוֹ לִמְכּוֹר כָּלִי תִשְׁמִישׁוֹ שֶׁל כֶּסֶף וְזֶהב דּוֹקָא כָּל זְמַן
 שְׁאִינוֹ צָרִיךְ לִיטּוֹל מִהַקּוּפָה אֲלֵא נוֹטֵל בְּסֹתֵר מִיַּחֲדִידִים אָבֵל
 אִם בָּא לִיטּוֹל מִהַקּוּפָה שֶׁל צְדָקָה לֹא יִתְּנוּ לוֹ עַד שְׁיִמְכּוֹר
 כָּלָיו: ב יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁלֹּא נֶאֱמַר הַשְׁעִיפוּדִים הִלְלוּ אֲלֵא
 בְּיָמֵיהֶם אָבֵל בְּזֶמֶן הַזֶּה יָכוֹל לִטּוֹל עַד שְׁיִהְיֶה לוֹ קָרָן כְּדִי
 שְׁיִתְּפָרֵס הוּא וּבְנֵי בֵיתוֹ מִהֲרִיחוֹ וּדְבָרִים שֶׁל טַעַם הֵם:
 ג מִי שֶׁהָיָה לוֹ קָרָקְעוֹת וְאִם יִמְכְּרֵם בְּיָמוֹת הַגְּשָׁמִים יִמְכְּרֵם
 בְּזוֹל וְאִם יֵיחָם עַד יָמוֹת הַחֹמָה מוֹכֵרֵן בְּשׁוּרֵיזִין אֵין מְחַיִּיבִין
 אוֹתוֹ לִמְכּוֹר אֲלֵא מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ מַעֲשֵׂר עָנִי עַד חֲצִי דְמִיָּהֶם
 וְלֹא יִדְחֹק עֲצָמוֹ וְיִמְכּוֹר שֶׁלֹּא בְּזֶמֶן מְכִירָה. הֵיוּ שְׁאָר
 הָאָדָם לֹקְחִים בְּיוֹקֵר וְהוּא אֵינוֹ מוֹצֵא מִי שְׁיִקַּח מִמֶּנּוּ אֲלֵא
 בְּזוֹל מִפְּנֵי שֶׁהוּא דְחוּק וְטָרוּד אֵין מְחַיִּיבִים אוֹתוֹ לִמְכּוֹר
 אֲלֵא אוֹכֵל מַעֲשֵׂר עָנִי וְהוֹלֵךְ עַד שְׁיִמְכּוֹר בְּשׁוּה וַיִּדְעוּ הַכֹּל
 שְׁאֵינוֹ דְחוּק לִמְכּוֹר: ד בַּעַל הַבֵּית הַהוּלֵךְ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם
 וְכָלוּ מַעֲוֹתָיו בַּדֶּדֶךְ וְאֵין לוֹ מָה יֵאָכֵל יִטּוֹל צְדָקָה וְכִשְׁיִחְזוֹר
 לְבֵיתוֹ אֵינוֹ חַיִּיב (לְשַׁלֵּם):

מוסר

מהרב סעדיה גאון

רְאוּי שְׁנַדַּע כִּי כָּל הָעוֹנוֹת מִתְּכַפְּרוֹת בְּתִשְׁבּוּבָה אֲלֵא עוֹן
 הַמַּתָּעָה אֶת הַדְּבָרִים וְהַמַּתָּעָה אוֹתָם בְּנִימוּס רָע וּבְטָעוֹת רָע.
 וּבִהוֹרָאָה שֶׁהוֹרָה אוֹתָם שֶׁלֹּא כְּתוּרָה וְשֶׁלֹּא כְּהִלָּכָה לְמַדָּם
 אֵין עוֹנוֹ מִתְּכַפֵּר מִפְּנֵי שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְתַקֵּן מָה שֶׁעָוָה וְאֵינוֹ

יכול להשיב את הרעות אשר למד אותם. וחטאת הרבים תלויה בו ועליו נאמר (משלי כח) משגה ישרים בדרך רע. והשנית מי שמוציא שם רע על חבירו. וחרפו בחרפה אשר אינו חשוד בה אין עונו מתכפר מפני שאינו יכול לתקן מה שעות. ואינו יכול להשיב חרפת חבירו עליו נאמר (משלי כה) פן יחסוך שומע. השלישית מי שיש בירו גזל ועושק ואינו משיב גזלתו ועליו נאמר (ויקרא ה) והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל ועור פתיב (יחזקאל יח) חבל רשע ישיב גזלה לא יגזול לכך אם מת בעל הגזלה חייב הגזל להשיב ולהחזיר הגזלה ליורשי המת שנאמר לאשר הוא לו יתננו ביום אשמתו. ואם אין לו יורשים חייב הגזל להפקידם ולעשותם קדש:

לך לך ליל שישי תורה

צרוף יהוה

וַיְהִי־רִיב בֵּין רָעִי מִקְנֵה־אֲבָרָם
וּבֵין רָעִי מִקְנֵה־לֹוֹט וְהִכְנַעְנִי
וְהִפְרֹזִי אֹז יֵשֵׁב בְּאַרְץ: וְהָיוּ מִצֹּתָא
בֵּין רָעִי בְּעִירִיהָ דְּאֲבָרָם וּבֵין רָעִי בְּעִירִיהָ דְּלֹוֹט

רש"י

(ז) ויהי ריב. לפי שהיו רועיו של לוט רשעים ומרעים

וּכְנַעְנָאָה וּפְרָזָאָה בְּכֵן יְתִיב בְּאַרְעָא: ח וַיֹּאמֶר
 אֲבָרָם אֶל-לֹוט אֶל-נָא תְהִי
 מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין רַעִי וּבֵין
 רַעִיךָ כִּי-אֲנָשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ: וַאֲמַר
 אֲבָרָם לְלוֹט לֹא כָעַן תְּהִי מִצּוֹתָא בֵּינָא וּבֵינְךָ וּבֵין
 רַעוּתִי וּבֵין רַעוּתְךָ אֲרִי גּוֹבְרִין אַחִין אֲנַחְנָא:
 ט הֲלֹא כָל-הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הִפָּרַד
 נָא מֵעָלַי אִם-הִשְׁמָאֵל וַאֲיִמָּנָה
 וְאִם-הִימִין וְאִשְׁמְאִילָהּ: הֲלֹא כָל אֲרָעָא
 קְדָמְךָ אֲתַפְּרֵשׁ כָּעַן מְלוֹתִי אִם אַתָּ לְצַפּוֹנָא וְאַנָּא
 לְדְרוֹמָא וְאִם אַתָּ לְדְרוֹמָא וְאַנָּא לְצַפּוֹנָא:

רש"י

בהמתם בשדות אחרים ורועי אברם מוכיחים אותם על הגזל
 והם אומרים נתנה הארץ לאברם ולו אין יורש ולוט יורשו ואין
 זה גזל והכתוב אומר והכנעני והפרזי אז ישב בארץ ולא זכה
 בה אברם עדיין: (ח) אנשים אחים. קרובים. ומדרש אגדה
 דומין בקלסתר פנים: (ט) אם השמאל ואימנה. בכל אשר
 תשכ (אשכ) לא אחרחק ממך ואעמוד לך למגן ולעזר וסוף דבר
 הולך לו שנאמר וישמע אברם כי נשבה אחיו וגו': ואימנה.

וַיִּשְׂא־לוֹט אֶת־עֵינָיו וַיֵּרֶא אֶת־
 כָּל־כְּבֹד הַיִּרְדֵּן כִּי כָּלָה מִשְׁקָהָ
 לִפְנֵי | שַׁחַת יְהוָה אֶת־סֹדֶם וְאֶת־
 עֲמֹרָה בְּגִן־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
 בְּאַבְכָּה צֶעֶר: וַזָּקַף לוֹט יָת עֵינוֹהִי וַחֲזָא יָת
 כָּל מִישַׁר יִרְדְּנָא אֲרִי כָּלָה בֵּית שִׁקְיָא קָדָם
 חֲבָלוֹת יִי יָת סֹדוֹם וַיָּת עֲמֹרָה כְּגִינְתָּא דִּי
 כְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם מְטִי לְצֶעֶר: יֵא וַיִּבְחַר־לוֹ
 לוֹט אֶת כָּל־כְּבֹד הַיִּרְדֵּן וַיִּסַּע לוֹט
 מִקָּדָם וַיִּפְּרְדּוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו: וַיִּבְחַר
 לִיה לֹט יָת כָּל מִישַׁר יִרְדְּנָא וַנִּטֵּל לוֹט מִלְּקַדְמִין

רש"י

אימין את ענמי כמו ואשמחילה אשמחיל את ענמי. ואם תאמר
 היה לו לנקד ואימינה כך מצינו במקום אחר אם יס להימין
 ואין נקוד להימין: (י) כי כלל משקה. ארץ נחלי מים: לפני
 שחת ה' את סדום ואת עמורה. היה אותו מיקור: בגן ה'.
 לחילנות: בארץ מצרים. לזרעים: באבכה צער. עד נער.
 ומדרש אגדה דורשו לגנאי על שהיו שטופי זמה נחר לו לוט
 נשכחותם במסכת הוריות: (יא) כבר. מיקור כתרגומו: מקדם.

וְאֶת־פָּרְשׁוֹ גִבֹּר מַלְּוֹת אַחֲוָהִי: יב אֲבָרָם יָשָׁב
 בְּאַרְץ־כְּנָעַן וְלוֹט יָשָׁב בְּעָרֵי
 הַכְּכָר וַיֵּאָהֵל עַד־סְדֹם: אֲבָרָם יָתַב
 בְּאַרְעָא דְכְנָעַן וְלוֹט יָתַב בְּקִירוֹי מִיִּשְׂרָא וּפְרָס עַד
 סְדוֹם: יג וְאֲנָשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים
 לַיהוָה מְאֹד: וְאֲנָשִׁין דְּסְדוֹם בִּישִׁין בְּמִמּוֹנְהוֹן
 וְחִיבִין בְּגוֹיֵתְהוֹן קָדָם יי לַחֲדָא: יד וַיְהִי
 אָמַר אֶל־אֲבָרָם אַחֲרֵי הַפָּרֶד־לוֹט
 מִעֲמֹ שְׂאֵ־נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה מִן־
 הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אַתָּה שָׂם צַפְנָה
 וְנִגְבָּה וְקִדְמָה וַיֹּמַר: וַיֵּי אָמַר לְאֲבָרָם
 רָשִׁי

נסע מאכל אברם (ממזרח) והלך לו למערבו של אברם נמלא
 נוסע ממזרח למערב. ומדקס אגדה הסיע עמנו מקדמונו של
 עולם אמר אי אפסי לא באברם ולא באלהיו: (יב) ויאחל.
 נטע אהלים לרועיו ולמקנהו עד סדום: (יג) ואנשי סדום
 רעים. ואף על פי כן לא נמנע לוט מלשכון עמהם. ורבותינו
 למדו מכאן שם רשעים ירקב: רעים. בגופם: וחטאים.
 בממונם: לה' מאד. יודעים רבונם ומתכונים למחוד צו:
 (יד) אחרי הפרד לוט. כל זמן שהרשע עמו היה הדבור

בְּתֵר דְּאַתְפָּרֶשׁ לוֹט מַעֲמִיָּה זְקוּף כְּעַן עֵינְךָ וְחֲזִי
 מִן אֶתְרָא דְּאַתְ תַּמָּן לְצַפּוֹנָא וּלְדְרוֹמָא וּלְמַדִּינָתָא
 וּלְמַעְרָבָא: טו כִּי אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
 אַתָּה רֹאֶה לְךָ אֶתְנַנָּה וּלְזֶרְעֶךָ עַד־
 עוֹלָם: אֲרִי יֵת כָּל אֲרָעָא דִּי אַתְ תְּחִי לְךָ אֶתְנַנָּה
 וּלְבְנֶיךָ עַד עָלָם: טז וְשִׁמְתִּי אֶת־זֶרְעֶךָ
 כְּעַפְר הָאָרֶץ אֲשֶׁר | אִם־יֻכַּל
 אִישׁ לְמִנּוֹת אֶת־עַפְר הָאָרֶץ גַּם־
 זֶרְעֶךָ יִמָּנֶה: וְאֲשׁוּי יֵת בְּנֶיךָ סְגִיֵּאִין כְּעַפְרָא
 דְּאֲרָעָא כְּמָא דִּי לֹא אֶפְשָׁר לְגַבֵּר לְמַמְנֵי יֵת עַפְרָא
 דְּאֲרָעָא אִף בְּנֶיךָ לֹא יִתְמַנּוּ: יז קוֹם
 הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאַרְכָּהּ וּלְרֻחְבָּהּ
 כִּי לְךָ אֶתְנַנָּה: קום הִלִּיךְ בְּאֲרָעָא לְאַרְכָּהּ
 וּלְפָתֶיהָ אֲרִי לְךָ אֶתְנַנָּה: יח וַיֵּאָהֵל אַבְרָם

רש"י

פּוֹרָשׁ מִמֶּנּוּ: (וּלְעוֹל סְהִיָּה לוֹט אֲכָלוּ וּכְתִיב וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם
 בְּאוֹתָהּ שְׁעָה כַּשֶּׁר הָיָה וְקָל לְהַבִּין): (טז) אֲשֶׁר אִם יֻכַּל
 אִישׁ. כָּסֶם שְׁאִי אֶפְשָׁר לְעַפְר לְמִנּוֹת כִּד זֶרְעֶךָ לֹא יִמָּנֶה:

וַיָּבֹא וַיֵּשֶׁב בְּאַלְנֵי מִמְּרָא אֲשֶׁר
 בְּחִבְרוֹן וַיְבִן־שָׁם מִזְבֵּחַ לַיהוָה:
 וּפָרַס אֲבָרָם וְאֶתָּא וַיִּתֵּב בְּמִישְׁרֵי מִמְּרָא דִּי
 בְּחִבְרוֹן וּבְנָא תַּמָּן מִדְּבַחָא קָדָם י״: פ רביעי
 יד א וַיְהִי בִּימֵי אֲמֶרְפֶּל מֶלֶךְ־
 שְׁנַעַר אֲרִיֹךְ מֶלֶךְ אֶלְסַר
 כְּדָרְלַעְמַר מֶלֶךְ עֵילָם וְתִדְעַל מֶלֶךְ
 גּוֹיִם: וַהּוּא בִּיזְמֵי אֲמֶרְפֶּל מֶלְכָּא דְּבָבֵל אֲרִיֹךְ
 מֶלְכָּא דְּאֶלְסַר כְּדָרְלַעְמַר מֶלְכָּא דְּעֵילָם וְתִדְעַל
 מֶלְכָּא דְּעַמְמִי: ב עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת־
 בָּרַע מֶלֶךְ סָדִים וְאֶת־בְּרִשְׁעֵי מֶלֶךְ
 עֲמֶרָה שְׁנַאֲב | מֶלֶךְ אֲדָמָה
 וְשִׁמְאֵבֵל מֶלֶךְ צְבִיִּים וּמֶלֶךְ בָּלַע

רשי

(יח) ממרא. שם אדם: (א) אמרפל. הוא נמכרד שאמר
 לאברהם פול לחוד כבשן האש: מלך גויים. מקום יס ששמו
 גוים על שם שנתקבצו שמה מכמה אומות ומקומות והמליכו
 איש עליהם ושמו חדעל. כ"ר: (ב) ברע. רע לשמים ורע
 לבשרות: ברשע. שנתעלה ברשעו: שנאב. שונא אביו

היא-צֶעֶר: סָדְרוּ (נ"י עֲבָדוּ) קִרְבָּא עִם בְּרַע
 מִלְכָּא דְסָדָם וְעִם בְּרִשָׁע מִלְכָּא דַּעֲמָרָה שְׁנָאב
 מִלְכָּא דַּאֲדָמָה וְשִׁמְאֵבֶר מִלְכָּא דְצַבּוּיִם וּמִלְכָּא
 דְּבַלַּע הִיא צֶעֶר: ג כָּל-אֱלֹהִי חִבְּרוּ אֶל-
 עִמָּק הַשָּׂדִיִּים הוּא יָם הַמֶּלַח: כָּל
 אֱלִין אֲתַכְנִשׁוּ לְמִישֹׁר חֻקְלָא הוּא אֲתֵר יִמָּא
 דְּמִלְחָא: ד שְׁתֵּי עֶשְׂרֵה שָׁנָה עֲבָדוּ
 אֶת-כְּדָרְלֵעֹמֶר וּשְׁלֹשׁ-עֶשְׂרֵה שָׁנָה
 מָרְדּוּ: תִּרְתִּי עֶשְׂרִי שָׁנִין פִּלְחוּ יֵת כְּדָרְלֵעֹמֶר
 וּתְלַת עֶשְׂרִי שָׁנִין מָרְדּוּ: ה וּבְאַרְבַּע
 עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא כְּדָרְלֵעֹמֶר

רש"י

סנשמים: שמאבר. שם אבר לעוף ולקפוז ולמרוז בהקדוש
 ברוך הוא: בלע. שם העיר: (ג) עמק השדים. כך שמו על
 שם שהיו בו שדות הרבה. ומדרשי אגדה הרבה יס: הוא ים
 המלח. לאחר זמן נמשך הים לחוכו ונעשה ים המלח ומדרש
 אגדה אומר שנתקעו האורים סביבותיו ומשכו יאורים לחוכו:
 (ד) שתיים עשרה שנה עבדו. חמשה מלכים הלכו את
 כדלעומר ובארבעה עשרה שנה למרדן: בא כדלעומר. לפי

וְהַמְלָכִים אֲשֶׁר אֹתוֹ וַיָּכּוּ אֶת־
 רָפָאִים בַּעֲשֻׁתָּרֶת קַרְנִים וְאֶת־
 הַזּוֹזִים בָּהֶם וְאֶת הָאֵימִים בַּשּׁוּה
 קִרְיָתִים: וּבְאַרְבַּע עָשָׂר שָׁנִין אָתָּא כְּדָלְעָמֹר
 וּמֶלְכָּא דְעַמִּיָּה וּמָחֹ יֵת גְּבַרְיָא דִּי בַעֲשֻׁתָּרֹת
 קַרְנִים וְיֵת תְּקִיפָא דְבַהֲמָתָא וְיֵת אִימָתָנִי דְבַשּׁוּה
 קִרְיָתִים: וְאֶת־הַחֲרִי בְּהִרְרָם שְׁעִיר
 עַד אֵיל פֶּאֶרְן אֲשֶׁר עַל־הַמְדְּבָר:
 וְיֵת חוֹרָאֵי דִי בְּטוֹרְהוֹן דְּשְׁעִיר עַד מִישַׁר פֶּאֶרְן
 דְּסַמִּיד עַל מְדְבָרָא: וְיִשְׁבּוּ וַיָּבֹאוּ אֶל־
 עֵין מִשְׁפָּט הוּא קָדָשׁ וַיָּכּוּ אֶת־כָּל־

רש"י

שהוא היה בעל המעשה נכנס בעני הקורה: (ה) והמלכים
 וגו'. אלו שלשה מלכים: זוזים. הם זמזומים: (ו) בהדרם.
 כהר שלהם: איל פארן. כתרגומו מישר. ואומר אני שאין איל
 לשון מישור אלא מישור של פארן איל שמו ושל ממרח אלוני
 שמו ושל ירדן ככר שמו ושל שטים אכל שמו אכל השטים וכן
 בעל גר בעל שמו וכלם מתורגמין מישר וכל אחד שמו עליו:
 על המדבר. אכל המדבר כמו ועליו מטה מנשה: (ז) עין

שָׁדָה הָעֵמֶלְקִי וְגַם אֶת־הָאֶמְרִי
 הַיֵּשֶׁב בְּחִצְצֹן תָּמָר: וְתָבוּ וְאָתוּ לְמִישֹׁר
 פְּלוּג דִּינָא הִיא רָקָם וּמָחוּ יֵת כָּל חֻקְלָ עֵמֶלְקָה
 וְאִף יֵת אֲמוּרָאָה דִּיתִיב בְּעִין גָּדִי: ח וַיֵּצֵא
 מֶלֶךְ־סֹדָם וּמֶלֶךְ עַמּוּרָה וּמֶלֶךְ
 אֲדָמָה וּמֶלֶךְ צַבִּיִּים וּמֶלֶךְ בִּלְע
 הוּא־צֶעֶר וַיַּעֲרְבוּ אֹתָם מִלְחָמָה
 בְּעֶמֶק הַשָּׂדִים: וַנִּפֹּק מִלָּכָא דְסָדוּם וּמִלָּכָא
 דְעַמּוּרָה וּמִלָּכָא דְאֲדָמָה וּמִלָּכָא דְצַבִּיִּים וּמִלָּכָא
 דְבִלְע הִיא צֹעֵר וְסָדְרוּ עִמָּהוֹן קָרְבָּא בְּמִישֹׁר
 חֻקְלֵיא: ט אֶת כְּדָרְלֵעָמֶר מֶלֶךְ עֵילָם
 וְתִדְעָל מֶלֶךְ גּוֹלִים וְאִמְרָפָל מֶלֶךְ
 שִׁנְעֵר וְאִרְיוֹךְ מֶלֶךְ אֶלְסָר אַרְבַּעַה

רשי

משפט הוא קדש. על שם העתיד שעתידין משה ואהרן
 להשפט שם על עסקי אוחו העין והם מי מריבה. ואונקלוס
 תרגמו כפשוטו מקום שהיו בני המדינה מתקבצים שם לכל
 משפט: שדה העמלקי. עדין לא נולד עמלק ונקרא על שם
 העתיד: בחצצן תמר. הוא עין גדי מקרא מלא בדברי הימים

מַלְכִים אֶת־הַחֲמִשָּׁה: עַם כְּדָרְלֶעֶמֶר
מֶלֶכָּא דְעֵילָם וְתִדְעַל מֶלֶכָּא דְעַמְמִין וְאַמְרָפֶל
מֶלֶכָּא דְבָבֶל וְאַרְיוֹן מֶלֶכָּא דְאַלְסַר אַרְבַּעַה מַלְכִין
לְקַבִּיל חֲמִשָּׁא: י וְעַמֶּק הַשְּׂדִים בְּאַרְת
בְּאַרְת חֲמַר וַיִּגְסּוּ מֶלֶךְ־סָדָם
וְעַמְרָה וַיִּפְּלוּ־שָׁמָּה וְהַנְּשֹׂאִים
הָרָה נָסוּ: וּמִיִּשְׂר חֲקִלְיָא בִירִין בִּירִין מִסְקֹן
חִמְרָא וְעָרְקוּ מֶלֶכָּא דְסָדוּם וְעַמְרָה וַנִּפְּלוּ תַמָּן
וַדָּאֲשַׁתָּאֲרוּ לְשׁוּרָא עָרְקוּ: יא וַיִּקְחֻּ אֶת־
כָּל־רֶכֶשׁ סָדָם וְעַמְרָה וְאֶת־כָּל־
אֲכָלָם וַיֵּלְכוּ: וּשְׁבוּ יָת כָּל קְנִינָא דְסָדוּם

רש"י

(ב' כג) ביהושפט: (ט) ארבעה מלכים וגו'. ואף על פי כן
נלחו המועטים להאדיען שגבורים היו ואף על פי כן לא נמנע
אברהם מלכרוף אחריהם: (י) בארות בארות חמר. בארות
הרצה היו שם שטולים משם אדמה לטיט של בנין ומדרש
אגדה שהיה הטיט מוגבל בהם ונעשה נס למלך סדום שיאל
משם לפי שהיו באומות מהקטן שלא היו מאמינים שניתול אברהם
מאור כשדים מכבשן האש וכיון שיאל זה מן החמר האמינו
באברהם למפרע: הרה נסו. להר כמו להר כל חיבה

וְעִמּוּדָה וַיֵּת כָּל מִיכָלְהוֹן וְאַזְלוּ: יב וַיִּקְחוּ
אֶת-לוֹט וְאֶת-רַב־שׁוֹ בֶּן-אָחִי
אַבְרָם וַיֵּלְכוּ וְהוּא יוֹשֵׁב בְּסָדָם:
וַיָּשְׁבוּ יָת לוֹט וַיֵּת קַנְיָנִיהָ בַּר אָחוּהִי דְאַבְרָם וְאַזְלוּ
וְהוּא יָתֵב בְּסָדוּם: יג וַיָּבֹא הַפְּלִיט וַיֵּגֶד
לְאַבְרָם הָעֶבְרִי וְהוּא שֹׁכֵן בְּאֶלְנֵי
מַמְרָא הָאֲמָרִי אָחִי אֲשָׁכֵל וְאָחִי

רש"י

שְׁרִיכָה לִמ"ד בַּחֲמִלְתָּה הַטִּיל לָהּ ה"א בְּסוּפָהּ. וַיֵּשׁ חֲלוֹק בֵּין
הָרָה לַהֲרָה שֶׁה"א שְׂבֻסָּה הַחִיבָה עוֹמֶדֶת בַּמָּקוֹם לִמ"ד
שְׂבֻרָשָׁה אֲבָל (ס"א זו) חִיבָה עוֹמֶדֶת בַּמָּקוֹם לִמ"ד
וְנִקְוָה (ס"א לְנִקְוָה) פֶּתַח תַּחְתִּיהוּ הָרִי הָרָה כְּמוֹ לַהֲרֹא כְּמוֹ אֶל הָרֹאשׁ
מִפְרָשׁ לֵאמֹר הָרִי אֲבָל שָׁכַל אֶחָד נִסְּ בִּשְׂאֵר מֵאֵל הָרִי תַּחְלָה.
וְכֵשֶׁהוּא עוֹתֵן ה"א בְּרָשָׁה לְכַתּוֹב הָרָה אוֹ הַמְדַּבֵּרָה פֶּתַחוֹ
כְּמוֹ אֶל הָרִי אוֹ כְּמוֹ לַהֲרֹא וּמִשְׁמַשׁ לֵאמֹר הָרִי הַיְדוּעַ וּמִפְרָשׁ
בִּפְרָשָׁה: (יב) וְהוּא יוֹשֵׁב בְּסָדוּם. מִי גֵרֵם לוֹ זֹאת וַיִּשְׁבְּתוּ
בְּסָדוּם: (יג) וַיָּבֹא הַפְּלִיט. לִפִּי פֶשׁוּטוֹ זֶה עוֹג שְׂפֵלֶט מִן
הַמַּלְחָמָה וְהוּא שָׁכֵתוֹב כִּי רַק עוֹג נִשְׁאָר מִיֵּתֵר הָרַפְּאִים וְזֶה
נִשְׁאָר שְׁלֵל הָרַגְוָה אֲמִרְפֵּל וְחִבְרִיו כְּשֶׁהָיוּ הָרַפְּאִים בְּעִשְׁתִּירוֹת
קֶרְנִים תַּנְחוּמָא. וּמִדְרָשׁ בְּרָשָׁיִת רַבָּה זֶה עוֹג שְׂפֵלֶט מִדּוֹר
הַמְּבּוֹל וְזֶה מִיֵּתֵר הָרַפְּאִים שְׁנֵאֲמַר הַגִּפְּלִים הָיוּ בִּאֲרָץ וְגו'
וּמִחֲכוּן שִׁיהָרָג אֲבָרִם וַיִּשָּׂא אֶת שְׂרָה: הָעֶבְרִי. שָׂבָא מֵעֵבֶר

עֲנֵר וְהֵם בְּעַלֵּי בְרִית־אֲבָרָם: וְאַתָּא
מְשִׁיזְבָּא וְחַוִּי לְאֲבָרָם עֲבָרָא וְהוּא שָׂרִי בְּמִישְׁרֵי
מִמָּרָא אֲמֹרָאָה אַחוּהִי דְאַשְׁכּוּל וְאַחוּהִי דְעֵנֶר
וְאַנּוּן אַנְשֵׁי קִימִיָּה דְאֲבָרָם: יְד וַיִּשְׁמַע
אֲבָרָם כִּי נִשְׁבָּה אַחִיו וַיֵּרָק אֶת־
חֲנִיכּוֹ יְלִידֵי בֵיתוֹ שְׁמֹנֶה עָשָׂר
וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וַיִּרְדֹּף עַד־דָּן: וּשְׁמַע
אֲבָרָם אֲרִי אֶשְׁתִּי אַחוּהִי וְנָרִיז יָת עוֹלָמוֹהִי יְלִידֵי
בֵּיתֶיהָ תִּלְתָּ מָאָה וְתַמְנֵי עֶסֶר וַיִּרְדֹּף עַד דָּן:

רש"י

הגהר. (בראשית רבה): בעלי ברית אברם. שכרתו עמו ברית
(ס"א) דבר אחר שהקילו לו ענה על המילה כמו שמפורש
במקום אחר: (יד) וירק. כתרגומו חריו וכן והריקותי אחריכם
חרב אזדיין בחרבי עליכם וכן חריק חרבי וכן והרק חנית וסגור:
חניכיו. חניכו כתיב (ס"א קרי) זה אליעזר שחנכו למנות והוא
לשון התחלת כניסת האדם או כלי לאומנות שהוא עתיד לעמוד
בה. וכן חנוך לנער חנכת המזבח חנכת הבית ובלע"ז קורין לו
חינכני"ר: שמונה עשר וגו'. רבותנו אמרו אליעזר לבדו היה
והוא מנין גימטריא של שמו: עד דן. שם תשג כחו שראה

כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והפטרה.

רעזי

שעתידין בניו להעמיד שם עגל: (טו) ויחלק עליהם. לפי פשוטו סרם המקרא ויחלק הוא ועבדיו עליהם לילה כדרך הרודפים שמתפלגים אחר הגרדפים כשבורחים זה לכאן וזה לכאן: לילה. כלומר אחר שחשכה לא נמנע מלרדפם. ומדרש אגדה שנחלק הלילה ובחצות הראשון נעשה לו נס וחציו השני נשמר וזא לו לחצות לילה של מצרים: עד חוצבה. אין מקום ששמו חוצבה ודן קורא חוצבה על שם עבודת אלילים שעתידה

שׁוּבוּ מִהַכּוֹת אֶת־כְּדָרְלֶעֶמֶר וְאֶת־
הַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶל־עַמֶּק שְׁוֹה
הוּא עַמֶּק הַמֶּלֶךְ: וּנְפַק מֶלֶכָּא דְסָדוּם
לְקַדְמוּתִיהָ בְּתַר דְּתַב מִלְמַחֵי יִת כְּדָרְלֶעֶמֶר וְיִת
מֶלֶכְיָא דִּי עַמִּיהָ לְמִישַׁר מִפְּנֵא הוּא אֲתַר בֵּית
רִיסָא דְמֶלֶכָּא: יח וּמֶלְכֵי־צָדֵק מֶלֶךְ
שְׁלָם הוֹצִיא לָחֶם וַיֵּין וְהוּא כֹהֵן
לְאֵל עֲלִיּוֹן: וּמֶלְכֵי צָדֵק מֶלֶכָּא דִּירוּשְׁלָם
אַפִּיק לָחֶם וְחֶמֶר וְהוּא מְשַׁמֵּשׁ קָדָם אֵל עֲלֹאָה:
יט וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ אֲבָרָם
לְאֵל עֲלִיּוֹן קִנָּה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: וּבִרְכִיהָ

רש"י

להיות שם: (יז) עמק שוה. כך שמו ותרגומו למישר מפנא
פנוי מאילנות ומכל מכסול: עמק המלך. בית ריסא דמלכא
בית ריס אחד שהוא שלשים קנים שהיה מיוחד למלך לזחק
שם. ומדרש אגדה עמק שהשוו שם כל האומות והמליכו את
אברהם עליהם לנשיא אלהים ולקצין: (יח) ומלכי צדק.
מדרש אגדה הוא שם בן נח: לחם ויין. כך עושים ליגיעי
מלחמה והראה לו שאין בלבו עליו על שהרג את בניו. ומדרש
אגדה רמז לו על המנחות ועל הגסכים שיקריבו שם בניו:
(יט) קנא שמים וארץ. כמו עושה שמים וארץ על ידי

וַאֲמַר בְּרִיד אַבְרָם לֹאֵל עֲלָא דְקִנְיָנִיה שְׁמִיָּא
 וְאַרְעָא: כ וּבְרִיד אֵל עֲלִיּוֹן אֲשֶׁר-מִגֵּן
 צְרִיד בִּידֶךָ וַיִּתֶּן-לוֹ מַעֲשֶׂר מִכָּל:
 וּבְרִיד אֵל עֲלָא דְמִסַּר סְנַאךְ בִּידֶךָ וַיֵּהֱב לִיה חֵד
 מִן עֲסָרָא מִכָּלָא: חמישי כא וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ-
 סָדָם אֶל-אַבְרָם תֵּן-לִי הַנֶּפֶשׁ
 וְהַרְבֵּשׁ קַח-לָךְ: וַאֲמַר מֶלֶכָּא דְסָדָם
 לְאַבְרָם הֵב לִי נַפְשָׁתָא וְקִנְיָנָא (נ"א סב) דְּבַר לָךְ:
 כב וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-מֶלֶךְ סָדָם
 הֲרַמְתִּי יָדִי אֶל-יְהוָה אֵל עֲלִיּוֹן
 קָנָה שָׂמִים וְאַרְץ: וַאֲמַר אַבְרָם לְמֶלֶכָּא
 דְסָדָם אֲרִימִית יָדִי בְּצִלוֹ קָדָם יְיָ קָדָם אֵל עֲלָא
 דְקִנְיָנִיה שְׁמִיָּא וְאַרְעָא: כג אִם-מַחֲוִט וְעַד

רשי

עשיתן קנאו להיות שלו: (כ) אשר מגן. אשר הסגיר. וכן
 אמגנך ישראל: ויתן לו. אברס: מעשר מכל. אשר לו לפי
 שהיה כהן: (כא) תן לי הנפש. הגופים מן השני שלי שהלכת
 החזר לי הגופים לכדס: (כב) הרמתי ידי. לשון שבעה. מרים
 אני את ידי לאל עליון וכן בי נשבעתי נשבע אני וכן נחתי כסף
 השדה קח ממני טחון אני לך כסף השדה וקחאו ממני:

שְׂרוּךְ-נָעַל וְאִם-אָקַח מִכָּל-אֲשֶׁר-
 לִי וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשֵׂרְתִּי אֶת-
 אֲבָרָם: אִם מִחוּטָא וְעַד עֲרֻקַת מִסָּנָא וְאִם אֶסֶב
 מִכָּל דִּי לִי וְלֹא תִימַר אֲנָא אֶעֱתִירִית יֵת אֲבָרָם:
 כִּד בְּלַעְדֵּי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים
 וַחֲלָק הַנְּאֻשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ אִתִּי
 עֲנַר אֲשָׁכַל וּמִמָּרָא הֵם יִקְחוּ
 חֲלָקָם: לְחוּד (נ"א בַר) מִדְּאָכְלוּ עוֹלְמָיָא וַחֲלָק
 גְּבַרְיָא דִּי אָזְלוּ עִמִּי עֲנַר אֲשָׁכַל וּמִמָּרָא אֲנִין

רש"י

(כג) אם מחוט ועד שרוך נעל. לעכב לעצמי מן השבי:
 ואם אקח מכל אשר לי. ואם תאמר למה לי שכר מצית
 גנזיך לא תקח: ולא תאמר וגו'. שהקדוש ברוך הוא הבטיחני
 לעשרני שנאמר ואכרסך וגו': (כד) הנערים. עבדי אשר הלכו
 אחי ועוד ענר אשכול וממרא וגו'. אחי על פי שעבדי נכנסו
 למלחמה שנאמר הוא ועבדיו ויכס. וענר וחבריו יסבו על
 הכלים לשמור אפלו הכי הם יקחו חלקם. וממנו למד דוד
 שאמר כחלק היורד למלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדיו
 יחלקוהו ולכך נאמר (שם) ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימה
 לחוק ולמשפט. לא נאמר והלחאה לפי שכבר נתן החוק בימי

יִקְבְּלוּן חֲלָקֵהוֹן: ׀ טו א אַחֲרִי |
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הִיָּה דְּבַר־יְהוָה
אֶל־אַבְרָם בַּמַּחֲזֶה לֵאמֹר אֶל־
תִּירָא אַבְרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לָךְ שְׂכָרְךָ
הָרִבָּה מְאֹד: בְּתֵר פִּתְגָמִיָּא הָאֵלִין הָוּה
פִּתְגָמֵא דִּי עִם אַבְרָם בְּנִבּוּאָה לְמִימְרָ לָא תִּדְחַל
אַבְרָם מִימְרֵי תִּקּוּף לָךְ אֲגִרְךָ סְגִי לַחֲדָא:
ב וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֲדֹנָי יְהוִה מַה־
תַּתֵּן־לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי וּבֶן־

רש"י

אברהם: (א) אחר הדברים האלה. כל מקום שנאמר אחר
סמוך אחרי מופלג (בראשית רבה). אחר הדברים האלה. אחר
שנעשה לו נס זה שהרג את המלכים והיה דואג ואומר שמה
קבלתי שכר על כל נדקותי לכך אמר לו המקום אל תירא
אברהם: אנכי מגן לך. מן העונש שלא תענש על כל אותן
נפשות שהרגת ומה שאתה דואג על קבול שכרך הרבה
מאד: (ב) הולך ערירי. מנחם בן סרוק פרשו לשון יורש וחבר
לו ער ועונה ערירי בלא יורש כאשר תאמר ובכל תבואתי
תשרש תעקר שרשיה כך לשון ערירי חסר בניס ובלע"ז
דושפנטי"ן. ולי נראה ער ועונה מגזרת ולבי ער וערירי לשון

מֶשֶׁק בֵּיתִי הוּא דְּמֶשֶׁק אֱלִיעֶזֶר:
 וַאֲמַר אַבְרָם יי אֱלֹהִים מִה תֵּתֶן לִי וְאֵנָּה אֲזִיל
 בְּלֹא וְלֹד וּבֶר פֶּרֶנְסָא הָרִין דְּבִבִּיתִי הוּא דְּמֶשֶׁקָּא
 אֱלִיעֶזֶר: ג וַיֹּאמֶר אַבְרָם הֵן לִי לֹא
 נִתְּתָה זָרַע וְהִנֵּה בֶן-בֵּיתִי יוֹרֵשׁ
 אֹתִי: וַאֲמַר אַבְרָם הֵא לִי לֹא יִהְיֶה וְלֹד וְהֵא בֶר
 בֵּיתִי יִרִית יָתִי: ד וְהִנֵּה דְּבֶר-יְהוָה
 אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִירָשֶׁךָ זֶה כִּי-אִם
 אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ הוּא יִירָשֶׁךָ: וְהֵא
 פִּתְגָמָא דִּי עֲמִיה לְמִימַד לָא יִדְתָּנָךְ דִּין אֱלֹהִין
 בֶּר דְּתוּלִיד הוּא יִדְתָּנָךְ: ה וַיֵּצֵא אוֹתוֹ

רש"י

חרבן וכן ערו ערו. וכן ערות יסוד וכן ערער תתערער. וכן כי
 ארזה ערה: ובין משק ביתי. כחגומו שכל ביתי ניזון על פיו
 כמו ועל פיד יסק אפוטרופא שלי ואילו היה לי בן היה בני
 ממונה על שלי: דמשק. לפי התרגום מדמשק היה ולפי מדרש
 אגדה שרדף המלכים עד דמשק. ובגמרא שלנו דרשו טטריקון
 דולה ומשקה מחורת רבו לאחרים: (ג) הן לי לא נתת זרע.
 ומה תועלת בכל אשר תתן לי: (ה) ויצא אותו החוצה. לפי

הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבֶּט־נָא הַשָּׁמַיְמָה
וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם־תּוּכַל לִסְפֹּר
אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זְרַעְךָ:
וַאֲפִיק יִתִּיחַ לְבָרָא וַאֲמַר אֶסְתָּכִי כַּעַן לְשִׁמְיָא וּמְנִי
כּוֹכְבֵיָא אִם תְּכּוּל לְמַמְנִי יִתְהוֹן וַאֲמַר לִיה כְּדִין
יְהוֹן בְּנִיד: ו וְהָאֱמֹן בִּיהוֹה וַיַּחֲשֹׁבָה
לוֹ צְדָקָה: וְהִימִין בְּמִימְרָא דִּי וַחֲשֹׁבָה לִיה
לְזָכו: שִׁישִׁי ז וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוֹה
אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֹר כַּשְׂדִּים

רשימי

פשוטו הוציאו מאהלם לחוץ לראות הכוכבים. ולפי מדרשו אמר
לו לא מאלטגנינות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד
בן. אברהם חיון לו בן אבל אברהם יס לו בן שרי לא חלד אבל
שרה חלד אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל דבר אחר
הוציאו מחללם של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים וזה לשון
הבטתה מלמעלה למטה: (ו) והאמן בה. לא שאל לו אות על
זאת אבל על ירושת הארץ שאל לו אות ואמר לו כמה חלד:
ויחשבה לו צדקה. הקדוש ברוך הוא חשבה לאברהם
לזכות ולצדקה על האמונה שהאמין בו. דבר אחר כמה חלד
לא שאל לו אות אלא אמר לפניו האדיעני באיזה זכות יתקיימו

לַתֵּת לְךָ אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת
 לְרִשְׁתָּהּ: וְאָמַר לִיה אָנָּה יי דַּאֲפַקְתָּךְ מֵאֶרֶץ
 דְּכַשְׁדָּאִי לְמַתָּן לְךָ יֵת אֶרְעָא הָדָא לְמִירְתָּהּ:
 ה וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי יְהוֹה בְּמָה אֲדַע כִּי
 אֶרְשָׁנָה: וְאָמַר יי אֱלֹהִים בְּמָה אֲדַע אֲדִי
 אֶרְתִּינָה: ט וַיֹּאמֶר אֵלָיו קַחְהָ לִי
 עֲגֻלָּה מִשְׁלֶשֶׁת וְעֵז מִשְׁלֶשֶׁת וְאֵיל
 מִשְׁלֶשׁ וְתָר וְגֹזֵל: וְאָמַר לִיה קָרֵב קִדְמִי
 עֲגֻלִּין תִּלְתָּא וְעֵזִין תִּלְתָּא וְדִכְרִין תִּלְתָּ וְשַׁפְּנִינָא
 וְבַר יוֹנָה: י וַיִּקַּח־לוֹ אֶת־כָּל־אֵלֶּה
 וַיִּבְתֵּר אֹתָם בְּתוֹךְ וַיִּתֵּן אִישׁ־

רש"י

בה אמר לו הקדוש ברוך הוא בזכות הקרבנות: (ט) עגלה
 משלשת. שלש עגלים רמז לשלש פרים פר יום הכפורים ופר
 העלם דבר של צבור ועגלה ערופה: ועז משלשת. רמז
 לשעיר הגעשה בפנים ושעירי מוספין של מועד ושעיר חטאת
 יחיד: ואיל משולש. אשם ודאי ואשם חלוי וכבשה של חטאת
 יחיד: ותור וגזל. חור וכן יונה: (י) ויבתר אתם. חלק כל
 אחד לשני חלקים ואין המקרא יולא מידי פשוטו לפי שהיה

וְלֹא לִקְרֹאת רֵעֵהוּ וְאֶת־הַצֹּפֵר
 לֹא בְתָר: וְקָרַב קְדָמוּהִי יָת כָּל אֲלִין וּפְלִיג
 יִתְהוֹן בְּשׁוּה וְיִהֵב פְּלִגִּיא פְּלֹג לִקְבֵּל חֲבֵרִיה וְיִת
 עוֹפֵא לֹא פְּלִיג: יֵא וַיֵּרֶד הָעֵיט עַל־

רש"י

כורת ברית עמו לשמור הבטחתו להוריש לבניו את הארץ
 כדכתיב ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר וגו' ודך
 טורתי ברית לחלק בהמה ולעבד בין בחריה כמה שנאמר
 העובדים בין בחרי העגל אף כאן תגור עשן ולפיד אש אשר עבר
 בין הגזרים הוא שכותו של שכניה שהוא אש: ואת הצפור לא
 בתר. לפי שהאומות עובדי אלילים נמשלו לפרים ואלילים ושעירים
 שנאמר סבבוני פרים רבים וגו' ואומר האיל אשר ראית
 בעל הקרנים מלכי מדי ופרס. ואומר והאפיר השעיר מלך יון.
 וישראל נמשלו לבני יונה שנאמר יונתי בחגוי הסלע לפיכך בחר
 בהמה רמז שיהיו האומות כלים והולכים: ואת הצפור לא
 בתר. רמז שיהיו ישראל קיימין לעולם: (יא) העיט. הוא עוף
 על שם שהוא עט ושואף אל הגבלות לטוש עלי אוכל כמו
 וחטט אל השלל: על הפגרים. על הבתרים (ס"א) הפגרים
 מתרגמינן פוגליא אלא מתוך שהורגו לתרגם איש בחרו ויהב
 פלגיא נתחלף להם חיבת פגליא לפלגיא ותרגומו הפגרים פלגיא
 וכל המתרגם כן טועה לפי שאין להקיש בחרים לפגרים
 שבחרים תרגומו פלגיא ופגרים תרגומו פגליא לשון פגול כמו

הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם: וַנִּחַת
 עוֹפָא עַל פְּגִלָּא וְאַפְרַח יְתִהוֹן אֲבָרָם: יב וַיְהִי
 הַשֶּׁמֶשׁ לָבוֹא וְתִרְדְּמָה נִפְלָה עַל-
 אֲבָרָם וַהֲנֶה אֵימָה חֲשֻׁכָה גְדֹלָה
 נִפְלֹת עָלָיו: וַהֲוֶה שֶׁמֶשׂא לְמִיעַל וּשְׁנָתָא
 נִפְלֹת עַל אֲבָרָם וַהֲוֶה אֵימָה קָבֵל סְגִי נִפְלֹת
 עֲלוֹהֵי: יג וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדַע תֵּדַע
 כִּי-גֵר | יִהְיֶה זְרַעְךָ בְּאֶרֶץ לֹא

רש"י

פגול הוא לשון פגור: וישב. לשון נשיבה והפרחה כמו ישב
 רוחו רמז שיבא דוד בן ישי לכלותם ואין מניחים אותו מן
 השמים עד שיבוא מלך המשיח: (יב) והנה אימה וגו'. רמז
 לזרות וחשך של גליות: (יג) כי גר יהיה זרעך. משנולד יצחק
 עד שינאחו ישראל ממלכים ארבע מאות שנה. כיכל יצחק בן
 ששים שנה כשנולד יעקב ויעקב כשירד למלכים אמר ימי שני
 מגורי שלשים ומאת שנה הרי מאה ותשעים ובמלכים היו
 מאתים ועשר כמנין רד"ו הרי ארבע מאות שנה. ואם תאמר
 במלכים היו ארבע מאות הרי קהת מיורדי מלכים היה לא
 וחשוב שנותיו של קהת ושל עמרם ושמנים של משה שהיה
 כשינאחו ישראל ממלכים אין אחת מוצא אלא שלש מאות
 וחמשים ואחת כריך להוציא מהן כל השנים שחי קהת אחר

לָהֶם וְעֲבָדִים וְעַנּוֹ אַתֶּם אַרְבַּע
 מֵאוֹת שָׁנָה: וְאָמַר לְאַבְרָם מִדַּע תִּדַּע אֲרִי
 דִּירִין יְהוֹן בְּנִיךָ בְּאַרְעָא דְלָא דִּילְהוֹן וַיִּפְלְחוּן
 בְּהוֹן וַיַּעֲנוּן יְתֵהוֹן אַרְבַּע מֵאָה שָׁנִין: יֵד וְגַם
 אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דִּין אֲנֹכִי
 וְאַחֲרֵי־כֵן יֵצְאוּ בְּרַכְּשׁ גְּדוֹל: וְאַף יֵת
 עֲמָא דִּיִּפְלְחוּן בְּהוֹן דִּיִּין אָנָּא וּבִתְרַ כֵּן יִפְקוּן
 בְּקִנְיָנָא סְגִי: טו וְאַתָּה תָּבוֹא אֶל־
 אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּקְבְּרַ בְּשִׁיבָה
 טוֹבָה: וְאַתָּה תִּיעוֹל לְוֹת אֲבֹתֶיךָ בְּשָׁלוֹם תִּתְקַבֵּר

רש"י

לידת עמרם ושחי עמרם אחר לידת משה: בארץ לא לחם.
 ולא נאמר בארץ מצרים אלא לא להם משטולד יחזק ויגר
 אברהם וגו'. ויגר יחזק בגרר ויעקב גר בארץ חס לגור בארץ
 באנו: (יד) וגם את הגוי. וגם לרבות את הארבע מלכויות
 שאף הם כלים על ששעבדו את ישראל: דין אנכי. בעשר
 מכות: ברכוש גדול. בממון גדול כמו שנאמר וינצלו את
 מצרים: (טו) ואתה תבא. ולא תראה כל אלה: אל אבותיך.
 אביו עובד כוכבים והוא מצטוו שיבא אליו ללמדך שיעשה תרח
 תשובה: תקבר בשיבה טובה. בשו שיעשה ושמעאל תשובה

בְּסִיבֵי טָבָא: מִן וְדוֹר רַבִּיעִי יֵשׁוּבוּ
הֵנָּה כִּי לֹא־שָׁלֵם עֵוֹן הָאֲמֹרִי עַד־
הֵנָּה: וְדָרָא רַבִּיעָא יִתְּבוּן הָכָא אֲרִי לֹא שָׁלִים
חוּבָא דְאֲמֹרָא עַד כְּעֵן: יִי וְיֵהִי הַשְּׁמַשׁ
בָּאָה וְעַלְמָה הִיא וְהֵנָּה תִנּוֹר עֵשֶׁן
וְלִפִּיד אֵשׁ אֲשֶׁר עָבַר בֵּין הַגְּזָרִים
הָאֵלֶּה: וְהָיָה שְׁמֶשׁא עֲלֵת וְקִבְלָא הָיָה וְהָיָה
תִנּוֹר דִּתְנֵן וּבַעֲדֵי דְאֶשְׁתָּא דִּי עָדָא בֵּין פִּלְגִּיא

רש"י

בימיו ולא יאל עשו לחרבות רעה בימיו ולפיכך מת חמס שנים
קודם זמנו וכו' ביום מרד עשו: (טז) ודור רביעי ישוב חנה.
לאחר שיגלו למצרים יהיו שם שלשה דורות והרביעי יאבדו לארץ
הזאת לפי שבארץ כנען היה מדבר עמו וברח בריח זו כדכתיב
לחם לך לחם הארץ הזאת לרשעה וכן היה יעקב ירד למצרים
לא וחשוב דורותיו יהודה פרץ וחזרון וכלב בן חזרון מבאי
הארץ היתה: כי לא שלם עון האמורי. להיות משחלח מארצו
עד אורחו זמן שאין הקדוש ברוך הוא נפרע מאומה עד
שחמלח סלחה שנאמר בסאסאה בשלחה חריבנה: (יז) ויהי
השמש באה. כמו ויהי הם מריקים שקיהם. ויהי הם קוברים
אין כלומר ויהי דבר זה: השמש באה. שקעה: ועלמה היתה.
חשך היום: והנה תנור עשן וגו'. רמז לו שיפלו המלכויות

הָאֵלִין: יח בַּיּוֹם הַהוּא פָּרַת יְהוָה
 אֶת־אֲבָרֶם בְּרִית לֵאמֹר לְזִרְעֲךָ
 נָתַתִּי אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת מִנְּהַר
 מִצְרַיִם עַד־הַנָּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרַת:
 בַּיּוֹמָא הַהוּא גָּזַר יי עִם אֲבָרֶם קִים לְמִימָר לְבָנֶיךָ
 יִהְיֶינָה יְת אֶרְעָא הָדָא מִן נְהָרָא דְמִצְרַיִם וְעַד
 נְהָרָא רַבָּא נְהָרָא פָּרַת: יט אֶת־הַקֵּינִי וְאֶת־

רש"י

עובדי אלילים בגיהנם: באה. טעמו למעלה לכך הוא מבואר
 שצאה כבר ואם היה טעמו למטה באל"ף היה מבואר כשהיא
 שוקעת. ואי אפשר לומר כן שהרי כבר כתוב ויהי השמש לבא
 והעברת חנור עשן לאחר מכן היתה נמלא שכבר שקעה. וזה
 חלוק בכל חיצה לשון נקבה שיסודה שתי אותיות כמו בא הם
 שב כשהטעם למעלה לשון עבר הוא כגון זה וכגון ורחל צאה.
 קמה אלומתי. הגה שבה יבמתך. וכשהטעם למטה הוא לשון
 הווה דבר שנעשה עכשיו והולך כמו צאה עם האלף. בערב היא
 צאה ובבקר היא שבה: (יח) לזרעך נתתי. אמירתו של הקדוש
 ברוך הוא כאלו היא עשויה: הנָהָר הגדול נהר פרת. לפי
 שהוא לבוק לארץ ישראל קוראהו גדול אף על פי שהוא מאוחר
 בארבעה נהרות היוצאים מעדן שנאמר והנהר הרביעי הוא
 פרת. משל הדיוט עבד מלך מלך. הדבקה לשקוור וישתחוו לך:

הַקִּנְיִי וְאֶת הַקְּדֻמָּיִי: יֵת שְׁלֵמָאִי וְיֵת
 קִנְיָאִי וְיֵת קְדֻמֹּנָאִי: כ וְאֶת־הַחֲתִי וְאֶת־
 הַפְּרִזִּי וְאֶת־הַרְפָּאִים: וְיֵת חֲתָאִי וְיֵת
 פְּדֻזָּאִי וְיֵת גְּבֻדָּאִי: כא וְאֶת־הָאֻמְרִי וְאֶת־
 הַכְּנַעֲנִי וְאֶת־הַגִּרְגָּשִׁי וְאֶת־הַיְבוּסִי:
 וְיֵת אֲמֹרָאִי וְיֵת כְּנַעֲנָאִי וְיֵת גִּרְגָּשָׁאִי וְיֵת
 יְבוּסָאִי: ס מִזֵּא וְשָׂרִי אֵשֶׁת אֲבָרָם
 לֹא יִלְדָּה לוֹ וְלֶה שְׂפָחָה מִצְרִית
 וְשָׁמָּה הָגָר: וְשָׂרִי אֶתֶּת אֲבָרָם לֹא יִלְדֶּת לִיהָ
 וְלֶה אִמָּתָא מִצְרִיתָא וְשָׁמָּה הָגָר: ב וְהָאֻמְרִי
 שָׂרִי אֶל־אֲבָרָם הִנֵּה־נָא עֲצָרְנִי

רש"י

(יט) את הקיני. עשר אומות יש כאן ולא נתן להם חלק
 שבעה גוים והשלשה אדום ומואב ועמון והם קיני קניזי קדמוני
 עתידים להיות ירושה לעתיד שנאמר אדום ומואב משלוח ידם
 ובני עמון משמעם: (כ) ואת הרפאים. ארץ עוג שנאמר בה
 ההוא יקרא ארץ רפאים: (א) שפחה מצרית. בת פרעה
 היתה כשראה נסים שנעשו לשרה אמר מוטב שתאהב בתי שפחה
 בבית זה ולא גבירה בבית אחר: (ב) אולי אבנה בממנה. לימד

יְהוָה מְלָדָת בֹּא-נָא אֶל-שְׂפַחְתִּי
 אוֹלִי אֲבָנָה מִמָּנָה וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם
 לְקוֹל שָׂרִי: וַאֲמַרְתָּ שָׂרִי לְאֲבָרָם הֲאֵא כָעַן
 מִנְעָנִי יי מִלְמִילַד עוֹל כָּעַן לֹות אִמָּתִי מָאִים
 אֲתִבְנִי מִנָּה וְקָבִיל אֲבָרָם לְמִימַר שָׂרִי:
 ג וַתִּקַּח שָׂרִי אִשָּׁת אֲבָרָם אֶת-
 הָגֵר הַמִּצְרִית שְׂפַחְתָּהּ מִקֵּץ עֶשְׂרֵי
 שָׁנִים לְשִׁבְתָּ אֲבָרָם בָּאָרֶץ כְּנָעַן
 וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאֲבָרָם אִשָּׁה לוֹ
 לְאִשָּׁה: וַדְּבַרְתָּ שָׂרִי אֶתְּ אֲבָרָם יְתֵ הָגֵר
 מִצְרִיתָא אִמָּתָהּ מִסּוּף עֶשְׂרֵי שָׁנִין לְמַתָּב אֲבָרָם
 בָּאָרֶץ דְּכְנָעַן וַיִּהְיֶה יְתֵהּ לְאֲבָרָם בַּעֲלָהּ לִיהּ

רש"י

על מי שאין לו בנים שאינו בנוי אלא הרום: אבנא ממנא.
 בזכות שאכנים נרתי לחוד ביתי: לקול שרי. לרוח הקדש שבה:
 (ג) ותקח שרי. לקחתה בדברים אשריך שזכית לידבק בגוף
 קדוש כזה: מקץ עשר שנים. מועד הקבוע לאשה ששהתה
 עשר שנים ולא ילדה לבעלה חייב ליסא אחרת: לשבת אברם
 וגר. מגיד שאין ישיבת חוזה לארץ עולה מן המנוח לפי שלא

לְאַנְתּוֹ: ד וַיָּבֹא אֶל-הַגֵּר וַתֹּהַר וַתֵּרָא
בִּי הָרְתָה וַתִּקַּל גְּבֻרָתָהּ בְּעֵינֶיהָ:
וְעַל לֹת הַגֵּר וְעַדִּיאת וַחֲזוֹת אָרִי עַדִּיאת וקָלַת
רַבְּנָתָה בְּעֵינֶיהָ: ה וַתֹּאמֶר שָׂרִי אֶל-
אַבְרָם חֲמִסִּי עָלֶיךָ אֲנֹכִי נָתַתִּי
שְׂפָחָתִי בְּחִיקְךָ וַתֵּרָא בִּי הָרְתָה
וְאִקַּל בְּעֵינֶיהָ יִשְׁפֹּט יְהוָה בֵּינִי
וּבֵינֶיהָ: וַאֲמַדַּת שָׂרִי לְאַבְרָם דִּין לִי עַלְךָ אָנָּה
יְהִיבִית אִמִּיתִי לָךְ וַחֲזוֹת אָרִי עַדִּיאת וקָלִית בְּעֵינֶיהָ
יְדִין יְיָ בֵּינִי וּבֵינֶךָ: ו וַתֹּאמֶר אַבְרָם אֶל-

רש"י

נאמר לו' ואעשך לבוי גדול עד שכל לארץ ישראל: (ד) ויבא
אל הגר ותהר. מביאה ראשונה: ותקל גבורתה בעיניה.
אמרה שרי זו אין סתרה בגלויה מראה עצמה כאלו היא נדקת
ואינה נדקת שלא זכתה להריון כל השנים הללו ואני נתעברתי
מביאה ראשונה: (ה) חמסי עליך. חמס העשוי לי עליך אני
מטיל העונש כשהתפללת להקדוש ברוך הוא מה תתן לי ואנכי
הולך עירי לא התפללת אלא עליך והיה לך להתפלל על שנינו
והייתי אני נפקדת עמך. ועוד דכריך אתה חומס ממני שאתה
שומע בזיוני ושוחק: אנכי נתתי שפחתי וגו' ביני וביניך.

שָׂרִי הִנֵּה שֹׁפְחֶתָךְ בְּיָדְךָ עֲשֵׂי-לָהּ
הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וְתַעֲנֶנָּה שָׂרִי וְתִבְרַח
מִפְּנֵיהָ: וְאָמַר אֲבָרָם לְשָׂרִי הֲאֵאֱמַתִּיךָ בְּיָדֶיךָ
עֲבִידִי לָהּ כְּדַתְקִין בְּעֵינַיִכִי וְעֲנִיתָהּ שָׂרִי וְעָרַקְתָּ
מִקְדָּמָהּ: וַיִּמְצְאָהּ מֶלֶאכָה יְהוָה עַל-
עֵין הַמַּיִם בַּמִּדְבָּר עַל-הָעֵין בְּרָרָךְ
שׁוֹר: וְאִשְׁכָּחָהּ מֶלֶאכָא דִּי עַל עֵינָא דְמִיָּא
בַּמִּדְבָּרָא עַל עֵינָא בְּאַרְחָא דְחֻגְרָא: וַיֹּאמֶר
הָגֵר שֹׁפְחֶת שָׂרִי אֵי-מִזָּה בָּאת
וְאָנֹכִי תִלְכִּי וְתֹאמַר מִפְּנֵי שָׂרִי
גְּבַרְתִּי אֲנֹכִי בִרְחֹת: וְאָמַר הָגֵר אֲמַתָּא
דְּשָׂרִי מִנֵּן אַתְּ אֲתִיָּא וּלְאֵן אַתְּ אֲזֻלָּא וְאָמַרְתָּ מִן
קָדָם שָׂרִי רַבְּנָתִי אֲנָא עָרַקָא (ג"י עֲרַקְתָּ):

רש"י

כל כינך שבמקרא חסר וזה מלא קרי ביה וביניך (וראה לומר
טבח לנקה) שהכניסה עין הרע בעיבורה של הגר והפילה
עובדה הוא שהמלאך אומר להגר הנך הרה והלא כבר הרחה
והוא מבשר לה שחור אלא מלמד שהפילה הריון הראשון:
(ו) ותענה שרה. היטה מעבדות בה בקושי: (ח) אי מזה

ט וַיֹּאמֶר לָהּ מֵלֶאךָ יְהוָה שׁוּבִי
 אֶל־גְּבֻרָתְךָ וְהִתְעַנִּי תַּחַת יְדֵיהָ:
 וַאֲמַר לָהּ מֵלֶאכָא דִּי תוּבִי לוֹת רְבוּנְתְךָ
 וְאַשְׁתַּעֲבָדִי תַּחֲוֹת יְדֵהָ: י וַיֹּאמֶר לָהּ
 מֵלֶאךָ יְהוָה הִרְבָּה אֲרֻבָּה אֶת־
 זִרְעֶךָ וְלֹא יִסָּפֵר מִרְבּוֹ: וַאֲמַר לָהּ מֵלֶאכָא
 דִּי אֲסַגָּא אֲסַגִּי יָת בְּנִיכִי וְלֹא יִתְמַנּוּן מִסַּגִּי:
 יא וַיֹּאמֶר לָהּ מֵלֶאךָ יְהוָה הִנֵּךְ
 הָרָה וּילֻדְתְּ בֶן וְקִרְאֵת שְׁמוֹ
 יִשְׁמַעֵאל כִּי־שָׁמַע יְהוָה אֶל־עֲנִיֶּךָ:
 וַאֲמַר לָהּ מֵלֶאכָא דִּי הָא אֶת מַעֲדִיא וְתִלְדִּין בָּר

רשי

באת. מהיכן באת יודע היה אללל לכן לה פתח ליכנס עמה
 בדברים. ולקון חי מזה היה המקום שחאמר עליו מזה חני
 בזה: (ט) ויאמר לה מלאך ה' וגו'. על כל חמירה היה
 שלוח לה מלאך אחר לכך נאמר מלאך בכל חמירה וחמירה:
 (יא) הנך חרה. כשתשובי תהרי כמו הנך חרה לאשת מנוח:
 וילדת בן. כמו וילדת ודומה לו יושבת בלבטון מקוננת
 בחרוס: וקראת שמו. טווי הוא כמו שחמר לזכר וקראת את

וְתִקְרֶינָה שְׁמִיָּה יִשְׁמַעֲלֵה אֲרִי קָבִיל יי צְלוֹתֶיךָ:
 יב וְהוּא יִהְיֶה פֶּרָא אָדָם יָדוּ בְּכָל
 וִיד כָּל בּוּ וְעַל-פָּנָי כָּל-אֲחִיו
 יִשְׁכֹּן: וְהוּא יִהְיֶה מְרֹד בְּאֲנָשָׁא הוּא יִהְיֶה צָרִיךְ
 לְכָלָּא וִידָא דְבְנֵי אֲנָשָׁא יְהוֹן צָרִיכִין לֵיהּ וְעַל אִפִּי
 כָּל אֲחוּהֵי יִשְׂרָאֵל יג וְתִקְרָא שֵׁם-יְהוָה
 הַלְבָּר אֵלֶיהָ אֶתְּהָ אֵל רָאִי כִי
 אֲמַרְהָ הִגָּם הֵלֶם רָאִיתִי אַחֲרֵי
 רָאִי: וְצִלְיָאת בְּשִׁמָּא דִּי דִּמְתַּמְלִל עֲמָה אֲמַרְת
 אֶתְּ הוּא אֱלֹהָא דְחַזִּי כְלָא אֲרִי אֲמַרְת הַבְּרַם הָכָא
 (ג"י הָאֵף אֲנָא) שְׂרַתִּי חַזִּיא בְּתַר דְּאֶתְגַּלִּי לִי:

רש"י

שמו ילחק: (יב) פרא אדם. אוהב מדברות לצוד חיות כמו
 שכתוב וישב במדבר פארן והי רובה קשת: יד בבל. לסטים:
 ויד כל בו. הכל שונאין אותו ומתגרין בו: ועל פני כל אחיו
 ישכון. שיהיה זרעו גדול: (יג) אתה אל ראי. נקוד חטף
 המז מפני שהוא שם דבר חלוה הראיה שרואה בעלבונו של
 עובדין (ס"ח) דבר אחר חסה אל ראי משמע שהוא רואה הכל
 ואין שום דבר רואה אותו: הגם הלב. לשון חימה וכי סבורה

יד על-בן קרא לבאר באר לחי
 ראוי הנה בין-קדש ובין ברד: על בן
 קרא לבארא בארא דמלאך קימא אתחזי עליה הא
 (היא) בין רקם ובין חגרא: טו ותלד הגר
 לאברהם בן ויקרא אברהם שם-בנו
 אשר-ילדה הגר ישמעאל: וילדת
 הגר לאברהם בר וקרא אברהם שום בריה דילדת
 הגר ישמעאל: טז ואברהם בן-שמונים
 שנה ושש שנים בלדת-הגר את-
 ישמעאל לאברהם: ואברהם בר תמנן ושש

רשי

הייתי שאף הלום במדברות ראיתי שלוחו של מקום אחרי רואי
 אותם בביתו של אברהם ששם הייתי רגילה לראות מלאכים
 ותדע שהיתה רגילה לראות שהרי מנוח ראה את המלאך פעם
 אחת ואמר מות נמות וזו ראתה ארבעה זה אחר זה ולא חרדה:
 (יד) באר לחי רואי. כחרגומו בירא דמלאך קימא איתחזי
 עליה: (טו) ויקרא אברהם שם וגר. אף על פי שלא שמע
 אברהם דברי המלאך שאמר וקראת שמו ישמעאל שרתה רוח
 הקדש עליו וקראו ישמעאל: (טז) ואברהם בן שמונים וגר.
 לשבחו של ישמעאל נכתב להאדיע שהיה בן שלש עשרה שנה

שָׁנִין כֹּד יִלְדֵת הָגֵר יֵת יִשְׁמַעְאֵל לְאַבְרָם: פ
 יז א וַיְהִי אַבְרָם בֶּן-תְּשֻׁעִים שָׁנָה
 וַתֵּשַׁע שָׁנִים וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-אַבְרָם
 וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי-אֵל שְׂדֵי הַתְּהֵלֶךְ
 לְפָנַי וְהָיָה תָמִים: וְהָיָה אַבְרָם בֶּר תְּשֻׁעִין
 וַתֵּשַׁע שָׁנִין וַאֲתַגְּלִי יי לְאַבְרָם וַאֲמַר לִיה אָנָּה אֵל
 שְׂדֵי פֶלַח קַדְמִי וְהָיָה שְׁלִים: ב וַאֲתַנָּה
 בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינָךְ וְאַרְבֶּה אֹתָךְ
 בְּמֵאֵד מְאֹד: וַאֲתַן קִנְיִי בֵּין מִימְרֵי וּבֵינָךְ

רש"י

כסנימול ולא עכב: (א) אני אל שדי. אני הוא שיש לי
 באלהותי לכל בריה ולפיכך התהלך לפני ואהיה לך לאלוה
 ולפטרונו. וכן כל מקום שהוא במקרא פרושו כך די שלו והכל
 לפי הענין: התהלך לפני. כתרוממו פלח קדמי הדבק
 בעבודתי: והיה תמים. אף זה עווי אחר עווי היה שלם בכל
 נסיונותי ולפי מדרשו התהלך לפני במזות מילה ובדבר הזה
 תהיה תמים שכל זמן שהערכה כך אתה בעל מוס לפני. דבר
 אחר והיה תמים עכשו אתה חסר חמש אברים שתי עינים שתי
 אזנים וראש הגויה אוסיף לך אות על שמך ויהיו מנין ארתיחד
 רמ"ח כמנין אברים: (ב) ואתנה בריתי. ברית של אהבה

וְאֶסְגִּי יָתֶךָ לַחֲדָא לַחֲדָא: ג וַיִּפֹּל אֲבָרָם
עַל-פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֵתוּ אֱלֹהִים
לֵאמֹר: וַנִּפֹּל אֲבָרָם עַל אַפּוֹהִי וּמִלִּיל עֲמִיהָ יי
לְמִימָד: ד אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אֵתְךָ
וְהָיִיתָ לְאֵב הַמּוֹן גוֹיִם: אָנָּה הָא (גִּזֹּר
בנ"י איננו) קִימִי עֲמָךְ וּתְהִי לְאֵב סְגִי עֲמָמִין:
ה וְלֹא-יִקְרָא עוֹד אֶת-שְׁמֶךָ אֲבָרָם
וְהָיָה שְׁמֶךָ אֲבָרָהֶם כִּי אֲב-הַמּוֹן
גוֹיִם נִתְתִּיךָ: וְלֹא יִתְקַרֵּי עוֹד יְת שְׁמֶךָ
אֲבָרָם וַיְהִי שְׁמֶךָ אֲבָרָהֶם אָרִי אֵב סְגִי עֲמָמִין
יִהְיֶה: ו וְהִפְרַתִּי אֶתְךָ בְּמָאֵד בְּמָאֵד

רש"י

וצרית הארץ להוריקה לך על ידי מלוא ז': (ג) ויפל אברם
על פניו. ממורא השכינה שעד שלא מל לא היה בו כח לעמוד
ורוח הקדש נצבת עליו וזה שנאמר צלעם נופל וגלוי עינים
(צבריתא דרבי אלעזר מלאתי כן): (ה) כי אב המון גוים. ל'
נוטריקון של שמו ור"ש שהיתה בו בתחלה שלא היה אז אלא
לארם שהוא מקומו ועכשיו אז לכל העולם. ואפלו ר"ש שהיה
בו מתחלה לא זזה ממקומה שאף יו"ד של שרי נתרעמה על

וּנְתַתִּיךָ לְגוֹיִם וּמַלְכִּים מִמֶּךָ יֵצְאוּ:
וּאֲפִישׁ יָתֶךָ לַחֲדָא לַחֲדָא וְאֶתְגַּנֵּף לְכַנְשֵׁן וּמַלְכִּין
דְּשְׁלִיטִין בְּעַמְמֵיָא מִנֶּךָ יִפְקֹון: שְׂבִיעִי
וְהִקְמֹתִי אֶת־בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ
וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לְבְרִית
עוֹלָם לְהִיּוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזֶרְעֶךָ
אַחֲרֶיךָ: וְאֲקִים יְת קִימִי בֵּין מִימְרִי וּבֵינְךָ וּבֵין
בְּנֶיךָ בְּתָרֶךָ לְדֹרֵיהֶן לְקִים עָלֶם לְמַהֲוִי לְךָ
לֹאֵלֶּהָ וּלְבְּנֶיךָ בְּתָרֶךָ: ה וּנְתַתִּי לְךָ
וּלְזֶרְעֶךָ אַחֲרֶיךָ אֶת אֶרֶץ מִגְרֶיךָ
אֶת כָּל־אֶרֶץ כְּנָעַן לְאַחֲזַת עוֹלָם
וְהִיִּיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים: וְאַתָּן לְךָ וּלְבְּנֶיךָ
בְּתָרֶךָ יְת אֶרְעָא תוֹתְבוֹתָךְ יְת כָּל אֶרְעָא דְכְּנָעַן

דְּשִׁי

השכינה עד שהוסיפה ליהושע שנאמר ויקרא משה להושע בן
נון יהושע: (ו) ונתתיך לגוים. ישראל ואדום שהרי ישמעאל
כבר היה לו ולא היה מבשרו עליו: (ז) וחקמותי את בריתי.
ומה היא הברית להיות לך לאלהים: (ח) לאחזת עולם. ושם

לְאַחֲסַנֶּת עָלֶם וְאַהוּי לְהוֹן לְאַלְהָא: ט וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים אֶל־אַבְרָהָם וְאַתָּה אֶת־
 בְּרִיתִי תִשְׁמַר אֶתָּה וְזֶרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ
 לְדֹרֹתָם: וַאֲמַר יי לְאַבְרָהָם וְאַתָּה יֵת קִימִי תִטַּר
 אֶת וּבְנֶיךָ בְּתֶרֶךְ לְדֹרֵיהוֹן: י וְזֹאת בְּרִיתִי
 אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין
 זֶרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ הַמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר:
 דָּא קִימִי דִּי תִטְרוֹן בֵּין מִימְרֵי וּבֵינֵיכֹן וּבֵין בְּנֶיךָ
 בְּתֶרֶךְ מִגְזֵר לְכֹן כָּל דְּכוּרָא: יא וְנִמְלִיתֶם
 אֶת בְּשַׂר עֲרִלְתְּכֶם וְהָיָה לְאוֹת
 בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם: וְתִגְזְרוּן יֵת בְּשָׂרָא
 רש"י

אהיה לכם לחללים אצל בן ישראל הדור בחו"ל כמו שאין
 לו חלוקה: (ט) ואתה. וי"ו ז' מוסיף על ענין ראשון אני הגה
 בריתי איתך ואתה הוי זהיר לשמרה ומה היא שמירתה:
 (י) וזאת בריתי אשר תשמרו וגו' המול לכם וגו'. ביני
 וביניכם וגו'. אותם של עכשיו: ובין זרעך אחריך.
 העתידין להולד אחריך: המול. כמו להמול כמו שאתה אומר
 עשות כמו לעשות: (יא) ונמלתם. כמו ומלתם והגו"ן בו יתירה

דְּעַרְלֶתְכוֹן וְתֵהִי (נ"י וְתֵהֵא) לָאֵת קָיָם בֵּין מִימְרֵי
וּבִינֵיכוֹן: יב וּבֶן-שְׁמֹנֶת יָמִים יִמּוֹל
לָכֶם כָּל-זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יֵלִיד בֵּית
וּמִקְנֵת-כֶּסֶף מִכָּל בֶּן-נָכָר אֲשֶׁר
לֹא מִזְרַעְךָ הוּא: וְבַר תִּמְנִיא יוֹמִין יִתְגַּזֵּר
(נ"י יְגֹזֵר) לָכוֹן כָּל דְּכוּרָא לְדֹרֹתֵיכוֹן יְלִידֵי בֵיתָא
וּזְבִינֵי כֶסֶף מִכָּל בַּר עֲמֻמִּין דְּלֹא מִבְּנֵי הוּא:
יג הַמּוֹל | יִמּוֹל יֵלִיד בֵּיתְךָ וּמִקְנֵת
כֶּסֶף וְהִיתָה בְּרִיתִי בִּבְשָׂרְכֶם
לְבְרִית עוֹלָם: אֲתִגְזֹרָא יִתְגַּזְרוּן (נ"י מְגֹזֵר
יְגֹזֵר) יֵלִיד בֵּיתְךָ וּזְבִין כֶּסֶף וְתֵהִי קִימִי
בִּבְשָׂרֵיכוֹן לְקָיָם עָלֶם: יד וְעֵרַל | זָכָר

רש"י

ליסוד הנזכר בו לפרקים כמו נ' של נשך ונ' של נושא. (ונמלחם
כמו ונשאחם אזכר ימול לשון יפעל כמו יעשה יאכל) (ברש"י יסן
חינו): (יב) יליד בית. שילדתו השפחה בבית: ומקנת כסף.
שקנאו משנולד: (יג) המול ימול יליד ביתך. כאן כפל עליו
ולא אמר לשמונה ימים ללמדך שיש יליד בית נמול לאחר
שמונה ימים כמו שפורש במסכת שבת: (יד) וערל זכר. כאן

אֲשֶׁר לֹא יְמוּל אֶת־בֶּשֶׂר עֲרֻלָּתוֹ
 וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיהָ אֶת־
 בְּרִיתִי הַפָּר: וְעַל דְּכוּדָא דִּי לֹא יִגְזֹר יֵת
 בֶּשֶׂר עֲרֻלָּתִיהָ וַיִּשְׁתַּיֵּצִי אִנְשָׁא הֵיא מֵעַמִּיהָ יֵת
 קִימִי אֲשַׁנִּי: ס טו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־
 אֲבִרְהָם שְׂרִי אֶשְׁתֶּךָ לֹא־תִקְרָא
 אֶת־שְׁמָהּ שְׂרִי כִּי שָׂרָה שְׁמָהּ: וַאֲמַר
 יי לֹא־אֲבִרְהָם שְׂרִי אֶתְּתֶךָ לֹא תִקְרִי יֵת שְׁמָהּ שְׂרִי
 אֲרִי שָׂרָה שְׁמָהּ: טז וּבִרְכַּתִּי אֹתָהּ וְגַם
 נָתַתִּי מִמֶּנָּה לָּךְ בֶּן וּבִרְכַּתִּיהָ
 וְהִיְתָה לְגוֹיִם מְלִכֵי עַמִּים מִמֶּנָּה

רש"י

למד שהמילה בלוחו מקום שהוא ניכר בין זכר לנקבה: אשר
 לא ימול. משיגיע לכלל עונשין ונכרתה. אבל לביו חין עונש
 עליו כרת אבל עובר בעשה: ונכרתה הנפש. הולך ערירי
 ומת קודם זמנו: (טו) לא תקרא את שמה שרי. דמשמע
 שרי לי ולא לאחרים. כי שרה סתם שמה שחאה שרה על כל:
 (טז) וברכתי אותה. ומה היא הברכה שחזרה לנערותה
 שנאמר היטה לי עדנה: וברכתי. בהנקת שדים כשנלכרה

יְהִי־נָא: וְאֶבְרַךְ יִתֵּה וְאִף אֶתֵּן מִנֶּה לָּךְ בָּר
וְאֶבְרַכְנָה וּתְהִי לְכֹנָשִׁין מַלְכִין וְשְׁלִיטִין בְּעַמְּמִיא
מִנֶּה יְהוֹן: יז וַיִּפֹּל אֲבָרָהָם עַל־פָּנָיו
וַיִּצְחַק וַיֹּאמֶר בְּלִבּוֹ הֲלֹבֶן מֵאֵה־
שָׁנָה יוֹלֵד וְאִם־שָׁרָה הִבֵּת־תִּשְׁעִים
שָׁנָה תֵּלֵד: וַנִּפֹּל אֲבָרָהָם עַל אִפְוֵהוּ וַחֲדִי
וַאֲמַר בְּלִבִּיהָ הֲלִבֵּר מֵאֵה שָׁנִין יְהִי וְלֵד וְאִם שָׁרָה
הִבֵּת תִּשְׁעִין שָׁנִין תֵּלִיד: יח וַיֹּאמֶר

רש"י

לכך ביום משתה של יצחק שהיו מרננים עליהם שהביאו חסופי
מן הסוק ואומרים בננו הוא והביאה כל אחת בנה עמה
ומניקתה לא הביאה והיא הגיקה את כלם. הוא שנאמר הגיקה
בנים שרה (בראשית רבה רמזה במקלת): (יז) ויפל אברהם
על פניו ויצחק. זה חרגס אונקלוס לשון שמחה וחדי ושל
שרה לשון מחוד למדת שאברהם האמין ושמח ושרה לא
האמינה ולגלגה וזהו שהקפיד הקדוש ברוך הוא על שרה ולא
הקפיד על אברהם: הלבן. יש תמיהות שהן קיימות כמו הגלגה
נגלית. הרואה אתה. אף זו היא קיימת וכך אמר בלבו הגעשה
חסד זה לאחר מה שהקדוש ברוך הוא עשה לי: ואם שרה
הבית תשעים שנה. היתה כדאי לילד. ואף על פי שדורות

אֲבָרָהָם אֶל־הָאֱלֹהִים לוֹ יִשְׁמַעְעָל
 יַחִיָּה לְפָנָיִךְ: וַאֲמַר אֲבָרָהָם קֹדֶם יְיָ לֹוִי
 יִשְׁמַעְעָל יִתְקִים קֹדְמָךְ: יט וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 אֲבֹל שְׂרָה אִשְׁתְּךָ יִלְדֶת לְךָ בֵּן
 וְקָרָאתָ אֶת־שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמַתִּי

רש"י

הראשונים היו מולידים בני חמש מאות שנה בימי אברהם
 נתמעטו השנים כבר וזא תקות כח לעולם. ולא ולמד מעשרה
 דורות שמנח ועד אברהם שמהרו תולדותיהם בני ששים ובני
 שבעים: (יח) לוֹ יִשְׁמַעְעָל יַחִיָּה. הלווי שיהיה ישמעאל חני
 כדאי לקבל מתן שכר כזה: יַחִיָּה לְפָנָיִךְ. יהיה ביראתך כמו
 התהלך לפני. פלח קדמי: (יט) אֲבֹל. לשון אמתת דברים וכן
 אכל אשמים אנחנו אכל בן אין לה: וְקָרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק.
 על שם הצחוק. ויש אומרים על שם עשרה נסיונות ותשעים
 שנה של שרה ושמונה ימים שנמול ומאה שנה של אברהם
 נס"א ואת בריתי למה נאמר הרי כבר כתיב ואתה את בריתי
 תקמור אתה וזרעך וגו' אלא לפי שאומר והקימותי וגו' יכול
 בני ישמעאל ובני קטורה בכלל הקיום תלמוד לומר והקמתי
 את בריתי אתו ולא עם אחרים). ואת בריתי אקים את יצחק
 למה נאמר אלא למד שהיה קדוש מבטן. ד"א אמר רבי אבא
 מכאן למד קל וחומר בן הגבירה מכן האמה כתיב הגה ברכתי
 אותו והרביתי אותו והפרייתי אותו זה ישמעאל וקל וחומר ואת

אֶת־בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם
 לְזֵרְעוֹ אַחֲרָיו: וַאֲמַר יי בְּקוֹשָׁט שָׂרָה
 אֶתְתֶּךָ תֵּלִיד לְךָ בֶּר וְתִקְרִי יְת שְׁמִיה יִצְחָק וְאָקִים
 יְת קִימִי עֲמִיה לָקִים עָלֶם לְבְנוֹהִי בְתֵרוֹהִי:
 ב וְלִישְׁמַעְעָאֵל שְׁמַעְתִּיךָ הִנֵּה |
 בִּרְכָתִי אִתּוֹ וְהַפְרִיתִי אִתּוֹ
 וְהִרְבִּיתִי אִתּוֹ בְּמֵאד מְאֹד שְׁנַיִם־
 עָשָׂר נְשִׂאִם יוֹלִיד וּנְתַתִּיו לְגוֹי
 גָּדוֹל: וְעַל יִשְׁמַעְעָאֵל קִבְּלִית צְלוֹתְךָ הֵא בְרָכִית
 יְתִיה וְאַפֵּשׁ יְתִיה וְאַסְגִּי יְתִיה לַחֲדָא לַחֲדָא תַרִּין
 עָשָׂר רַבְרַבִּיא יִלִּיד וְאַתְנַנְיָה לָעַם סָגִי:
 כא וְאֶת־בְּרִיתִי אָקִים אֶת־יִצְחָק
 אֲשֶׁר תֵּלִד לְךָ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה
 בַּשָּׁנָה הָאַחֲרֶת: וְיְת קִימִי אָקִים עִם יִצְחָק
 דִּי תֵלִיד לְךָ שָׂרָה לְזִמְנָא הָדִין בְּשֵׁתָא אַחֲרִנְתָּא:

רש"י

בריתי אקים אח יצחק: את בריתי. ברית המילה תהא מסורה
 לזרעו של יצחק: (כ) שנים עשר נשיאים. כעננים יכלו כמו

כב וַיִּכַּל לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיַּעַל אֱלֹהִים
 מֵעַל אֲבָרָהָם: וְשִׁיחֵי לְמַלְאָא עֲמִיָּה וְאַסְתָּלֵק
 יִקְרָא דִּי מַעְלוּוֹהִי דְאַבְרָהָם: כג וַיִּקַּח
 אֲבָרָהָם אֶת־יִשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ וְאֵת כָּל־
 יְלִידֵי בֵיתוֹ וְאֵת כָּל־מִקְנֵת כֶּסֶף
 כָּל־זָכָר בְּאַנְשֵׁי בֵית אֲבָרָהָם וַיָּמַל
 אֶת־בָּשָׂר עֶרְלָתָם בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
 כָּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֹתוֹ אֱלֹהִים: וּדְבַר
 אֲבָרָהָם יֵת יִשְׁמַעְאֵל בְּרִיה וְיֵת כָּל יְלִידֵי בֵיתָהּ
 וְיֵת כָּל זְבִינֵי כֶסֶפִּיהָ כָּל דְּכוּרָא בְּאַנְשֵׁי בֵית
 אֲבָרָהָם וּגְזֹר יֵת בְּשָׂרָא דְעֶרְלָתָהוֹן בְּכֶרֶן יוֹמָא
 הַדִּין כְּמָא דִּי מַלִּיל עֲמִיָּה יי: מִפְּטִיר
 כד וְאַבְרָהָם בֶּן־תְּשַׁעִים וְתֵשַׁע

רש"י

נְסִיחִים וְרוּחַ: (כב) מֵעַל אֲבָרָהָם. לָשׁוֹן נִקְיָה הוּא כֻלְּפִי
 שְׂכִינָה. וּלְמַדְנוּ שֶׁהַלְדִּיקִים מִרְכַּבְתּוֹ שֶׁל מָקוֹס: (כג) בְּעֶצֶם
 הַיּוֹם. צוֹ צִיּוֹם שְׁנֵטוּהָ צִיּוֹם וְלֹא צִלִּילָה לֹא נִחְיָרָא לֹא מִן
 הַגּוֹיִם וְלֹא מִן הַלִּיכָנִים וְשֶׁלֹּא יִהְיוּ אֲחֻיבּוֹ וּבְנֵי דֹרֻוֹ אֲחֻמְרִים אֲחֻוֹ
 רְאִיטוּהוּ לֹא הִנְחִטוּהוּ לְמוֹל וּלְקִיִּים מִזֹּחֻוֹ שֶׁל מָקוֹס: וַיָּמַל. לָשׁוֹן

שָׁנָה בַּהֲמָלוֹ בֶּשֶׁר עָרְלָתוֹ: וְאַבְרָהָם
 בַּר תִּשְׁעִין וּתְשַׁע שָׁנִין כִּד גְּזֹר בִּשְׂרָא דְעָרְלָתִיהּ:
 כה וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנֹו בֶן־שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
 שָׁנָה בַּהֲמָלוֹ אֶת בֶּשֶׁר עָרְלָתוֹ:
 וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּרִיהּ בַר תִּלְתַּת עֶשְׂרֵי שָׁנִין כִּד גְּזֹר יֵת
 בִּשְׂרָא דְעָרְלָתִיהּ: כו בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה
 נִמּוֹל אֲבָרָהָם וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנֹו: בְּכָרִן
 יִזְמָא הָדִין אֶת־גְּזֹר (נ"י גְּזֹר) אֲבָרָהָם וַיִּשְׁמַעֲאֵל
 בְּרִיהּ: כז וְכָל־אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יָלִיד בְּיֵת
 וּמִקְנֵת־כֶּסֶף מֵאֵת בֶּן־נֶכֶד נִמְלֹו

רש"י

ויפעל: (כד) בהמלו. צהפעלו. כמו צהצרחס: (נטל אברהם
 סכין ואחז בערלחו ורצה לחתוך והיה מחירא שהיה זקן מה
 עשה הקדוש צדוך הוא שלח ידו ואחז עמו שנאמר וכרוח עמו
 הצריח לו לא נאמר אלא עמו צראשית רבה. רש"י יאן:
 (כה) בהמלו את בשר ערלתו. באברהם לא נאמר את לפי
 שלא היה חסר אלא חתוך בשר שכבר נחמעד על ידי חשמיש
 אבל ישמעאל שהיה ילד הוצק לחתוך ערלה ולפרוע המילה
 לכך נאמר זו את. (צראשית רבה): (כו) בעצם היום. שכלאו

אֶתוֹ: וְכָל אָנָשִׁי בֵּיתָהּ יִלְדִי בֵּיתָא וּזְבִינִי
 כִּסְפָא מִן בֶּר עַמְמִין אֶתְגָּזְרוּ (נ"י גִּזְרוּ)
 עֲמִיה: פ פ פ

רשי

לאברהם חשעים ותשע שנה ולישמעאל שלש עשרה שנים נמול
 אברהם וישמעאל בנו: חסלת פרשת לך לך

הפטרות לך לך בישעיה פרק מ

כֹּה לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וּתְדַבֵּר יִשְׂרָאֵל
 נִסְתַּרְהָ דְרָכֵי מִיְהוָה וּמֵאֱלֹהֵי מִשְׁפָּטֵי
 יַעֲבֹד: כֹּה הֲלוֹא יָדַעְתָּ אִם-לֹא שָׁמַעְתָּ
 אֱלֹהֵי עוֹלָם | יְהוָה בּוֹרֵא קַצּוֹת הָאָרֶץ
 לֹא יֵעָף וְלֹא יִיגַע אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ:
 כֹּס נָתַן לִיעָף כָּח וּלְאֵין אֹנִים עֲצָמָה
 יִרְבֶּה: ל וַיַּעֲפוּ נְעָרִים וַיִּגָּעוּ וּבַחֹרִים
 כָּשׁוּל יִכְשְׁלוּ: לֹא וְקוֹי יְהוָה יַחֲלִיפוּ כָח
 יַעֲלוּ אֲבָר כְּנִשְׁרִים יִרְוּצוּ וְלֹא יִיגָעוּ יִלְכוּ
 וְלֹא יֵעָפוּ: מֵאָה הַחֲרִישׁוּ אֵלֵי אֲנִים
 וּלְאֲמִים יַחֲלִיפוּ כָח יִגְשׁוּ אֹז יִדְּבִרוּ יַחֲדוּ

לַמִּשְׁפָּט נִקְרָבָה: ב מִי הָעִיר מִמִּזְרַח
 צֶדֶק יִקְרָאֶהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לַפָּנִיּוֹ גוֹיִם
 וּמַלְכִּים יִרְדּוּ יִתֵּן בְּעַפְרָה חֲרָבוֹ כִּקְשׁ גִּדָּה
 קִשְׁתּוֹ: ג יִרְדָּפֻם יַעֲבֹר שְׁלוֹם אֶרֶץ
 בְּרַגְלָיו לֹא יָבוֹא: ד מִי־פָעַל וַעֲשֵׂה קָרָא
 הַדְּרוֹת מֵרֹאשׁ אֲנִי יְהוָה רֹאשׁוֹן וְאֶת־
 אַחֲרָנִים אֲנִי־הוּא: ה רָאוּ אֵיִם וַיִּירָאוּ
 קִצּוֹת הָאָרֶץ יִחַרְדּוּ קָרְבוֹ וַיֵּאֲתִיּוּ:
 ו אִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ יַעֲזֹרוּ וּלְאָחִיו יֹאמַר
 תְּחִי: ז וַיִּחְזַק חֲרָשׁ אֶת־צִרְהָ מַחְלִיק
 פְּטִישׁ אֶת־הוֹלֵם פָּעַם אָמַר לְדָבֶק טוֹב
 הוּא וַיִּחְזַקְהוּ בְּמִסְמָרִים לֹא יָמוּט:
 ח וְאֵתָּה יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב אֲשֶׁר
 בְּחִרְתִּיךָ זָרַע אֲבָרְהָם אֲהַבִּי: ט אֲשֶׁר
 הִחְזַקְתִּיךָ מִקִּצּוֹת הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיךָ
 קָרָאתִיךָ וָאָמַר לְךָ עַבְדִּי־אֵתָּה בְּחִרְתִּיךָ
 וְלֹא מֵאִסְתִּיךָ: י אֶל־תִּירָא כִּי עַמְּךָ־אֲנִי
 אֶל־תִּשְׁתַּע כִּי־אֲנִי אֱלֹהֶיךָ אֲמַצְתִּיךָ אֶף־
 עֲזַרְתִּיךָ אֶף־תִּמְכֹּתִיךָ בִּימִין צִדְקִי: יא הֵן
 יָבֹשׁוּ וַיִּבְלָמוּ כָּל הַנְּחָרִים בְּךָ יְהוָה כִּאֲזִין

וַיֹּאבְדוּ אַנְשֵׁי רִיבְדָּה: יֹא תִבְקָשׁם וְלֹא
 תִּמְצָאֵם אַנְשֵׁי מִצְתָךְ יִהְיוּ כְּאִין וְכֹאֲפִם
 אַנְשֵׁי מִלְחָמָתְךָ: יג כִּי אָנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 מִחֲזִיק יְמִינְךָ הָאָמַר לְךָ אֶל-תִּירָא אָנִי
 עֲזַרְתִּיךָ: יד אֶל-תִּירָאִי תוֹלַעַת יַעֲקֹב
 מִתִּי יִשְׂרָאֵל אָנִי עֲזַרְתִּיךָ נֹאם-יְהוָה
 וְגִאֲלֶךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: טו הִנֵּה שִׁמְתִּיךָ
 לְמוֹרֶגְךָ תְּרוֹץ תְּדָשׁ בְּעַל פִּיפְיוֹת תְּדָוֶשׁ
 הָרִים וְתִדְק וְגִבְעוֹת כַּמָּץ תִּשָּׂים:
 טז תִּזְרַם וְרוּחַ תִּשָּׂאֵם וּסְעָרָה תִּפְיֵץ
 אַתֶּם וְאַתָּה תִּגִּיל בִּיהוָה בְּקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
 תִּתְהַלֵּל:

אחר קריאת פרשת השבוע שנים מקרא ואחד
 תרגום והפטרה, ומזמור ה' מלך גאות לבש או מזמור
 שיד ליום השבת וה' מלך יצל"ח דברו משנה והלכה
 מסדר טהרות שהוא נגד היסוד בחינת היום

משנה מקואות פרק ג

א רבי יוסי אומר. שני מקואות שאין בהם
ארבעים סאה, ונפלו לזה לג ומחצה ולזה לג
ומחצה ונתערבו, כשרים, מפני שלא נקרא
עליהן שם פסול. אבל מקוה שאין בו ארבעים
סאה ונפלו בו שלשה לגין ונחלק לשנים,
פסול, מפני שנקרא עליו שם פסול. ורבי
יהושע מכשיר, שהיה רבי יהושע אומר, כל
מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפלו לו שלשה
לגין וחסר אפלו קרטוב, כשר, מפני שחסרו לו
שלשה לגין. וחכמים אומרים, לעולם הוא

ברטנורא

א ר' יוסי אומר בו' ולזה לוג ומחצה ונתערבו. והרי
יש כאן שלשה לוגין מים שאובין שהן פוסלין את המקוה אע"פ כן
כשרין: שלא נקרא עליהם שם פסול. שאם היו מוסיפין מים
כשרין בכל אחד עד תשלוש שיעור של מקוה, היה כל אחד מהן
כשר: ונחלק לשנים. והוסיפו בכל אחד מים כשרים עד שיש בכל
אחד מהם כשיעור מקוה: פסול. כל אחד מהן: וחזר אפילו

בַּפֶּסֶל, עַד שֵׁיצָא מִמֶּנּוּ מְלֹאזֹ וְעוֹד: ב כִּיצַד,
הַבּוֹר שֶׁבַחָצֵר וְנָפְלוּ לוֹ שְׁלֹשָׁה לִגִּין, לְעוֹלָם
הוּא בַּפֶּסֶל, עַד שֵׁיצָא מִמֶּנּוּ מְלֹאזֹ וְעוֹד, אוֹ
עַד שִׁיעָמִיד בַּחֲצֵר אַרְבָּעִים סָאָה וַיִּטְהֲרוּ
הָעֲלִיּוֹנִים מִן הַתַּחְתּוֹנִים. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה
פוֹסֵל, אֵלָּא אִם כֵּן פָּקַק: ג בּוֹר שֶׁהוּא מְלֹא מֵיִם

ברטנורא

קִרְטוֹב. לאחר שֶׁנִּפְלַע עָלָיו שְׁלֹשָׁה לִגִּין מֵיִם שְׂאוֹבִין מִטַּמְאָמִּים
נֶחֱסֵר מִמֶּנּוּ אֶפֶס קִרְטוֹב שֶׁל מֵיִם: בִּישָׁר. לְהוֹסִיף עָלָיו מֵיִם
וּלְהַשְׁלִימוֹ לְשִׁיעוֹר מִקּוּהָ, שֶׁאִי אֶפְסֵר שֶׁבְּאוֹתוֹ קִרְטוֹב שֶׁחֶסֶר, לֹא
חֶסֶר מִמֶּנּוּ מִן הַשְׁלֵשָׁה לִגִּין, וְנִמְאָל שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ שְׁלֹשָׁה לִגִּין מֵיִם
שְׂאוֹבִין: קִרְטוֹב. חֶלֶק מִשְׁשִׁים וְאַרְבַּעַת בְּלוֹג: עַד שֵׁיצָא מִמֶּנּוּ
מְלֹאזֹ. הַמֵּיִם שֶׁהָיוּ בּוֹ תַּחֲלִילָה כִּשְׁנֵפֶל בּוֹ שְׁלֹשָׁה לִגִּין מֵיִם
שְׂאוֹבִים: וְעוֹד. מִמֶּנּוּ יוֹתֵר כְּדֵי לַחֲסֹר מִשְׁלֵשָׁה לִגִּין. כְּגוֹן מִקּוּהָ
שֶׁהָיוּ בּוֹ עֶשְׂרִים סָאָה מֵיִם כְּעֶשְׂרִים וְנִפְלַע לְחוֹט שְׁלֹשָׁה לִגִּין מֵיִם
שְׂאוֹבִין וְנִתְמַלֵּא אַחֵר כֵּךְ מִי גִשְׁמִים, לְשׁוֹם הוּא בִּפְסוּל עַד שִׁוְיָא
מִמֶּנּוּ עֶשְׂרִים סָאָה שֶׁהָיוּ שֵׁם תַּחֲלִילָה, וְשׁוֹד מִמֶּנּוּ יוֹתֵר, לְמִעֲט שְׁלֹשָׁה
לִגִּין: ב שִׁיעָמִיד בַּחֲצֵר אַרְבָּעִים סָאָה. מִקּוּהָ כֶּסֶר לְמַטָּה
מִן הַפְּסוּל, וּפְתָקָן לְכַשֵּׁר כְּדֵי שִׁתְּחַבְּרוּ, וַיִּטְהֲרוּ הָעֲלִיּוֹן הַפְּסוּל מִן
הַתַּחְתּוֹן הַכֶּסֶר, לְדַמְרִינָן גוֹד חֲסִיק. וְכָל שָׂכָן אִם הִבְשֵׁר לְמַעֲלָה
וְהַפְּסוּל לְמַטָּה, לְדַמְרִינָן גוֹד חֲסִית: אֵלָּא אִם כֵּן פָּקַק. שֶׁפִּסְקוּ
מִימָיו וַיֵּלְאוּ מִמֶּנּוּ מְלֹאזֹ וְשׁוֹד כְּדַמְרָן. וַיֵּשׁ גּוֹרְסִים אִלָּא אִם כֵּן

שְׂאוּבִין וְהָאִמָּה נִכְנָסַת לוֹ וְיוֹצֵאָה מִמֶּנּוּ, לְעוֹלָם
הוא בְּפִסּוּלוֹ, עַד שִׁיתְחַשֵּׁב שְׁלֹא נִשְׁתַּיֵּר מִן
הָרָאוּשׁוֹנִים שְׁלֹשָׁה לָגִין. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מִטִּילִין
לְמִקּוֹה, זֶה לָג וּמִחֲצָה וְזֶה לָג וּמִחֲצָה, הַסּוֹחֵט
אֶת כְּסוּתוֹ וּמִטִּיל מִמְּקוֹמוֹת הָרֵבָה, וְהַמַּעֲרָה מִן
הַצָּרְצוֹר וּמִטִּיל מִמְּקוֹמוֹת הָרֵבָה, רַבִּי עֲקִיבָא
מִכְשִׁיר, וְחֲכָמִים פּוֹסְלִין. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, לֹא
אָמְרוּ מִטִּילִין, אֲלֵא מִטִּיל. אָמְרוּ לוֹ, לֹא כֵךְ

ברטנורא

פקק, כלומר אלא אם כן סתם על המקוה אשר עשה עד שלא יגע
אחד באלה המים וגירסא ראשונה נראה לי עיקר. ואין הלכה כר'
אלעזר בן עזריה: ג והאמה נכנסת לו. כגון מי גשמים שבאו
מן המדרון ונכנסים לו: הסוחט את כסותו. והמים שהיו
נבלעים בו חשיבי מים שאובים, וכשהוא סוחטן לתוך הכור הן
באין ממקומות הרבה שמכאן ומכאן לבגד: והמערה מן
הצצרצור. כלי חרס שעושין על פיו שכבה כמין מכבר מעשה
רשת, והמערה ממנו מטיל המים ממקומות הרבה: רבי עקיבא
מכשיר. קסבר דאין שלשה לוגים מים שאובין פוסלין את המקוה
אחא אם כן מטייל למקוה מכלי אחד וממקום אחד, מה שאין כן
בכסות ולרטר: וחכמים פוסלים. דסברי שלשה כלים מטטרפין:
לא אמרו מטילין אלא מטיל. כל זה קיבל רבי עקיבא
מרביתו דכלי המטיל שלשה לוגין מים למקוה פוסל את המקוה:
ולא כך אמרו אלא שנפל. ולא שגא מכלי אחד או מכלים

וְלֹא כִּךְ אָמְרוּ, אֲלֹא שֶׁנִּפְּלוּ לוֹ שְׁלֹשָׁה לָגִין: ד' מַכְלֵי אֶחָד מִשְׁנִים וּמִשְׁלֹשָׁה, מִצְטָרְפִין. וּמֵאֲרֵבָעָה, אֵין מִצְטָרְפִין. בְּעַל קְרֵי הַחוּלָה שֶׁנִּפְּלוּ עָלָיו תִּשְׁעָה קַבִּין מִים, וְטָהוֹר שֶׁנִּפְּלוּ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל רֵבּוֹ שְׁלֹשָׁה לָגִין מִים שְׂאוּבִין, מַכְלֵי אֶחָד מִשְׁנִים וּמִשְׁלֹשָׁה, מִצְטָרְפִין. מֵאֲרֵבָעָה, אֵין מִצְטָרְפִין. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּזִמָּן שֶׁהִתְחִיל הַשָּׁנִי עַד שֶׁלֹּא פָסַק הָרִאשׁוֹן. וּבְמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּזִמָּן שֶׁלֹּא נִתְּכּוֹן לְרִבּוֹת. אֲבָל נִתְּכּוֹן לְרִבּוֹת, אֲפִלּוּ קָרָטוּב בְּכָל הַשָּׁנָה,

ברטנורא

הֲרֵבָה וְאֵין הִלְכָה כְּרֵבִי עֲקִיבָא: ד' מַכְלֵי אֶחָד מִשְׁנִים וְכוּ'. סוּמָא דְּמִלְתִּייהו דְּרֵבֵן הִיא: תִּשְׁעָה קַבִּין מִים. בְּעַל קְרֵי חוּלָה שְׂאוּבִין יִכּוֹל לִטְבֹּל, אִם נָתַט עָלָיו תִּשְׁעָה קַבִּין מִים, טָהוֹר. וְאִשְׁמַעִיךְ מִתְּנִיתִין דְּלֹא שָׁנָא מַכְלֵי אֶחָד לֹא שָׁנָא מִשְׁנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה כֻּלִּים: וּבֶן טָהוֹר שֶׁנִּפְּלוּ עַל רֹאשׁוֹ וְעַל רֵבּוֹ שְׁלֹשָׁה לָגִין מִים שְׂאוּבִין. דְּפֻסֵּל אֵת הַתְּרוּמָה, כְּדֹאמְרִינן פֶּרֶק קַמָּא דְּשַׁבָּת (דף יג) הֵי שְׁלֹשָׁה לִוְגִין מִשְׁנִים אוֹ שְׁלֹשָׁה כֻּלִּים מִצְטָרְפִין, מֵאֲרֵבָעָה אֵין מִצְטָרְפִין: בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים. דְּמִשְׁנִים וְשְׁלֹשָׁה כֻּלִּים מִצְטָרְפִין: בְּזִמָּן שֶׁלֹּא נִתְּכּוֹן לְרִבּוֹת. אִמְקוּהָ קָא, שְׁלֹא נִתְּכּוֹן לְהוֹסִיף עָלָיו כְּדִי לְהִרְבּוֹת כּוּ מִים: אֲפִילוּ קָרָטוּב. שִׁישׁוֹר

מצטרפין לשלשה לגין:

ברטנורא

ממע אחד מקשים וארבעה בלוג:

גמרא נדה דף ט' ע"ב

תניא אמר להם רבי אליעזר לחכמים מעשה
 בריבה אחת בהיתלו שהפסיקה שלש עונות ובא
 מעשה לפני חכמים ואמרו דיה שעתה אמרו לו
 אין שעת הדחק ראיה מאי שעת הדחק איכא
 דאמרי שני בצורת הווי איכא דאמרי טהרות
 אפיש לעבידא וחשו רבנן להפסד וטהרות. תנו
 רבנן מעשה ועשה רבי כרבי אליעזר לאחר
 שנזכר אמר כני הוא רבי אליעזר לסמוך עליו
 בשעת הדחק. מאי לאחר שנזכר אילימא לאחר
 שנזכר דאין הלכה כרבי אליעזר אלא כרבנן
 בשעת הדחק היכי עביד פותיה אלא דלא איתמר
 הלכתא לא כמר ולא כמר. ומאי לאחר שנזכר

רשי

בחיתילו. טס מקום: שני בצורת חזו. ואיכא הפסד מרובה
 חששו: לאחר שנזכר. שלא יפה הארה:

דלאו יחיד פליג עליה אלא רבים פליגי עליה
אמר כרי הוא רבי אליעזר לסמוך עליו בשעת
הדחק:

זוהר בראשית דף מ"ז ע"ב

ויכל אלקים ביום השביעי דא תורה שבועל פה דאידו
יום שביעי וביה אשתכלל עלמא דאידו קיומא דכלא,
מלאכתו אשר עשה ולא כל מלאכתו דהא תורה
שבכתב אפיק כלל בתוקפא דכתב דנפקי מתכמתא,
תלת זמנין הכא ביום השביעי, ויכל אלקים ביום
השביעי, וישבות ביום השביעי, ויברך אלקים את
יום השביעי, הא תלת, ויכל אלקים ביום השביעי דא
תורה שבועל פה דעם יום השביעי דא אשתכלל
עלמא בדקא אמרן, וישבות ביום השביעי דא יסודא
דעלמא, בספרא דרב ייבא סבא דא יובלא ועל כן
כתיב הכא מכל מלאכתו דכלא נפיק מניה, ואנן דא
יסודא בדקאמרן דהא ניתא ביה הוה יתיר מכלא,
ויברך אלקים את יום השביעי דא כהן גזול דמברך
לכלא והוא נטיל ברישא דתנן כהן נוטל בראש
וברכאן ביה שרין לברכא ואקרי שביעי:

יוםף לחוק

הלכה פסוקה

ש"ע א"ת סי' רנ"א

א לעולם ירחיק אדם עצמו מהצדקה ויגלגל עצמו בצער
שלא יצטרך לבריות וכן צו חכמים עשה שבתך חול ואל
תצטרך לבריות ואפילו היה חכם מכבד והעני יעסוק
באמנות ואפילו באמנות מנוולות ואל יצטרך לבריות: ב כל
מי שאין צריך לשול מהצדקה ומרמה העם ונוטל אינו מת
עד שיצטרך לבריות וכל מי שצריך לשול ואינו יכול
לחיות אלא אם כן ישול כגון זקן או חולה או בעל יסורין
ומגיס דעתו ואינו נוטל הרי זה שופך דמים ומתחייב
בנפשו ואין לו בצער אלא עונות וחטאים וכל מי שצריך
לשול ומצער עצמו ודוחק את השעה וחי חיי צער כדי
שלא יטריח על הצבור אינו מת עד שיפרנס אחרים ועליו
הכתוב אומר (יחי' יז) בדוד הגבר אשר יבטח בה':

מוסר

מספר שערי קדושה

יש מן העונות שאין מתכפרין אלא לאחר נקמה ופרעון
בעולם הזה והם ארבעה. הראשונה שבועת שקר. ובה
נאמר (שמות כ) כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו
לשוא. השני השופך דם נקי כמו שכתוב (זאל ד') ונקיתי
דמים לא נקיתי. השלישי הנואף עם אשת איש כמו שכתוב
(זאל ד') הבא את אשת רעהו לא ינקה כל הנוגע בה.
הרביעי המעיד עדות שקר כמו שכתוב עד שקרים לא

יִנְקָה. אֵלֹו עֲזוּנוֹת אִם יַעֲשֶׂה אוֹתָם וַיַּעֲשֶׂה מִהֶם תְּשׁוּבָה
 יִפְרַע מִמֶּנּוּ הַיּוֹצֵר בְּעוֹלָם הַזֶּה פֶּרְעוֹן קַל בְּשִׁבְלִי שֶׁנֶּאֱמַר
 בָּהֶן לֹא יִנְקָה וְאַחֵר כִּד יִנְצַל מְדִינָה שֶׁל גִּיהֶנֶם. וְגַם יֵשׁ
 רָשָׁע שֶׁכָּל עֲזוּנוֹתָיו נִצּוּרִים וּשְׁמוּרִים לְיוֹם הַדִּין וְאַחֵר כִּד
 שֶׁב מִרְשָׁעוֹ וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה וְחֹזֵר מִחַטָּאוֹ וְעוֹב חֻבָּתוֹ
 וְנִתְחַיֵּב שְׁלִיקָה עַל זֵדוֹנוֹ בְּזֶה הָעוֹלָם וַיִּלְקָה וַיִּנָּקֶם מִמֶּנּוּ
 בְּעוֹלָם הַזֶּה עַל אֲשַׁמְתּוֹ כִּדִּי שִׁיקְרָע גָּזֵר וַיִּנּוּ וַיִּכִּין שֶׁשָּׁב
 מִרְשָׁעוֹ וַיַּעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה הִתְחִילוּ הַיִּסּוּרִים לָבֹא עָלָיו וְהַנִּגְעִים
 שׁוֹלְטִים בּוֹ לְפִיכָךְ תִּמְדּוּ כָּל רוֹאֵיו מִמַּעֲשָׂיו וְחֲשָׁבוּ בְּלִבָּם
 שֶׁמָּא אֵלֹו הַיִּסּוּרִים הֵם פָּרִי הַצְדָּקוֹת שֶׁהִתְחִיל לַעֲשׂוֹת.
 וְנִתְפַּתּוּ בּוֹ הַשּׁוֹגִים וְטָעוּ בְּזֶה הַדְּבָר אַחֵר הַרְהוּרִים וְלֹא
 יָדְעוּ כִּי הַיִּסּוּרִים שֶׁבָּאוּ עָלָיו הֵם פָּרִי הָעֲזוּנוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת
 שֶׁעָשָׂה. וַיִּכִּין שְׁמִתָּנָתָם עֲלֵיהֶם וְעוֹזְבָם וְעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה כִּכֹּר
 בְּטָלוּ מִלְשִׁמּוֹר אוֹתָם לְעוֹלָם הַבָּא. וַיִּנְדּוֹן עֲלֵיהֶם בְּעוֹלָם
 הַזֶּה לְפִיכָךְ יֵאָחַז צְדִיק דְּרָכּוֹ:

מצוות השם לפרשת לך לך

מ"ע אחת.

ב ב מ"ע למול כל זכר בן שמונת ימים שנא' ובן
 שמונת ימים ימול לכם כל זכר.

ודוקא ביום שנא' וביום השמיני ימול. אחר עלות השמש. ואם

מל משעלה עמוד השדר יצא. חותכין הערלה כל העור החופה את העמרה עד שתתגלה כל העמרה ואח"כ פורעין את הקרום ורך שלמטה בצפורן ומחזירו לכאן ולכאן עד שיראה בשר העמרה. מל ולא פרע כאלו לא מל וכדי שלא לבא לידי סכנה מוצין אחר כך את המילה כדי שיצא הדם ממקומות רחוקים. ומילה שחיובה ודאי וכומנה ודאי דוחה את השבת מילה היא מ"ע שיש בה כרת שנא' וערל זכר אשר לא ימול בשר ערלתו ונכרת. ומצוה על האב למול את בנו ועל הרב למול את עבדיו ולידי ביתו ומקנת כספו. יליד בית נמול לשמונה ומקנת כסף נמול ביום שנלקח אפי' לקחו ביום שנולד נמול ביומו. עבר האב והאדון ולא מלו ביטלו מ"ע אבל אינו חייב כרת שאין כרת אלא בהערל עצמו. לא מל חאכ מצוה על הב"ד למול שנא' המול לכם כל זכר. ואם נתעלם מב"ד ולא מלו אותו כשיגדיל הוא חייב למול את עצמו. וכל יום שיעבור עליו משיגדיל ולא מל את עצמו הוא מבטל מ"ע וחייב כרת אם מת ולא מל את עצמו (ע"ן כל י"ח) במויד. גר צריך למול עצמו בפני ב"ד. גר שמל בגיותו וקמן שנולד מהול צריך להטיף ממנו דם ברית. ואין האשה מצווה למול את בנה כמו שהאב מצווה. וכל המפיר ברית ומושך בערלתו אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעוה"ב. וגדולה מצוה זו שנכרתו עליה י"ג בריתות. ונוהג בכל מקום ובכל זמן:

שבת פ' י"ט יבמות פ"ד ופ"ח קדושין ד' כ"ט. סה"ד ה' מילה.
 סה"ט מ"ע רט"ו. סמ"ג עשין כ"ח. יו"ד סי' ר"ח. סמ"ק סי' קנ"ז
 קנ"ח קנ"ט רפ"ט ומילת גר ושאר עניניו בסה"ד ה' א"ב פי"ג.
 י"ד סי' רס"ח:

תפילה על החולה

תפלה להתפלל על חולה

יהוה יהוה אל רחום ותנון ארך אפים ורב חסד ואמת. נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקה: לך יהוה הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ. לך יהוה הממלכה והמתנשא לכל לראש: ואתה בידך נפש כל חי ורוח כל בשר איש. ובידך כח וגבורה לגדל ולחזק ולרפאות אנוש עד דכא עד דכדוכה של נפש ולא יפלא ממך כל דבר ובידך נפש כל חי. לכן יהי רצון מלפניך האל הנאמן אב הרחמים הרופא לכל תחלואי עמו ישראל הקרובים עד שערי מות והמחבש מזור ותעלה לידידיו והגואל משחת חסידיו והמציל ממות נפש מרודיו. אתה רופא נאמן תשלח מרפא וארוכה ותעלה ברוב חסד ותנינה ותמלה לנפש (פנ"פ) לרוחו ונפשו (לגכה לרוחה ונפשה) האמללה ולא תרד נפשו (נפשה) לשאולה. והמלא רחמים עליו (עליה) להחלים ולרפאות ולהחזיק ולהחליף ולהחיות אותו (אותה) כרצון כל קרוביו (קרוביה) ואהביו (ואהביה) ויראו לפניך זכיותיו (זכויותיה) וצדקותיו (וצדקותיה) ותשליך במצלות ים כל חטאתיו (חטאתיה) ויכבשו רחמיה את כעסך מעליו (מעליה) ותשלח לו (לה) רפואה שלמה רפואת הנפש ורפואת הגוף ותחדש כנשר נעוריו (נעוריה) ותשלח לו (לה) ולכל חולי ישראל מרפא ארוכה מרפא ברכה מרפא תרופה ותעלה מרפא חנינה ותמלה מרפא

תפילה על החולה

יְדוּעִים וּגְלוּיִם מִדָּפָא רַחֲמִים וְשְׁלוֹם וְחַיִּים מִדָּפָא
אֲרֹךְ יָמִים וְשָׁנִים טוֹבִים וַיְקִים בּוֹ (בָּה) וּבְכָל
חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל מִקְרָא שְׁכָתוֹב עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ נֶאֱמַן
בֵּיתְךָ וַיֹּאמֶר אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְהִיָּשֶׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וּשְׁמַדְתָּ כָּל
חֲקָיו כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שִׁמְתִּי בַּמִּצְרִים לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ
כִּי אֲנִי יְהוָה רַפְּאֶךָ: וְעִבַרְתָּם אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּבִדְךָ
אֶת לֶחֶמְךָ וְאֶת מִימְךָ וְהִסִּירְתִּי מִחֲלָה מִקִּרְבְּךָ: לֹא תִהְיֶה
מִשְׁכָּלָה וְעַקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת מִסְפַּר יְמֶיךָ אֲמַלֵּא: וְהִסִּיד
יְהוָה מִמֶּךָ כָּל חֲלֵי וְכָל מַדּוּי מִצְרִים הָרָעִים אֲשֶׁר
יָדַעְתָּ לֹא יִשְׁיֻם בְּךָ וְנִתְּנָם בְּכָל שְׁנֵאִיךָ: וְעַל עַבְדְּךָ
הַנִּבְיָאִים כָּתוֹב לֵאמֹר וְאִכְלַתֶּם אָכּוֹל וּשְׁבּוּעַ וְהִלַּלְתֶּם
אֶת שֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא וְלֹא
יָבֹשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם: דְּרָכָיו רֵאִיתִי וְאַרְפָּאֵהוּ וְאַנְחָהוּ
וְאֲשַׁלֵּם נַחֲמִים לוֹ וְלֹאֲבָלָיו: בּוֹרֵא גִיב שְׁפָתַיִם
שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וּלְקֵרֹב אֲמַר יְהוָה וּדְפָאֲתִיו:
וְיִוְרָחָה לָכֶם יְרֵאֵי שְׁמִי שְׁמֵשׁ צְדָקָה וּמִדָּפָא בְּכַנְפֶּיהָ:
אֹז יִבְקַע כְּשֹׁחַר אוֹרֶךְ וְאַרְכָּתְךָ מֵהֵרָה תִּצְמַח: רַפְּאֵנוּ
יְהוָה וְנִרְפָּא הוֹשִׁיעֵנוּ וְנוֹשָׁעָה כִּי תִהְלַתְנוּ אִתָּה:
וְהַעֲלֵה רַפּוּאָה שְׁלָמָה לְכָל מִכּוֹת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִפְרֹט
(לפ"פ) רַפּוּאָה שְׁלָמָה לְדַמ"ח אַבְרָיו (אַבְרָיָה) וּשְׁס"ה
גִּידָיו (גִּידִיָּה) לְרַפְּאוֹת אוֹתוֹ (אוֹתָהּ) כְּחֻזְקִיהוּ מֶלֶךְ
יְהוָה מַחֲלִיו וּכְמֹדִים הַנִּבְיָאָה מִצְרַעְתָּהּ. בְּשֵׁם
הַשְּׁמוֹת הַקְּדוּשִׁים שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִדּוֹתֶיךָ אֵל נָא רַפָּא
נָא (לפ"פ) לְהַקִּים אוֹתוֹ (אוֹתָהּ) מַחֲלִיו (מַחֲלִיָּה) זֶה
וְלִהְיוֹת עוֹד יְמֵי חַיָּו (חַיִּיָּה) חַיִּים שֶׁל רַחֲמִים חַיִּים

תפילה על החולה

שֶׁל בְּרִיאֹת חַיִּים שֶׁל שְׁלוֹם חַיִּים שֶׁל בְּרָכָה
כְּדֹכְתִּיב כִּי אַרְךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשְׁלוֹם
יוֹסִיפוּ לָךְ. אָמֵן סְלָה:

ואם מברכים את החולה בשינוי שם מוסיפין זה

וְאֵף אִם נִגְזַר עָלָיו (עָלֶיהָ) בְּבֵית דִּינָךְ הַצָּדֵק מִיתָה
שְׁמֹת (שְׁתֻּמֹּת) מִחֲלִי זֶה הִנֵּה רַבּוֹתֵינוּ
הַקְּדוֹשִׁים אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים קוֹרְעִים גִּזֹּר דִּינוֹ
שֶׁל אָדָם וְאַחַד מֵהֶם הוּא שְׁנוֹי הַשֵּׁם שִׁישְׁנו
הַשֵּׁם שֶׁל הַחֹלֶה וְקִיַּמְנוּ דְּבָרֵיהֶם וְנִשְׁתַּנָּה שְׁמוֹ
(שְׁמָה) כִּי אַחֵר הוּא (אַחֲרֵת הִיא) וְאִם עַל פְּלוֹנִי (פְּלוֹנִית)
נִגְזַר הַדִּין עַל פְּלוֹנִי (פְּלוֹנִית) לֹא נִגְזַר לָכֵן אַחֵר הוּא
(אַחֲרֵת הִיא) וְאִינוּ הוּא הַנִּקְרָא (וְאִינָהּ הִיא הַנִּקְרָאת)
בְּשֵׁם הָרִאשׁוֹן וּבְשֵׁם שְׁנִשְׁתַּנָּה שְׁמוֹ (שְׁמָה)
כֵּן יִשְׁתַּנָּה הַנִּגְזַר מֵעָלָיו (מֵעָלֶיהָ) מִדִּין לְרַחֲמִים
וּמִמִּיתָה לְחַיִּים וּמִמַּחֲלָה לְרִפּוּאָה שְׁלָמָה (לִפְנִ"פ) בְּשֵׁם
כָּל הַשְּׁמוֹת הַכְּתוּבִים בְּסֵפֶר תּוֹרָה זֹאת וּבְשֵׁם כָּל
הַשְּׁמוֹת וּבְשֵׁם כָּל הַמַּלְאָכִים הַמִּמְנִים עַל כָּל
הַרְפּוּאוֹת וְהַצְלוֹת תִּשְׁלַח מִהֲרָה רְפּוּאָה שְׁלָמָה (לִפְנִ"פ)
וְתֹארוּךְ יָמָיו (יָמֶיהָ) וּשְׁנוֹתָיו (וּשְׁנוֹתֶיהָ) בְּנִעִימִים
וּבִבְלָה (וּתְבִלָּה) בְּטוֹב יָמָיו (יָמֶיהָ) בְּרַב עֹז וְשְׁלוֹם
מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם אָמֵן סְלָה:

תפלת הדרך

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ

תפילת הדרך

שתוליכנו לשלום ותצעידנו לשלום ותדריכנו לשלום. ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום. (ואם חזר באותו היום יאמר: ותחזירנו לשלום) ותצילנו מכף כל אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך, ומכל מיני פרעניות המתרגשות ובאות לעולם ותשלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידינו. ותתגנו לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל ראינו. ותגמלינו חסדים טובים ותשמע קול תחנונינו. כי אל שמע תפלה ותחנון אתה: ברוך אתה יהוה, שומע תפלה:

ואמר ג"פ: ויעלב ה' לך לדרךך ויפגעו בו מלאכי אלהים: ויאמר יעלב כאשר ראם מחנה אלהים זה ויקרא שם המקום ההוא מחנים:

לישועתך קויתי יהוה, קויתי יהוה לישועתך, יהוה לישועתך קויתי: ויהי נועם אדני אלהינו עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו:

יברך יהוה וישמרה: יאר יהוה פניו אליך, ויחנה: ישא יהוה פניו אליך, וישם לך שלום: המלאך הגואל אותי מכל רע, יברך את הנערים, ויקרא בהם שמי ושם אבותי, אברהם ויצחק, וידגו לרוב בקרב הארץ:

ויסעו ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעלב: